

www.odbrana.gov.rs

ОДБРАНА

Година XII ■ Број 253 ■ 1. април 2016. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

ТЕМА

ТЕРОРИСТИЧКИ НАПАДИ У БРИСЕЛУ

ЦИМАР СТАРОМ КОНТИНЕНТУ

ИНТЕРВЈУ

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ МАРИНКО ПАВЛОВИЋ

ТРАЈЕМО КОЛИКО УЧИМО

ВОДИЧ ЗА ЗДРАВ ЖИВОТ

Борис Главач
Броширано, 15x21, 212 стр.
шифра: 111336;
цена: 550,00 динара;
са попустом: 385,00 динара

Замишљена као практичан и једноставан систем упутстава, „Водич за здрав живот“ намењена је свима који би хтели да буду здрави и да изгледају лепо. Настала из низа одговора на питања ученика, студената и одраслих људи о томе како се треба хранити и вежбати, књига једноставним језиком и бројним фотографијама показује шта свако од нас може да учини за себе.

БЕОГРАД У ВЕЛИКОМ РАТУ 1914-1918

Снежана Вицић
Броширано, 23x21, 104 стр.
шифра: 111324 ;цена: 880,00 динара;
са попустом: 616,00 динара

Како је изгледао Београду у Првом светском рату? Албум фотографија и разгледница хронолошки прати живот града од 1914. до 1918. године. Текст је општег енциклопедијског карактера, ослобођен крутог научног приступа и тако прилагођен широј читалачкој публици. Књига је преведена на енглески језик.

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И РУСКА ЕМИГРАЦИЈА (1920–1940)

МАЛА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ОД 31. МАРТА ДО 16. АПРИЛА 2016. ГОДИНЕ

НОВА ГЕОПОЛИТИКА РУСИЈЕ

Срђан Перишић
Броширано, 15x23, 304 стр.
шифра: 111327; цена: 858,00 динара;
са попустом: 600,60 динара

Књига „Нова геополитика Русије“ успешан је прилог не само реткој домаћој политиколошкој и геополитичкој литератури о Русији, већ и међународним напорима истраживача феномена Русије и њене јединствене способности поновног уздицања у заједници народа. Проницљивост у запажањима, јасни судови и добар стил, као и корисна техничка опрема, гаранција су да ће ова књига постати незаобилазно штиво свих оних које занима импресивно уздицање Русије на почетку овог миленијума – студената, истраживача, пословних људи и политичара.

НОВА ГЕОПОЛИТИКА РУСИЈЕ

Срђан Перишић

НОВА
ГЕОПОЛИТИКА
РУСИЈЕ

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, поручник

Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастиан Балаш, др Славиша Влацић,

Милосав Џ. Ђорђевић, др Милан Мијалковск

др Зоран Миладиновић, др Милан Милкић,

Будимир М. Попадић, Никола Остојић,

Александар Радић, Влада Ристић,

Драгана Барјактаревић, Милош Стругар

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),

Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић,

Јово Мамула (фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 23-810; 3241-254

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 253

Припреме
егзерцира за
обележавање
Дана Војске

Снимио

Горан СТАНКОВИЋ

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 141

ОДБРАНА КОСМЕТА
1999. ГОДИНЕ

18

Припадници Специјалне
бригаде на Копаонику

ИСКУСТВО
САВЛАДАЛО
БЕЛИНУ

28

У јединици која је оборила
НЕВИДЉИВОГ

ОНИ ЗНАЈУ
СВОЈ ПОСАО

46

Мађарски ловци на Балтику

ДЕЛЕГИРАНИ
СУВЕРЕНИТЕТ

60

Утврђења у Србији – СЛАНКАМЕН

МОЋНИ
КРАЉЕВСКИ ГРАД

- 8 Терористички напади у Бриселу
ШАМАР СТАРОМ КОНТИНЕНТУ
- 14 Бригадни генерал Маринко Павловић,
начелник Управе за обуку и доктрину Ј-7
ТРАЈЕМО КОЛИКО УЧИМО
- 20 Мајор Нинослав Буђић, командир тенковске
чете и тенковски биатлонац
ТЕНКИСТА ОД ГЛАВЕ ДО ПЕТЕ
- 22 Припреме егзерцира за обележавање
Дана Војске
ГАРДИЈСКИ ПЛЕС СА ПУШКОМ
- 26 Стрелачки вод 21. батаљона везе Ков
у мисији UNFICYP
НА ПОДЕЉЕНОМ ОСТРВУ
- 32 Семинар „Безбедност за све“
ВРЕДАН СУСРЕТ СА ПРАКСОМ
- 34 Култура јавног говора у Србији
**ПОЛИТИЧКЕ ПОРУКЕ
ОБИЧНО ПРОМАШЕ ЦИЉ**
- 38 Аутоматска пушка 5,56 mm Steyr AUG
УНИВЕРЗАЛНО ВОЈНО ОРУЖЈЕ
- 42 Нови систем аутоматизације
у ВОЈИН-у ЦВОЈ М11
САВРЕМЕН И ПЕРСПЕКТИВАН
- 50 Изложба фотографија о војнику
из Великог рата
**БРКАТ, ХРАБАР И ВОЉАН ДА
РАТУЈЕ ЗА СЛОБОДУ**
- 52 Изложба „Ваљево 1914–1915 – Град болница“
**СМРТНОСНИЈИ ОД ПУШКЕ
И МЕТКА**

Реч уредника

Кућа од колача

Љуљају се темељи либералних и демократских вредности уједињене Европе под теретом страха од тероризма и масовних миграција с Блиског истока. После напада на Париз и Брисел, питамо се има ли заштите од затрованих умова који убијањем случајних пролазника „погрешне“ вере купују карте за рај.

Деведесетих, док је „стара дама“ још била у најбољим годинама, на Балкану је плануо грађански рат. Опскурна логика геополитике учинила је да цихадисти у том сукобу буду на страни „добрих момака“, премда су им ножеви често били обливени крвљу. Будући да је у тој, холивудски ефикасној подели, Србима припала улога „лоших“, злочини над њима остали су углавном некажњени. Тек неколико година касније, исти ти цихадисти, који су се јавно хвалили злоделима, били су међу организаторима терористичких напада на Њујорк.

Бомбе које су 24. марта 1999. и наредних 77 дана падале на Југославију требало је да створе услове да се на територији Косова и Метохије створи независна албанска држава. Био је то, веле идеолози и апологете агресије на ову чланицу Уједињених нација, једини начин да се заустави „хуманитарна катастрофа и иживљавање српских снага безбедности над недужним албанским цивилима“. Поред тога, рушењем мостова, електрана, рафинерија, болница и стамбених четврти у градовима далеко од Космета, требало је убедити тврдоглаве Србе да су на изборима више пута заредом заокружили погрешног кандидата.

Епилог „хуманитарне интервенције“ НАТО-а свима је знан. Пет година касније, 17. марта, Алијанса је (сем ретких изузетака у својим редовима) пропустила хорду „недужних албанских цивила“ да запаље и протерају оно што нису стигли 1999. године.

Са зидова „жуте куће“ опрани су трагови крви, довољно добро да их истражитељи Међународног суда у Хагу не примете. Перјанице политичке елите такозване државе Косово побринули су се да ниједан од потенцијалних сведока о њиховој умешаности у ратне злочине против Срба не преживи. Опет – мање посла за Трибунал који се у то време пуном паром бавио суђењем „лошим момцима“.

Самозадовољна, а неки би рекли и декадентна Европа, чини се, није схватила да су њени темељи показали пукотине управо деведесетих година када се на Балкану запатила опасна радикална идеја која данас спремно ступа под стег Даеша – у Босни и на Косову.

А Даеш злочиначки ефикасно напада срце старе Европе, административни центар Уније и град седишта НАТО-а. И не само Европу. У неколико дана десетине људи погинуло је у бомбашким нападима у Ираку, Турској и Пакистану. Њихов циљ је да се продуби јаз и створи потенцијал за сукоб широких размера између „неверника“ и муслимана, који су до сада мирно живели у истим заједницама. Јачање крајње политичке деснице у појединим државама Старог континента иде на руку том сценарију. У очима гладног и ратом упропаштеног народа Сирије, Авганистана, Либије, Ирака, Европа је кућа од колача, која је у једном тренутку широм отворила своја врата, па се преодомислила. Они ће наставити да траже начин да кроз ту капију прођу, као што ће и терористи настојати да у маси избеглица прошверцују и понеког шехида.

„Европа је у рату!“, узвикивали су државници после крвопролића у тамошњим метрополама, иако је мало коме јасно против кога се то ратује, ко су „лоши момци“ и како их препознати. Деведесетих је то, очигледно, било много једноставније. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

ОБИЛАЗАК ФАБРИКА НАМЕНСКЕ ИНДУСТРИЈЕ

Министар одбране Зоран Ђорђевић посетио је 18. марта „Прву искру – наменску а.д.“ у Баричу, где га је директор те компаније Станоје Биочанин информисао о новинама у пословању и постигнутим резултатима, након чега су обишли погоне за производњу бризантних експлозива и објекте који су били уништени током бомбардовања 1999. године.

Сутрадан је посетио Холдинг компанију а.д. „Крушик“ у Ваљево, где се састао са руководством те фабрике одбрамбене индустрије и представницима синдиката запослених.

Том приликом, директор компаније „Крушик“ Младен Петковић нагласио је да та фабрика има уговорених 140 милиона долара, чиме је обезбеђена упосленост пуног капацитета ове и наредне године.

Министар Ђорђевић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић посетили су 22. марта привредно друштво „Борбени сложени системи“, пословну јединицу „Морава“ у Великој Плани, која послује у оквиру ЈП „Југоимпорт СДПР“, где су обишли погоне за производњу артиљеријских оруђа и оклопних борбених возила.

Током посете, пословодство фабрике министру одбране и начелнику Генералштаба представило је део производног програма ЈП „Југоимпорт СДПР“ – самоходна топ хаубица 155 мм „нора“, вишенаменско оклопно борбено возило „лазар“ 8x8 и борбено оклопно возило 4x4.

Министри одбране и привреде Зоран Ђорђевић и Жељко Сертић посетили су 23. марта предузеће „Прва петолетка – наменска а.д.“ у Трстенику, које обележава 67 година постојања. Министар Ђорђевић истакао је да „Прва петолетка – наменска“ представља важан сегмент одбрамбене индустрије Србије и да ће Влада Републике Србије и Министарство одбране наставити да је помажу.

Државни секретар у Министарству одбране Ненад Нерић обишао је 25. марта „Први партизан“ у Ужицу и разговарао с пословодством те компаније одбрамбене индустрије Србије. Истакао је да је та фабрика током последњих година запослила више од 1.000 нових радника, што је условило повећање производње и жеља компаније да изађе у сусрет свим купцима. ■

СУСРЕТ МИНИСТРА ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И БУГАРСКЕ

У Дому Војске у Нишу, 23. марта, министар одбране Зоран Ђорђевић састао се са бугарским колегом Николајем Ненчевим. Састанку двојице министара присуствовали су заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић, заменик начелника Штаба одбране Бугарске генерал-мајор Пламен Атанасов и бугарски амбасадор у Београду Ангел Димитров.

Теме разговора две делегације биле су миграциона криза и улога оружаних снага, као и сарадња у области одбране и перспективе даљег развоја. Високи званичници осудили су терористичке акције у Бриселу и истакли да је више него икада неопходна сарадња ради неутралисања терористичких претњи. Два министра констатовала су да природне непогоде не познају границе и да намећу потребу за сарадњом две државе и војске.

Након састанка, министар Ненчев рекао је да је веома задовољан разговорима за које је оценио да су били испуњени оптимизмом, због чега је захвалио српском министру одбране. Унапређењу сарадње у области одбране Србије и Бугарске знатно ће допринети одбрамбене билатералне консултације које ће бити одржане у Београду током прве половине године. ■

ОДРЖАНА СЕДНИЦА ПОЛИТИЧКОГ САВЕТА ВЛАДЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ НАП-А

Седница Политичког савета Владе за спровођење Националног акционог плана (НАП) за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији одржана је 28. марта, у згради Владе. Седницом је председавао министар одбране Зоран Ђорђевић који је и након именовања за министра наставио да обавља дужност председавајућег Политичког савета, на чијем је челу био док је обављао дужност државног секретара.

На седници су разматране информације о напретку у раду Радне групе Владе на изради НАП-а за период од 2016. до 2020. године. Према досадашњој динамици, предвиђено је да се у мају одрже јавне консултације на локалном нивоу, након чега ће бити израђен нацрт НАП-а и спроведена јавна расправа. Очекује се да ће нови НАП бити усвојен до септембра ове године како би у другој половини 2016. почело његово спровођење. ■

ГЕНЕРАЛ ДИКОВИЋ У СЛОВЕНИЈИ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић састао се 17. марта, у Љубљани, са начелником Генералштаба Словеначке војске генерал-мајором Андрејом Остерманом. Генерали Диковић и Остерман разговарали су о актуелној безбедносној ситуацији у региону, досадашњој и предстојећој билатералној војној сарадњи, регионалној војној сарадњи и вежбама и искуствима Словеначке војске у ангажовању у борбеним групама Европске уније.

На састанку двојице начелника генералштабова констатовано је да је сарадња Србије и Словеније у области одбране добра и да постоји простор за њено даље унапређење. Сарадња Србије и Словеније у оквиру регионалних иницијатива оцењена је као добра и успешна, а најновија потврда такве сарадње је потписивање споразума о формирању Балканских медицинских снага, у којима, осим Србије и Словеније, учествују и Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Македонија.

Генерал Диковић захвалио је начелнику Генералштаба Словеначке војске на професионалном односу припадника Словеначке војске ангажованих у саставу КФОР-а. ■

ПОЛАГАЊЕ ВОЈНИЧКЕ ЗАКЛЕТВЕ

Мартовска генерација војника на добровољном служењу војног рока, слушаоци Курса резервних официра, кандидати за професионалне војнике и професионални војници положили су 19. марта заклетву у касарнама „Војвода Живојин Мишић“ у Ваљеву, „Војвода Петар Бојовић“ у Лесковцу и „Аеродром“ у Сомбору.

Свечаном чину полагања заклетве у ваљевском 2. центру за обуку присуствовали су министар одбране Зоран Ђорђевић, генерал-потпуковник Ђокица Петровић и генерал-мајор Славољуб Јанићијевић. Министар Ђорђевић је истакао да се војничка заклетва даје једном у животу, а да се вечно памти и поштује и да је била и остала свечани и вредносно највиши чин којим се исказује оданост.

– Данас сте заветовани чашћу да ћете чувати и бранити своју отаџбину, спремни да служите узвишеном циљу – унапређењу безбедности и угледа наше војске и наше Србије – рекао је министар Ђорђевић.

У лесковачкој касарни „Војвода Петар Бојовић“ полагању војничке заклетве присуствовали су начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, в.д. помоћника министра одбране за буџет и финансије Радмила Јагодић и бројни гости. Свечаности у сомборском 1. центру за обуку присуствовали су државни секретар у Министарству одбране Ненад Нерић и заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић. ■

Годишња анализа оперативних и функционалних способности Војске Србије за 2015. годину одржана је 29. марта, у Дому Гарде у Топчидеру.

Анализи су присуствовали председник Републике Србије Томислав Николић, председница Народне скупштине Маја Гојковић, министар одбране Зоран Ђорђевић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић и чланови Колегијума министра одбране и начелника Генералштаба.

Том приликом, сагледани су резултати рада Војске Србије у 2015. години, достигнућа у изградњи оперативних и функционалних способности, способности Копнене војске, Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране, Команде за обуку, као и Војске Србије у целини за извршење додељених мисија, затим елементи оперативних и функционалних способности за 2015. годину, те друга питања која утичу на одржавање и развој способности Војске Србије. Дефинисани су, такође, задаци за одржавање и унапређивање способности Војске Србије у 2016. години.

Након анализе учесници су обишли приказ наоружања и војне опреме, а представљена су им и најновији наслови војноиздавачке делатности. ■

ТЕРОРИСТИЧКИ НАПАДИ У БРИСЕЛУ

ШАМАР СТАРОМ КО

Пише Милена МИЛЕТИЋ

Оно што се после трагичних догађаја у Бриселу са сигурношћу може рећи јесте да читаву Европу, што је више од Европске уније, тек очекају одговори на многа питања. Стара дама мораће да се запита да ли су њени концепти мултикултурализма заиста прави одговор на изазове. Поједине земље Уније мораће да преиспитају своју улогу у интервенционизму и колико им заиста вреди и треба корпоративни капитализам у чије име и учествују у тим интервенцијама. На крају, и Европска унија и остале европске земље мораће да одлуче на коју ће страну – ка већој интеграцији, нарочи-

то у безбедносном сектору, или ка поновном увођењу граница. Јер, скоро је очигледно да напади неће стати.

Бриселска четврт

Годинама је најпознатија бриселска четврт био Андерлехт – део града где је поникао познати фудбалски клуб који је деценијама био у врху европског фудбала. Од 13. новембра прошле године свету је много познатији Моленбек, четврт у близини седишта Европске уније. Из тог дела града је неколико момака, пореклом углавном из

НТИНЕНТУ

северне Африке, који су 13. новембра стигли у Париз, успут куповали лименке пића и храну, да би навече, заједно са још неколико момака из Града светлости направили масакр у коме је страдало 130 људи, а више стотина повређено.

Салах Абдеслам, Абделхамид Абауд, Ибрахим Абдеслам и остали користили су у нападу експлозив и пушке (за које се потом испоставило да су произведене у „Застава оружју”, а идентификација оружја помогла је полицији да расветли део мреже, нарочито онај шверцерски који је омогућио екстремистима да почине то што јесу, па су врло брзо после тога ухапшени многи широм Уније). Главни организатор

Више од 30 мртвих и око 250 рањених резултат су два терористичка напада на Брисел, престоницу Белгије, али и Европске уније. Иако је напад изведен само неколико дана после хапшења Салеха Абдеслама, једног од главних осумњичених за трагедију у Паризу новембра 2015. године, не постоји експерт за тероризам који би са сигурношћу рекао да је реч о освети за хапшење тог бившег, ситног белгијског криминалца пореклом из Марока, који је у међувремену верски радикализовао, или о већ планираном нападу чије је извођење само убрзано хапшењем координатора догађаја у Граду светлости. Истрага ће, надамо се, рећи шта је од та два било, као и шта мањка у безбедносним системима Белгије, Француске и осталих европских земаља.

напада, на основу до сада расположивих података, био је Абделхамид Абауд, Белгијанац који је провео неко време у Сирији (као и осморица од свих нападача), борећи се за такозвану Исламску државу Ирака и Леванта. Сутрадан, очекивано, Исламска држава преузела је одговорност за тај напад.

Врло брзо после догађаја у Паризу, идентификацијом убијених терориста, дошло се до њихових идентитета, али и до чињеница које више нико не може сакрити нити заобићи – већина су рођена у Европи, и то у Белгији и Француској. Напади су припремани у бриселској четврти Моленбек, где су живели четворица белгијских држављана. А како је сам Брисел пре две године био такође жртва терористичког напада (Јеврејски музеј), то је питање рада служби безбедности, али и француско–белгијске границе остало отворено. Муњевитом акцијом дошло се до неколико локација на којима су терористи припремали нападе. Изузев једне (била је недалеко од места Шарлроа), све остале биле су у Моленбеку.

Асием Ел Дифрауи, египатско-немачки политиколог и познавалац безбедносних питања, у интервјуу за „Дојче Веле”, подсетио је да је и напад на САД 11. септембра 2001. био припреман у Моленбеку. „Тада је један лажни ТВ тим у експлозији бомбе усмртио вођу авганистанске Северне алијансе”, рекао је Ел Дифрауи.

Од новембра прошле године, белгијска полиција предузела је низ акција у тој четврти. Открили су више гнезда која су терористи користили. Ипак, требало им је неколико месеци да ухвате Салаха Абдеслама, једног од кључних нападача у Паризу.

Четири дана касније, сам Моленбек био је поприште једног од напада у Бриселу, то јест на станици метроа.

Крвави уторак

Европа је у уторак ујутру поново била изненађена. У врло кратком времену одјекнуле су експлозије на аеродрому и на станици метроа, само неколико стотина метара од седишта Европске уније. Из сата у сат, растао је број жртава да би до поподнева било јасно да је погинуло више од 30 особа, а 250 рањено. Међу рањенима су и двојица грађана Србије. Свега неколико сати после напада, белгијска полиција, захваљујући једном таксисту и снимцима безбедносних камера, знала је да су починиоци двојица браће Ел Бакрауи, Халид и Ибрахим, али и Наџиб Лашвари, екстремиста задужен очито за бомбе, и још једна особа чији идентитет тада није утврђен – такозвани „човек с капом“. У почетку се мислило да је Лашвари „трећи човек“, али се онда показало да је он био други бомбаш самоубица на аеродрому. Ко је „човек с капом“ накнадно ће се открити.

Белгијске службе безбедности одмах су предузеле низ акција, једно лице је одмах ухапшено. Ипак, мало ко се изненадио када су се неки припадници израелских безбедносних кругова нашалили и рекли да су њихове белгијске колеге сигурно много јеле иначе одличну чоколаду, па су пропустили да ураде неке ствари. Наиме, после хапшења Абедслама подигнут је ниво безбедности у Белгији, мада и даље нешто ипак није „штимало“. Асием Ел Дифрауи рекао је у поменутим интервјуу да у том нападу није реч само о Белгији, већ о задавању ударца Бриселу као престоници Европске уније и читавој Европи.

„Оно што изненађује јесте немар белгијске полиције у погледу сарадње на европском нивоу“, навео је Дифрауи. „После хапшења Абедслама, пре неколико дана, полиција је добила велики аплауз иако су пронађени упаљачи за бомбе и иако су се нови људи појавили на радару безбедносних служби, за које се није знало.“ Дифрауи је сигуран – белгијске снаге реда потцениле су исламисте у својој средини: „Чудили су се да има тако много људи који с тим имају везе. Након хапшења могло се претпоставити да постоје и друге терористичке ћелије, па се установило да су у свему учествовали Французи, те да је и протеклих дана било неуспелих акција. Нико не жели да отворено критикује Белгијанце. Али реч је о алкавости која постоји већ 30 година.“ Оштре речи, вероватно с разлогом.

Порозне границе

Напад у Паризу, истовремено са сазнањима о томе како су „калашњикови“ стигли до нападача, коначно је отворио расправу о функционисању безбедности унутар Европске уније, али посебно о ономе шта се дешава на граници између Белгије и Француске. Границе у Унији формално не постоје. Али, границе међу државама и даље постоје и оне се бране. У то се можете уверити ако, на пример, кренете бродом из Беча за Братиславу – кад стигнете до импозантних остатака „Ђавољег града“ капетан ће вам објаснити да је ту некада била граница између Аустрије и Словачке. Слично важи и за остале државе Уније, што се сада, у избегличкој кризи, нарочито добро види.

Кад је пре неколико година једна од главних француских телевизија направила прилог о шверцу оружја у западну Европу, екипа је снимила цео транспорт неколико пушака кроз цео континент, до Париза и Булоњске шуме. Једна од шверцованих пушака била је упуцана у предграђу француске престонице. Пред камерама. Цео прилог показао је не толико шта се дешава у осталим деловима Европе ван граница Уније, већ корупцију и немар унутар саме надржавне Старог континента. Једини коментар наших полицајаца и стручњака за организовани криминал и тероризам био је да је Париз типичан пример мегалополиса у коме се лако сакрије сваки криминал, а да је француско-белгијска граница најпорознија унутар Европске уније за криминал свих врста и тероризам.

Језик с обеју страна границе, погодан терен, основни су чиниоци који утичу на такво стање. Слободнији однос снага реда према нечему што је граница, може бити још један од разлога. Тим регионом, и кроз те безбедносне кругове, јесенас су прошли „калашњикови“ и експлозив коришћени у нападу у Паризу. Због тих пушака ухапшен је један шверцер у Немачкој и један у Паризу. Колико су порозне остале границе унутар Уније, можда најбоље говори мапа коју је пре две године направила европска комисија за извештај о шверцу разних роба широм Европе. Најгушће премрежен део Европе шверцерским рутама јесте у централној Европи. Да подсетимо – зна се да је Наџиб Лашвари, човек који је правио експлозивна пуњења за напад у Паризу, али и чији су отисци нађени на упаљачима, бомбама и у Бриселу, био прошле године на Блиском истоку, вратио се у Белгију преко (вероватно) Балкана, али и Мађарске, и целе централне Европе. Он није једини из те групе који је слободно путовао. После напада, турски председник Реџеп Тајип Ердоган изјавио је да је Турска недавно упутила упозорење на опасност од напада, али и да је један од браће Ел Бакрауи био хапшен прошле године у турској провинцији Газиантеп (на граници са Сиријом) као исламиста и да је на његов захтев депортован у Холандију.

Занимљиво је да је Интерпол после напада саопштио да су они имали Халида Ел Бакрауи на црвеној потерници због тероризма. Разуме се, кад је о тероризму реч, нема потпуне заштите, поготову „меких“ мета. Ипак, обичан свет мора да се запита како се тако брзо дошло до података о починиоцима и зашто се нешто од тога није сазнало пре напада. Јер, данас је јасно да и Белгија и Француска имају солидно развијене мреже терористичких ћелија на својим територијама. Уосталом, како је пренео „Асошијетед прес“, Исламска држава објавила је да имају више од 400 људи обучених за нападе широм Европе, што може бити или обично хвалисање или истина.

Шта нас очекује

Да би се одговорило на постављено питање, морају се поменути још неке чињенице. Само у последњих месец дана, Турска је претрпела неколико терористичких напада, с великим бројем жртава. Од јесени, свет је потресло више напада – руски путнички авион оборен је изнад Синаја,

исламисти су у западној Африци извели два напада, такође с великим бројем жртава. О дешавањима на Блиском истоку да се и не говори – тамо је смрт свакодневни пратилац живота милиона људи (управо та ситуација довела је до оваквог развоја тероризма). И јануарски напад у Џакарти промакао је ударним странама светски медија. Порука је једноставна – нема тачке која може остати изолована од терористичке опасности. Тим пре што узроци такве експлозије тероризма и миграција нису уклоњени. А то су интервенционизам, корпоративни капитализам, са свим ужасима које производи малим народима и сиромашним земљама, демографска експанзија на Блиском истоку и у северној Африци, велика неравномерност богатства... Када се говори о Европи и разлозима који младе људе радикализују заправо је и пре свега реч о неприхватању околине у којој живе, лошој перспективи, као и специфичном проблему у Европи који се ретко помиње – урушавању вредности.

За већину експерата, повремени напади су нова стварност са којом Европа мора да се суочи. Недавно је Рик Кулсаит, експерт за тероризам на белгијском универзитету у Гану, рекао да је одувек било група које су желеле да изведу нападе великог калибра на места с много људи, али да је новост нешто друго – Исламска држава позива редовно на нападе на Европу, а око себе окупља много људи „сломљених“ идентитета и менталног склопа. „У месецима који следе мораћемо да се суочимо с новом нормалношћу“, рекао је он. То, заправо, значи с повременим терористичким нападима. У четвртак навече, француска полиција ухапсила је једну особу осумњичену да је спремала напад, чије су припреме поодмакле, у часу кад је то лице било ухваћено, у рацији.

Постоји још један занимљив фактор који утиче на пораст тероризма – уносан посао за оне који стоје иза напада. Да је и та теза тачна, потврђује случај најпознатијег терористе свих времена – Владимира Иљича Рамиреза

Санчеза, познатијег као Карлос. Приликом напада на конференцију ОПЕК-а у Бечу, он је научио да тероризам може бити веома уносан. Верује се да су неке његове одлуке у вези с циљаним појединцима на тој конференцији дошле управо зато што му је друга страна понудила више новца. Истовремено, та околност чини везу обичног криминала с тероризмом додатно безбедносно занимљивом и опасном. Уосталом, браћа Ел Бакрауи су прво били криминалци које је белгијска полиција хапсила због крађа аутомобила, пуцања на полицајце... А и оружје за напад је по правилу сигурније набавити тамо где ће напад бити изведен него га носити са собом, а то најчешће значи да неко други треба да обави тај транспорт. Обично криминалци.

Пред Европом су, у сваком случају, неизвесни дани и велико је питање како ће континент одговорити. Једна дилема јесте европски мултикултурализам и какве ће промене претрпети. Друга ставка на списку дилема је како ће све то утицати на организацију Европе, али и саме Европске уније. Еуропол је, рецимо, у јануару ове године издао саопштење да по њиховим сазнањима Исламска држава планира велике нападе на Унију, али да неће користити избеглице, те да је једино решење политика затворених врата. Међутим, Димитрис Аврамопулос, европски комесар за миграције, унутрашње послове и држављанство, тврдио је недавно да је ситуација са мигрантима и тероризмом заправо велика прилика за Европску унију да направи заједнички напор како би борбу против тероризма учинила ефикаснијом. Тачније речено, питање је да ли ће се ићи на препуштање решења свакој држави понаособ или ће се земље окренути ка чвршћем повезивању, можда чак до неког конфедералног типа, при чему ће системи безбедности држава бити веома добро повезани, како се не би догодило да нека земља има податке о могућем терористичком нападу на неку другу, а да јој то не дојави. ■

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕ

Дан сећања на настрадале у агресији НАТО-а – 24. март обележен је и ове године у више градова у Србији многобројним комеморативним скуповима. Том приликом служен је помен жртвама и положени су венци на места њиховог страдања. Централна државна манифестација одржана је у Варварину, код Споменика жртвама НАТО агресије, на месту где је 30. маја 1999. са четири пројектила бомбардован мост на Великој Морави. У том нападу погинуло је 10 цивила, а 14 их је теже повређено.

Највишу државну делегацију Републике Србије у Варварину предводили су премијер Владе Србије Александар Вучић и председница Народне скупштине Маја Гојковић. Комеморацији су присуствовали изасланици председника Србије, председник Републике Српске Милорад Додик, министри у Влади, представници Министарства одбране, Војске Србије.

Премијер Србије Александар Вучић подсетио је да су прве бомбе на Републику Србију пале 24. марта и да су у наредних 78 дана бомбе и даље падале убијајући становништво.

– Ноћ 24. марта биће вечно уклесана у српској историји као једна од најтежих за наш народ, као и наредних 78 дана и ноћи. Данас, 17 година касније, усправно и поносно, тужним гласом и тихо, али јасно, можемо сви ма да кажемо: Убијали сте нас, убија-

ли сте нашу децу, али Србију нисте убили, јер Србију нико не може да убије – истакао је премијер.

Вучић се у осврнуо и на актуелни тренутак Србије и истакао:

– И упркос ономе што се десило пре 17 година, стаћемо раме уз раме са нашим партнерима када су они на удару група мржње и терора и нико од нас не може боље да их разуме, јер то је интерес Србије, интерес нашег народа, интерес будућности. Сачуваћемо старе пријатеље и стећи нове, чак и оне са којима смо се у прошлости сукобљавали, јер тако то раде велики народи. А српски народ је велики народ који поштује своју прошлост и који уме да гледа у будућност.

Тога дана, 24. марта, у Београду, председник Србије Томислав Николић положио је венац на спомен-обележје седморици војника и три пацијената болнице „Драгиша Мишовић“, који су погинули у бомбардовању 20. маја 1999. године. Он је са тог места поручио да док постоји Србије и памћења, оваква места страдања треба обилазити јер би нас, како је истакао „недостатак памћења претворио у неки други народ и неке друге људе“.

На дан сећања министар одбране Зоран Ђорђевић у Прокупљу је одао почаст и положио венце на споменик погинулим Топличанима у ратовима од 1990. до 1999. године. У осврту на тај дан 1999. године, министар Ђорђевић подсетио је да је први удар

НАТО-а изведен у 20 часова и пет минута бомбардовањем центра везе у прокупачкој касарни „Ратко Павловић Ћићко“ и да је те вечери пала прва жртва бомбардовања – војник Бобан Недељковић.

– Почео је тада догађај без председана у новијој светској историји – 78 дана константног бомбардовања. Војска Југославије је током агресије НАТО-а изгубила 659 припадника, од којих је 628 погинуло, док се 31 припадник води као нестало. Наша војска и народ показали су нераскидиву везу у борби за своју домовину. На бранику отаџбине стајала је наша храброст и младост. Нажалост, не можемо вратити оне који су дали своје животе, али сећањем можемо да продужимо њихово постојање међу нама. Важно је да се никад не заборави и зато данас са овог места нашег бола и поноса одајемо почаст свима који су дали животе за своју отаџбину – нагласио је министар одбране Зоран Ђорђевић.

Комеморативни скуп и помен настрадалим припадницима 37. моторизоване бригаде служен је у касарни „Стефан Немања“ у Рашкој. У тој бригади животе је положило 60 људи, а бригада је за своје резултате и пожртвованост одликована Орденом народног хероја. Делегацију Војске Србије на том скупу предводио је генерал Љубиша Диковић, начелник Генералштаба Војске Србије.

ЂАЊА

– Током 78 дана непрекидних ваздушних напада Војска је, црпећи снагу из достојанства свог народа, које се могло видети и осетити на сваком кораку, храбро и пожртвовано бранила своју земљу пружајући отпор који је изненадио и агресора. Међу најбољим јединицама наше војске била је 37. моторизована бригада из Рашке. Војници и старешине из ових крајева, са територија општина Рашка, Краљево и Врњачка Бања својим војничким врлинама, пожртвованошћу и спремношћу показали су како се бори за своју земљу и показали се достојним својих предака – нагласио је начелник Генералштаба.

Према његовим речима, сурови рат однео је велики број живота, а на нама је, како је додао, да сачувамо успомену на око 2.500 страдалих цивила и више од хиљаду погинулих припадника Војске и полиције.

– Често питам себе да ли смо се сви могли вратити живи са простора Косова и Метохије, где смо учествовали у противтерористичкој борби. Из тог пакла, то је било немогуће и они су дали своје животе храбро и часно извршавајући своје задатке. Да није било њих, ни ми задатак не бисмо извршили. Ми смо се борили против терориста и били изложени дејствима НАТО-а из ваздушног простора, а данас када неки други терористи убијају недужне људе у Истанбулу, Анкари, Бриселу и Паризу, ми саосе-

ћамо са жртвама и њиховим породицама – поручио је генерал Диковић.

Поводом Дана сећања у свим командама, јединицама и установама

Војске Србије одржани су комеморативни скупови, а делегације Војске Србије положили су венце и цвеће на спомен-обележја широм Србије. ■

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ
МАРИНКО ПАВЛОВИЋ,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА ОБУКУ И ДОКТРИНУ Ј-7

ТРАЈЕМО КОЛИКО УЧИМО

Када имате недовољно или мало средстава за подршку извођења било које активности, укључујући и обуку, онда се при њиховом планирању примењује принцип приоритета. Тако смо и у обуци одредили приоритете, који се морају реализовати. Добро планирање, креативност и самоиницијатива у овом случају долазе посебно до изражаја.

Планови Војске Србије кажу да ће током ове године јединице наше војске учествовати на 27 мултинационалних вежби, међу којима се издвајају оне са оружаним снагама САД и Руске Федерације. Искуства и са запада и са истока су драгоцене и ни једна мудра војска их се неће одрећи, сматра бригадни генерал Маринко Павловић, начелник Управе за обуку и доктрину Генералштаба Војске Србије. Наш саговорник најављује садржајан период обуке и вежби који нас очекују наредних месеци.

Нове изазове, попут мигрантске кризе, наша војска дочекује спремна, иако задатак који треба обавити није нимало једноставан.

О Господине генерале, једно од најактуелнијих питања у вези са ангажовањем Војске Србије данас јесте сјечавање илегалних прелазних границе на југу земље услед мигрантске кризе. Чим се чуло за ту одлуку поставило се питање деловања Војске и начелане употребе. Да ли су наши припадници обучени да реагују у тим ситуацијама?

– Тај посао је, у овом тренутку, у надлежности војне полиције и, наравно, Министарства унутрашњих послова, које по закону у надлежности има контролу државне границе. Јединице Војске Србије им за сада помажу и те задатке реализују веома успешно заједничким снагама. Будући да је реч о специфичном задатку, израђени су посебни планови обуке за јединице које се упућују на границу. Дакле, спремни смо да тај задатак реализујемо у складу са захтевима. Изненађења нема.

О Шта ће, према Вашем мишљењу, обележити процес обуке у Војсци Србије у 2016. години?

– У наредном периоду тежиште ће бити на обуци професионалних војника, кандидата за подофицире, оспособљавању војника на добровољном служењу војног рока ради стварања базе за попуњу професионалних припадника и резервног састава наше војске и реализацији планираних националних и мултинационалних вежби. Посебно истичем извођење вежбе „Морава 2016“, која ће бити припремљена, организована и реализована на целој територији Републике Србије, уз учешће већег броја припадника Војске Србије и осталих снага одбране Републике Србије.

О У прошеклих неколико година, Војска Србије реализовала је велики број садржаја обуке са савременим оружаним снагама. Какви су њихови ефекти на развој способности Војске Србије?

– На основу досадашњих искустава учили смо, пре свега, да у активностима заједничке обуке имамо прилику да сагледамо сопствене могућности у поређењу са другима, стичемо нова сазнања и јачамо интероперабилност, што је првенствено неопходно за извршавање свих задатака Војске на територији Републике Србије. Свакако, нису

У прошлој години реализовано је 617 вежби, и није се одустало ни од једне активности због уштеда или недостатака финансијских и материјалних средстава

занемарљива знања и искуства која појединци, команде и јединице на овај начин стичу и које им помажу у заједничким активностима на међународном плану. У 2016. години, планирали смо учешће наших јединица на 27 мултинационалних вежби, од којих посебно издвајам вежбе са оружаним снагама САД и Руске Федерације. У нашој земљи планиране су вежбе „Platinum wolf 16“ („Платинасти вук 16“), са ОС САД и другим земљама из региона, „Словенско братство“, са ОС Руске Федерације и Републике Белорусије, и „БАРС 16“ („Братство авијатичара Русије и Србије“), а у иностранству „Combined Resolve“ („Комбиновани одговор“) и „Saber Junction“ („Укрштене сабље“) у Хохенфелсу, СР Немачка.

О Обука војних снага у савременим условима захтева савремену технолошку унапређења материјалне базе обуке. Каква су досадашња искуства Војске Србије у примени компјутерских симулација у обуци?

– Центар за обуку путем симулација препознат је као важна институција за обуку и током досадашњег рада показао је све могућности и вредности обуке подржане компјутерским симулацијама. До сада је реализован велики број вежби наших команди различитог нивоа, а стекли смо значајна искуства и у реализацији међународних вежби.

Центар данас заузима значајно место у оквиру Мреже за обуку и вежбе земаља Југоисточне Европе. У наредном периоду, у оквиру те мреже реализоваћемо дистрибуиране симулационе вежбе на којима ће учествовати припадници оружаних снага земаља из региона, чиме ће се допринети интер-

операбилности команди јединица Војске Србије.

У наредном периоду намеравамо да повећамо сопствену способност и искористимо све предности и могућности Центра, не само у обуци, већ и у истраживањима и анализама током развоја доктринарних решења и провере предложених мера из система научених лекција.

Упоредо са израдом најважнијег докумената у хијерархији, израђено је више од 95 доктринарних докумената нижег хијерархијског нивоа

Тај начин обуке све је актуелнији и у систему обуке команди и јединица у свим савременим војскама. При том, Војска Србије опрема и Центар за обуку јединица за МНОП у бази „Југ“ савременим тренажерима и средствима за обуку, од којих посебно истичем опрему „MILES“, која омогућава извођење двостраних вежби у реалним борбеним условима.

Често истичете значај и улогу Центра за обуку јединица за мултинационалне операције у бази „Југ“?

– Центар за обуку јединица за мултинационалне операције у бази „Југ“ опремљен је савременим тренажерима, симулаторима и полигонима за обуку на којима нам могу позавидети и много развијеније земље у региону и свету. До краја 2016. године, Центар треба да добије статус регионалног центра, а до краја 2017. и статус центра Партнерства за мир.

Са пратећом инфраструктуром, полигонима „Боровац“ и „Рујан“ и стрелиштем „Вртогош“, које ће бити најмодерније стрелиште ВС и које ће испуњавати највише светске стандарде, представља изузетну базу за обуку не само јединица за мировне мисије него и целокупне војске јер се ту могу реализовати обуке и евалуације обучености јединица

закључно са нивоом чете. Ради илустрације значаја Центра и активности које се спроводе у њему, треба знати да је од 2012. до 2015. године тамо боравило и обучавало се више од 3.000 наших и скоро 600 припадника страних оружаних снага. Центар је пружио смештај и учествовао у евалуацији 16 ротација јединица које се припремају за учешће у МНОП и реализовао 32 курса.

Господине генерале, обука се изводи по начелима и ставовима који се дефинишу у доктринарним докуменатама. Како видите достигнуће створеног развоја доктрине, с обзиром на то да је Ујрава на чијем се челу носилац њеног развоја?

Посебно истичем извођење вежбе „Морава 2016“, која ће бити припремљена, организована и реализована на целој територији Републике Србије, уз учешће већег броја припадника Војске Србије и осталих снага одбране Републике Србије

– Процес развоја доктрине и израда доктринарних докумената трају непрекидно од формирања Управе. Дефинисање и успостављање процеса развоја нове доктрине успешно је реализовано у протеклих неколико година. У том периоду успостављена је организација извршилаца послова израде доктринарних докумената и израђени су најважнији доктринарни документи.

Процесом развоја доктрине, који се разликује од пређашњих приступа, покушавамо да успоставимо и осигурамо континуитет управљања војнодоктринарним знањем кроз циклусе развоја.

Пример цикличног развоја садржаја доктрине је измена основног документа у хијерархији доктринарних докумената. Прво издање Доктрине Војске

Србије усвојено је 2010. године, од када је рађена стална процена применљивости и ваљаности дефинисаних доктринарних ставова. На основу те процене и анализе, у 2015. години израђен је предлог другог издања тог документа, чиме је отпочео други циклус развоја доктрине у Војсци Србије. Упоредо са израдом најважнијег документа у хијерархији, израђено је више од 95 доктринарних докумената нижег хијерархијског нивоа. Један број тих докумената представљају нови садржаји доктрине као израз праћења новина у складу са захтевима савремене војне делатности, а један број односи се на ревизију или измене и допуна правила и упутстава која су на употреби дужи низ година.

У наредном периоду, тежиште у развоју доктрине биће на изради нижих доктринарних докумената којима ће се у потпуности заокружити доктринарно уређење припреме и употребе јединица родова и служби Војске Србије, а тиме створити услови за јасније дефинисање садржаја обучавања у Војсци Србије.

Развој способности савремених војски почива на сталном учењу и истражењу начина за унапређење ефикасности и ефикативности. Како Војска Србије праћи трендове у области коришћења искуства у развоју сопствених способности?

Ради илустрације значаја Центра и активности које се спроводе у њему, треба знати да је од 2012. до 2015. године тамо боравило и обучавало се више од 3.000 наших и скоро 600 припадника страних оружаних снага

– У времену сталних промена када адаптација у складу са захтевима окружења представља врхунску способност једне организације, дефинисан процес развоја доктрине и систем научених лек-

ција пружају могућност развоја способности Војске Србије. Захваљујући разумевању функционисања савремених организација у области унапређења сопствених способности и знања, упоредо са дефинисањем процеса развоја доктрине, Војска Србије развила је сопствен систем научених лекција.

Његовим развојем и применом, Војска Србије на видљив и конкретан начин изражава спремност за усвајањем и применом нових знања и вештина, поспешује сопствену трансформацију и повећава степен интероперабилности са савременим војскама. Другим речима, успостављањем система научених лекција Војска Србије је створила услове за развој организационе културе која обезбеђује ефикасније управљање променама и организационо учење.

О Како функционише обука у условима рестриктивног финансирања?

– Војска Србије, као и све друге институције у нашој земљи, доследно се придржавају мера штедње и рационализације. Свакако да се мере штедње, у мањој или већој мери, одражавају на реализацију различитих активности Војске Србије, па и на обуку, али не

у тој мери да се доводи у питање њен квалитет.

У прилог томе наводим вам податак да је у прошлој години реализовано 617 вежби, и да се није одустало ни од једне активности због уштеда или недостатка финансијских и материјалних средстава.

Када имате недовољно или мало средстава за подршку извођења било које активности, укључујући и обуку, онда се при њиховом планирању примењује принцип приоритета. Тако смо и у обуци одредили приоритете, који се морају реализовати. Добро планирање, креативност и самоиницијатива у овом случају долазе посебно до изражаја.

О И на крају, господине генерале, колико Вам досадашње богаћо војничко искуство помаже у управљању двема важним функцијама од значаја за систем одбране?

– Моји претходници у Управи за обуку и доктрину (Ј-7) ГШ ВС поставили су стабилне темеље, што ми је умно-

гоне олакшало рад. Развој две тако важне функције у систему одбране као што су обука и доктрина велики је изазов, али и одговорност. Несумњиво да ми дугогодишње искуство помаже да спојим теорију и праксу јер посао којим се бавим управо захтева познавање и једног и другог.

Своје знање радо делим са сарадницима, али радо саслушам и често уважим њихова мишљења и искуства. Стално учим и на то подстичем и млађе колеге. Верујем да каријера једног официра не престаје вољом система колико недостатком воље појединца да се обучава, усавршава, прилагођава...

Време у коме живимо то од нас тражи и свако ко мисли да је ставио тачку на усавршавање, ко верује да зна све што треба да зна и да му више нису потребна нова знања, окончао је војничку каријеру, а да тога и није свестан. Трајемо колико учимо! ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимко Јово МАМУЛА

ПРИПАДНИЦИ СПЕЦИЈАЛНЕ БРИГАДЕ НА КОПАОНИКУ

ИСКУСТВО САВЛАДАЛО

Професионализација Војске донела је високе критеријуме и подигла ниво очекивања претпостављених команди. Од војника се очекује да буде врхунски обучен, високо мотивисан и потпуно посвећен сваком додељеном задатку. Ниво који треба достићи, а неретко и престићи, многим је недостижан, јер припадник Специјалне бригаде мора бити физички спремнији, издржљивији и вештији с оружјем од других. Јер, он је елита Војске Србије. Ипак, стицање натпросечних способности и вештина не долази само по себи. Потребне су године одрицања, муко-трпних тренинга и готово свакодневна обука у свим временским, земљишним и метеоролошким условима. Управо зато су специјалци почетком марта кренули пут Копаоника, како би унапредили и тестирали своје способности и у зимским условима.

Хватање „живог језика”

На Копаонику их је дочекала права зимска идила – планина прекривена снегом и са свим својим чарима и опасностима. Идеалан полигон за увежбавање и проигравање реалних ситуација. Током вишедневне обуке, специјалци су увежбали један од најважнијих задатака 63. падобранског батаљона – извиђање и диверзије дубоко у непријатељској територији. Према тактичкој претпоставци, припадници падобранско-диверзантске чете имали су задатак да извиде рејон у ком је примећена побуњеничка група. Том приликом извиђачка патрола је прикупила обавештајне податке о јачини, саставу, наоружању, опреми и правцима извлачења свог замишљеног противника.

Извиђање и диверзија специјалност су припадника Специјалне бри-

гаде, а њихова обученост и урођени таленат посебно долазе до изражаја у дејствима специјалних снага. Управо зато се комплетна обука осмишљава и реализује у складу с искуствима наше, али и војски страних земаља.

Још једна од честих ситуација у рату је уочавање непријатељске патроле приликом извиђања. Та ситуација идеална је за хватање „живог језика”, што је један од добрих начина за прикупљање прецизних обавештајних података, који могу бити од пресудне важности приликом доношења одлука о извођењу борбених дејстава.

С обзиром на то да патрола извршава задатак у трајању од више дана, припадници Специјалне бригаде увежбавали су на Копаонику и израду бивака у циљу преживљавања на ниским температурама.

БЕЛИНУ

Извиђање и диверзија су специјалности припадника Специјалне бригаде. Њихова изузетна спретност, физичка и ментална издржљивост изазивају дивљење. Ипак, само они знају колико је терена, обука, тренинга и одрицања потребно да би неко био део елитног строја. Чуправо зато ових дана своје знање и вештине тестирају и на снегу. Непрекидно усавршавање у свим временским условима, кажу специјалци, пут је до успеха.

Осим борбених, Специјална бригада припрема се и за извођење неборбених задатака у зимским условима јер, у случају природних непогода, Војска међу првима прискаче грађанима у помоћ. Управо зато и чета службе за трагање и спасавање организује обуку у зимским условима на 51. скијашком полигону.

Службени пси „лавинари“

Део обуке је рад тима на проналажењу човека затрпаног у лавини, указивање прве помоћи, имобилизација и транспорт повређеног на моторним санкама. У вежби учествују и службени пси „лавинари“, који су издресирани за проналажење унесрећених и затрпаних у лавинама.

Припадници 63. падобранског батаљона имају посебну чету службе трагања и спасавања, чији је задатак потрага и проналажење пилота обо-

НЕВИДЉИВИ

Бела одела с мрежицама преко лица већ деценијама се користе у падобранским јединицама и одлично су се показала приликом извођења борбених дејства у зимским условима. Пушка коју са собом носе, G36 Heckler&Koch, делимично је умотана у беле платнене крпе, па непријатељ може да уочи специјалца тек када је већ прекасно.

рених ваздухоплова или диверзаната и извиђача дубоко у непријатељској територији. У миру се ова јединица најчешће користи за помоћ цивилним властима у случају елементарне непогоде, јер широм Србије постоје планине где снег и снежни сметови могу озбиљно да угрозе људске животе.

Због специфичне намене и неопходности обучавања у свим временским условима, припадници Специјалне бригаде ове године су у три групе боравили на Копаонику. Осим скијања, које је било обавезно за све, специјалци су, зависно од специјалности, пролазили кроз различите садржаје обуке – извиђачко-диверзантска тактика, преживљавање у екстремним условима, израда бивака и иглоа... Са новајлијама, којима је ово било „ватрено крштење“ у зимским условима, радили су искусни инструктори, док су они прекаљени специјалци седмодневни боравак на Копаонику искористили да се усавршавају и остану у тренажу. ■

Прилог емисије РТС-а „Дозволите...“

Приредила Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Жарко СКОКО

МАЈОР НИНОСЛАВ БУБИЋ,
КОМАНДИР ТЕНКОВСКЕ ЧЕТЕ
И ТЕНКОВСКИ БИАТЛОНАЦ

ТЕНКИСТА ОД ГЛАВЕ ДО ПЕТЕ

Друговање с челичном грдосијом тешком готово 42 тоне започео је пре 16 година на Војној академији, а за то време спознао је све њене тајне и до савршенства овладао моћном „осамдесетчетворком“. Као командир тенковске посаде и капитен екипе Војске Србије учествовао је на два тенковска биатлона, а са другог такмичења надамак руске престонице вратио се с бронзаном медаљом око врата.

Од малена желео је да постане војник. Како је одрастао разговори с породичним пријатељем, пуковником тенкистом, пресудили су – биће тенкиста.

– Војнички живот је изазован, атрактиван и тежак. Тенковски, још тежи. Тражи јак колектив, тимски рад, другарство и спремност на узajамно помагање у свим ситуацијама. Није све бајно. Радимо са техником у свим временским условима – лети на плус 40, зими на минусу, по киши, благу, снегу, ветру. Све то утиче на тенкисту, на његову психичку и физичку снагу, али учвршћује међусобно поверење – прича мајор Нинослав Ђуђић командир чете у 15. тенковском батаљону Прве бригаде КоВ-а, напомињући да упркос свим манама које посао тенкисте носи, он га ипак воли и ужива у раду на тенку.

А тенк, челична грдосија од милион делова, тражи стално усавршавање, тренаж, увежбавање... С једне стране,

постоје правила и упутства, а с друге, свакодневни рад и искуство, оно што надограђује и проширује прописане одредбе.

Нинославову преданост роду препознали су и претпостављени, па му је 2014. године пружена прилика да се са својом посадом, у селекцији 12 најбољих у Војсци, бори за улазак у екипу Војске Србије и учешће на тенковском биатлону у бази Алабино у Московској области, у Руској Федерацији. Пружену шансу није прокоцкао.

– Иако смо тада у генералном пласману освојили осмо место, с такмичења смо се вратили „наоружани“ новим искуствима и већ готово дефинисаним задацима, с јасном визијом како треба да одрадимо припреме за наредну годину – прича прошлогодишњи капитен екипе Војске Србије, напомињући да су много тога научили гледајући тенкисте других војски и слушајући њихова искуства.

Приликом селекције за чланове посада и тима Војске Србије за други тенковски биатлон, мајор Ђуђић наметнуо се својом стручношћу, радом, стеченим искуством и високом мотивисаносту. Квалитетом се изборио за своје место. Током припрема, на изграђеном полигону за тенковски биатлон више од стотину пута прелазила се предвиђена захтевна стаза. Након сваке активности правили су анализе, уочавали грешке и отклањали их.

– Тежина такмичења тражи врхунски обучене људе и тимски рад. У сваком моменту мора да се зна ко, шта и како треба да ради. Након селекције,

САМО РЕЧИ ХВАЛЕ

У колективу за командира чете мајора Ђуђића само речи хвале.

– Он је официр с огромним потенцијалом који с годинама јача. Поштен, вредан, харизматичан, одличан у раду са људима, креативан у обуци и примени својих знања, праксе и искустава, и заљубљеник у тенк – речи су мајора Бранка Величковића, заменика команданта тенковског батаљона, али и неподељено мишљење сарадника и потчињених.

НЕ ПУШТАЈ ГАС

– Прва смо наша посада на старту прошлогодишње биатлонске полуфиналне штафетне трке тенкова. Због проблема с везом не чујемо сигнал за старт и каснимо готово десет секунди. Обавијени густом, непрозирном прашином коју су усковитлала три суседна тенка, ипак некако стартујемо. Након двестотинак метара стаза се сужава и пропушта тек два тенка. Возач, десетар Александар Ђорђевић, извештава како не види куда вози, али да не пушта гас. У тој јурњави и страху за пласман нишанција поручник Страхиња Грбић и ја углас вичемо: „Само вози. Не пуштај гас!“ – прича бронзани биатлонац, напомињући да су, уз уложен надљудски напор, ипак стигли последњи, али да су заостатак у пласману надокнадили већ на следећем задатку.

како чланови посаде нису из исте јединице, формирана такмичарска посада проводи готово све време заједно, и радно и слободно, па командир научи буквално како дише који члан посаде – прича тенкиста из Сремске Митровице, понос Прве бригаде и својих колега.

Озбиљан приступ селекцији и припремама уродио је плодом, па се наша посада, коју су чинили нишанција поручник Страхиња Грбић и возач десетар Александар Ђорђевић, предвођена командиром мајором Ђуђићем, као и тим Војске Србије, овенчала бронзаном медаљом златног сјаја.

На појединим такмичарским деоницама, присећа се мајор Ђуђић, уз савладавање постављених препрека, постижу се брзине веће од 80 километара на час, па се тенк са своје 42 тоне често нађе у ваздуху. Управо зато посада мора да размишља „корак“ у напред.

– Када на сигнал уђемо у тенк и затворимо поклопце, у трену нестају трема и несигурност. Заузимамо места уверени у своје знање и стручност,

ослањајући се један на другог. Знамо шта нам је посао – објашњава мајор Ђуђић, присећајући се да их је током прошлогодишњих неколико дана надметања с трибина посматрало више од 150.000 гледалаца.

Пре неколико дана, као заменик руководиоца припрема тима Војске Србије за тенковски биатлон, боравио је у Москви на Другој планској конференцији армијских игара, које су ове године заказане за прву половину августа.

– Биће ми најтеже да са трибина посматрам ту такмичарску борбу тенковских посада. Више бих волео да сам у тенку. Ипак, долазе млађи, испренији, а наша војска, ови наши тенкисти, обучени су да успешно парирају тенкистима из многих других, бројнијих и модерније опремљених војски – уверен је мајор Ђуђић, наглашавајући при том здушну подршку свих нивоа командовања од којих су пристигла и ванредна унапређења у чин, награде и признања. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

ПРИПРЕМЕ ЕГЗЕРЦИРА
ЗА ОБЕЛЕЖАВАЊЕ
ДАНА ВОЈСКЕ

ГАРДИЈСКИ ПЛЕС СА ПУШКОМ

Касарном „Дедиње“ већ данас одјекује бат углачаних војничких чизама. Уз тактове „Марша краља Милана Обреновића“ гардисти свакодневно сатима увежбавају за свечаност поводом Дана Војске, која ће ускоро бити одржана у Зрењанину.

За 36 војника у строју, под вођством командира егзерцира капетана Ђорђа Симића, највећи изазов за наступ у срцу Баната биће ограничени простор који им је на располагању на главном градском тргу. Овогодишњи плави строј представиће се атрактивнијим и динамичнијим покретима, па ће петоминутни наступ бити најзахтевнији до сада. Управо зато ће „плес с пушком“ изводити највиши и најспретнији момци из Гардијског батаљона.

Овогодишњи егзерцир, обећавају гардисти, биће спектакл за памћење. Одабрани војници Гардијског батаљона ових дана интензивно вежбају како би пред државним и војним врхом све било савршено изведено. Мотив више за складни плави строј је да и овај пут оправдају најгромогласнији аплауз којим их грађани на војним свечаностима већ, традиционално, награђују.

Присећајући се обнављања традиције егзерцира, командант Гардијског батаљона мајор Марко Марјановић, који је и сам био део наступа у Пожаревцу, каже да су тада имали само један месец интензивних припрема. Сада, ипак, за увежбавање остављају нешто више времена, јер су са сваким новим егзерциром покрети атрактивнији, али и компликованији, па није могуће скратити време припрема. Два месеца, како истиче, биће довољно за до сада најзахтевнију кореографију.

Уметност складног покрета

Након наређења министра одбране за ангажовање егзерцира, командант Гарде даје основне смернице команданту Гардијског батаљона које

дефинише дужину трајања и број људи у строју. Након тога, начелник репрезентативног оркестра Гарде предлаже нумере уз које се може изводити егзерцир, а онда на сцену ступа командир егзерцира који је задужен за осмишљавање „костура“ коју подразумева формације егзерцира и начин престројавања.

– Првих година гледао сам снимке страних армија, проучавао шта је могуће уклопити с нашим наоружањем, а да је подржано стројевим правилом. Доста светских егзерцира служи се елементима који нису строго војнички, а наш је циљ да се у егзерциру прикаже максимална стројева изграђеност и војничке радње – прича капетан Симић, који у слободно време осмишљава различите „костуре“ егзерцира, који му касније олакшавају посао, јер од тога бира елементе које ће уклопити у конкретни егзерцир. Најмање три месеца пре самог задатка предлаже више варијанти „костура“, а командант Гарде одлучује с којом ће наступати.

Након тога, „костур“ се уклапа у саму нумеру, сходно броју тактова и интонацији музике. Циљ је уклопити престројавања из формације у формацију с променом ритма у музици. За сваки такт прописује се одређена радња која се изводи, а онда за гардисте остаје лакши део посла – увежбавање.

– Ускладити постојећи број људи, редовне задатке и обавезе Гардијског

батаљона с увежбавањем егзерцира, прави је организацијски изазов. Трудимо се да људе који се увежбавају за егзерцир, барем у време најинтензивнијих припрема, ослободимо свих осталих задатака – објашњава мајор Марјановић, гардиста с дугогодишњим стажом, који из личног искуства зна после колико се сати мукотрпног вежбања долази до савршеног егзерцира.

У сусрет предстојећем Дану Војске, мајор Марјановић истиче да је задовољан досадашњим степеном увежбаности егзерцира и, уз пуно поверење које има у капетана Симића, сигуран је да ће тог дана бити најпоноснији командант. Ипак, не крије да му никад није свеједно током петоминутног наступа гардиста, јер их, осим гра-

БЕСПРЕКОРНА ОРГАНИЗАЦИЈА

Гардијски батаљон има прегршт редовних задатака: обезбеђење објеката, покретних ствари и људства, војне почасте, свакодневна почасна стража испред зграде Генералног секретаријата председника Републике... Поред тих активности, они ипак успевају да за свега два месеца до савршенства увежбају егзерцир и, по ко зна који пут, публику оставе без даха. За то је, кажу гардисти, заслужна беспрекорна организација.

ђана, прати цео државни и војни врх, па нема места грешкама. Увежбани гардисти до сада никад нису оманули. Осим тога, никог нису оставили равнодушним.

„Марш краља Милана Обреновића“ траје нешто више од три минута, након чега ће, по завршетку музике, гардисти образовати популарни тунел, кроз који ће капетан Симић проћи по тактовима добоша, пркосећи, без трептаја, бајонетима који се укрштају пред њим.

– Већина људи из строја већ је учествовала или увежбавала за раније егзерцире. Трудимо се да нам главнина строја буду људи с искуством у егзерциру, а да део буду нови војници – каже командир егзерцира, напомињући да је то од кључног значаја за успех.

Увежбавањем до савршенства

Физички део припрема почео је с првим данима марта, када је војницима предочен изглед егзерцира и комплетна кореографија. Представљањем сегмената задатих формацији започиње увежбавање. У јеку припрема за свечаност, радни дан гардиста ангажованих у егзерциру потпуно се разликује од стандардне „војничке приче“. Постигнут ниво обучености и замор људства диктирају сатницу плавог строја.

Након јутарњег задуживања пушке „паповке“, следи примењено физичко вежбање с наоружањем, како би се гардисти разгубали и добро загрејали за оно што им следи – вишесатни плес с пушком.

– Генерално гледано, негде на половини увежбавања долази до замора, па не можемо да реализујемо непрекидно шесточасовно увежбавање. Тада прибегавамо двократном радном времену – увежбавамо два-три сата пре подне, затим су слободни четири или пет сати, па поподне опет три-четири сата увежбавања – прича капетан Симић, под чијом командом 36 људи свакодневно „утврђује градиво“ тежећи перфекцији.

– Гардисти увежбавају по свим временским условима, јер никад не знамо каква ће ситуација бити на сам дан наступа. Тако смо за парадну „Корак победника“ морали да покажемо спретност и на киши – објашњава мајор Марјановић, изражавајући сигурност да ће два месеца припрема и различитих временских услова бити довољно да се гардисти покажу у најбољем светлу.

Прво се увежбавају преласци из једне у другу формацију, а затим рад-

ње за сваку појединачну формацију. Прва формација – престојавање – друга формација – престојавање..., и тако седам пута за овогодишњи егзерцир. Формацију чине више различитих динамичних радњи, које захтевају стопроцентну концентрацију.

– Трудимо се да нам остане барем 20 дана пред свечаност за увежбавање целе кореографије и довођење егзерцира до савршенства. Циљ је да извођење радњи буде једновремено,

ПРОСЛАВА 180 ГОДИНА ГАРДЕ

Гардисти су обновили традицију извођења егзерцира пре шест година, када су у Пожаревцу обележавали 180 година постојања своје јединице. Тада је стотину старешина и војника на редовном служењу војног рока за месец дана увежбало четири различита егзерцира, која су извођена истовремено, на команду и без музике. Тада су изводили основне стројеве радње с пушком и ударили темеље оном што данас представља спектакл сваке велике војне церемоније.

положај тела идентичан и да равнање буде беспрекорно – каже капетан Симић, додајући да макар и мала грешка у равнању приликом, на пример, прве формације, може направити проблем у каснијим формацијама, јер се гардисти константно крећу. Сваки потез, свака радња, мора бити до танчина увежбана како би на дан свечаности све заблестили у пуном сјају.

Док су се у ранијим кореографијама егзерцира смењивали динамични сегменти, капетан Симић открива да ће овај који увежбавају за предстојећи празник бити динамичан у целисти. Осим вратоломија с пушком које су већ изводили, за Дан Војске припремају прави празник за очи, а не желећи да открива превише детаља, командир егзерцира истиче да за свој петоминутни наступ, колико ће Зрењанинци имати прилику да уживају у егзерциру, гардисти спремају много нових, до сад не виђених сегмената. Ипак, шта је то ново, остаће тајна до дана „Д“, али у Гардијском батаљону обећавају да ни овога пута атрактивност неће изостати.

– Верујем да ће овај егзерцир показати до које мере војник може

бити увежбан и сконцентрисан, а да приликом тога не дође до повређивања – објашњава капетан Симић.

Иако ће наступ плавог строја посматрати са бине, међу многобројним покретима, чак и на дан саме свечаности, оштро око команданта Гардијског батаљона мајора Марјановића приметити ће сваку грешку која се поткрала. Ипак, свестан је да међу хиљадама захтевних покрета које гардисти вешто „упакују“ у свега неколико минута мора бити ситних пропуста.

– За кратко време морају да овладају свим покретима и да науче да их ускладе међусобно и у ритму. То, верујте, није нимало лако. Битно је да на дан свечаности оно што публика види буде савршено. А нама, нама увек може боље – каже командант Гардијског батаљона.

Неизвесност до самог краја

За Дан Војске спрема се 15 одсто више гардиста, а ко ће у плавој униформи уз тактове „Марша краља Милана Обреновића“ пред Зрењанинци-

ма заплесати с пушком у руци, знаће се тек на генералној проби.

– Рачунамо на све људе које увежбавамо. Нема никаквих разлика између војника који су у строју и који су резерва. На сваких неколико дана ротирамо људе који су у резерви, како би сви имали једнаке прилике да увежбавају. Само тако су сви високомотивисани и дају свој максимум – објашњава мајор Марјановић, наглашавајући да о коначном избору најчешће одлучују нијансе.

С обзиром на то да у Гарду, по традицији, долазе најбољи војници, који имају одређене предиспозиције за припадност тој елитне јединици наше војске – висина, физичке способности, лични изглед и координација, свако од њих има једнаке шансе да буде део Гардијског батаљона, а самим тим и, једног дана, егзерцира. Ипак, постоји један фактор који је од пресудне важности приликом формирања егзерцира – музикалност. Уколико војник нема слуха и не може да испрати ритам, уз сву добру вољу никад неће наступати у егзерциру.

Између две свечаности на којима наступа егзерцир, гардисти се кондиционирају увежбавањем одређених сегмената и формација. Покрети су објашњени у програму обуке, што даје могућност свим старешинама и војницима да их увежбавају. Комбинација тих стандардних радњи уз музику чини кореографију егзерцира.

Због специфичности посла коју војници Гардијског батаљона обављају, новом војнику у тој јединици потребни су месеци да похвата све конце и да се равноправно с осталима ухвати у коштац са свим дневним обавезама. Старешине их постепено уводе у сваки задатак – најпре индивидуална обука, затим ангажовање на обезбеђењу објеката, па унутрашња служба, увежбавање стројевих радњи с „паповком“, радње које се реализују приликом смене почасне страже испред Председништва. Када млади гардиста овлада „паповком“, најпре се ангажује у протоколним активностима, затим у почасној стражи, а тек тада може да се нада уласку у егзерцир. И то као резерва! ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

СТРЕЉАЧКИ ВОД 21. БАТАЉОНА ВЕЗЕ КОВ У МИСИЈИ UNFICYP

Стрељачки вод из 21. батаљона везе крајем марта почео је шестомесечно учешће у мисији UNFICYP на Кипру, током којег ће два официра, 10 под-официра и 25 професионалних војника несумњиво дати велики допринос одржавању успостављеног примирја и стварању нормалних услова за живот цивилног становништва. Све оцене знања и вештина неопходних за извршавање задатака у мировним мисијама говоре да су везисти из Ниша потпуно спремни да додељен задатак изврше професионално и да на прави начин представе Републику Србију и Војску Србије.

На Кипар су с нишким везистима кренули и чланови патроле, састављени од припадника 224. центра за електронска дејства, 204. и 98. ваздухопловне бригаде, Речне флотиле, Батаљона војне полиције и одељења за цивилну војну сарадњу Генералштаба Војске Србије.

Сложене припреме

Батаљон везе је највећа јединица службе телекомуникација и информа-

Острвом рајских плажа и историјских знаменитости од 1964. године патролирају, осим радозналих туриста, и плави шлемови. Мир на острву и линију која раздваја кипарске Грке и Турке последњих пет деценија чувају Уједињене нације, у чијим се редовима од 2011. године налазе и српски мировњаци. Наредних пола године под плавим шлемом и са српском тробојком на рамену мир на Кипру чуваће нишки везисти.

тичке службе у Копненој војсци и већ годинама извршава задатке из домена телекомуникационо-информатичког обезбеђења. Ипак, када је реч о учешћу у мисији, ово им је ватрено крштење.

– Неки појединци из нашег састава већ су били у мултинационалним операцијама, али је ово први пут да упућујемо јединицу ранга вода у неку мисију. Уверен сам да ће наше старешине и војници ефикасно и професионално извршити све задатке и оправдати указано поверење. Такође, верујем

да ће рад у мултинационалном окружењу увећати њихове индивидуалне квалитете, што ће касније знатно допринети јачању наших оперативних способности – каже командант 21. батаљона везе потпуковник Станиша Ђикић.

Немогуће је у мировне операције отићи без дугих и сложених припрема. Према речима командира стрељачког вода капетана Братислава Антића, обука јединице почела је још у нишком гарнизону у новембру прошле године. Тада су на дневном реду биле теме о патролирању, раду на осматрачници, контроли масовног окупљања и побуне, формирању сталних и привремених пунктова, организацији конвоја и пратње, осматрања и извештавања о свим врстама инцидената који се могу уочити у бафер зони. Пре тога, сви припадници мировног вода прошли су на полигону „Берановац“ код Краљева обуку у управљању моторним возилима левом страном, док је одређени број старешина и војника завршио обуку у пружању прве помоћи и обуку за извршавање задатака из домена логистичких специјалности, попут куvara, пекара и лица за руковање електроагрегатима. Официри

и подофицири, наравно, усавршавали су и знање енглеског језика.

Важан сегмент обуке нишких мировњака био је одлазак на базу „Југ“, у Центар за обуку јединица за мултинационалне операције, где су припадници стрељачког вода имали конкретне припреме и на вежби проверили све процедуре предвиђене за инциденте, који их могу задесити на Кипру. На тронедељном увежбавању јасно се видело да је вод добро припремљен и да су његови припадници високо мотивисани, али и да су старешине и војници изузетно физички припремљени и војнострукно оспособљени. Круну обуке представљала је завршна вежба „Медитеран 10“, на којој су још проигране све ситуације с којима се српски мировњаки могу срести на Кипру.

У обуку на бази „Југ“, и касније непосредне припреме, били су укључени припадници Центра за мировне операције, Центра за обуку јединица за мултинационалне операције и Мешовите артиљеријске бригаде, који су већ имали искуства из мировне операције на Кипру.

Они су својим колегама указали на најважније детаље из живота и рада на Кипру, почев од начина извршавања задатака, преко могућих карактеристичних ситуација везаних за супротстављене стране, потом на навике и понашање локалног становништва и специфичност рада у мултинационалном окружењу, до дужности и права старешина и војника.

Патролирање бафер зоном

Један од најкориснијих елемената обуке био је када су командир вода и три командира одељења пет дана извиђали зону операције на Кипру, када су на лицу места видели какве ће задатке извршавати и добили подробна упутства од колега из крушевачког 246. батаљона АБХО.

МУЛТИНАЦИОНАЛНА ОПЕРАЦИЈА

Мисија Уједињених нација UNFICYP на Кипру успостављена је 1964. године ради спречавања ескалације непријатељства између супротстављених етничких група, кипарских Грка и Турака. Карактер мисије мењао се у зависности од развоја ситуације на терену, а посебно након инвазије оружаних снага Републике Турске 1974. године. Мисија представља вишедимензионалну мултинационалну операцију, која се састоји од војне, полицијске и цивилне компоненте. Војну компоненту од 2011. године чине и припадници Војске Србије.

– Колеге из 246. батаљона АБХО пренели су нам реалну слику рада у мултинационалној операцији и указали на тежишне активности и могуће проблеме са којима ћемо се сустрести – прича капетан Антић, који се тада уверио у добре услове живота и рада мировњака на Кипру.

Ипак, ту није био крај обуци. Оспособљавање српских мировњака наставиће се и по доласку на Кипар процесом увођења у дужност, медицинским тренинзима, обучавањем у препознавању минско-експлозивних средстава и информисањем о мерама безбедности, употреби карти и војних симбола, комуникацијама и информатичким средствима. Основни задаци припадника стрељачког вода Војске Србије на Кипру биће да осматрају и надгледају активности у зони раздвајања и извештавају о инцидентима попут регруписавања војних снага, прекорачења дозвољеног броја војног особља, прелета војних и цивилних ваздухоплова или неовлашћеног уласка људи у зону раздвајања.

Осим стрељачког вода из Србије, на Кипру су у истој чети распоређени по један вод из састава словачког и мађарског контингента. Српски вод размештен је у Сектору 4, али ће бити подељен у три групе – део ће бити у патролној бази „Стефан Немања“ у рејону села Пила, које је једино насеље на Кипру где заједно живе Грци и Турци, а једно одељење налазиће се у самом селу. Преостала два одељења стрељачког вода биће у граду кипарских Турака Фамагусте и углавном ће осигуравати главни камп Сектора 4 „Генерал Стефаник“. Пила и Фамагуста налазе се на супротстављеним странама и удаљене су једна од друге четрдесетак километара, што ће делом усложити рад јединице.

– Сигуран сам да ће вод којим командујем све постављене задатке извршавати ефикасно, правовремено и квалитетно. Нема никакве недоумице око нашег рада, јер смо детаљно информ-

мисани о свим могућим околностима ангажовања јединице – каже командир вода капетан Антић.

Пријавница, контролно-пропусна станица и обезбеђење кампа задаци су који очекују одељење у Фамагусте, предвођено старијим водником прве класе Велибором Петровићем. Разводник Александар Стошић поносан је што је успео да се избори да буде део мировњачког строја.

ИСПРАБАЈ ВОДА

Припадници контингента Војске Србије испраћени су у мисију Уједињених нација UNFICYP на Кипру свечаним скупом који је одржан 15. марта, у нишкој касарни „Књаз Михаило“. Командант Копнене војске генерал-потпуковник Милосав Симовић подсетио је да је од 2011. године на Кипар упућено девет ротација мировњака и да је свака од њих одлично оцењена. Признања су им упутиле и колеге из међународних организација и Уједињених нација.

– Велику пажњу у обуци посветили смо практичним радњама и патролирању бафер зоном. Осматрати и надгледати позиције супротстављених страна и регистровати евентуалне прекршаје и активности цивила у зони раздвајања, није једноставно, али смо се добро припремили да препознамо инциденте попут покрета супротстављених страна, прелета летелица, нелегалне изградње, земљорадње, пољопривреде или лова – наводи разводник Стошић, подсећајући да за сваку наведену активност постоји процедура.

Последњих година све већи број старешина и војника Војске Србије добија прилику да понесе плави шлем и достојанствено представља Србију у свету. У овом тренутку више од 300 мировњака из наше земље одржава мир у зараћеним зонама широм света. Њихово знање, труд и залагање препознали су челници Уједињених нација и Европске уније, па на адресу Србије стално стижу позиви за повећање броја учесника у постојећим, али и новим мисијама. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимео Саша ЂОРЂЕВИЋ

У ЈЕДИНИЦИ КОЈА ЈЕ ОБОРИЛА „НЕВИДЉИВОГ”

ОНИ ЗНАЈУ СВОЈ ПОСАО

Поносни што су у јединици која је током одбране од агресије НАТО-а оборила (бар) два бомбардера Алијансе, припадници 2. ракетног дивизиона 250. ракетне бригаде за ПВД тврде да би они данас били бољи од својих узора

Наследници најуспешнијих српских противавионаца који су, крајем марта и почетком маја 1999. године, оборили два америчка авиона и тако нашу ПВО учинили најпознатијом у свету, поносни су што припадају баш тој јединици Војске Србије. Иако (и) због тога раде много више од других, јер треба оправдати поверење и заслужити поштовање, припадници 2. ракетног дивизиона 250. ракетне бригаде за ПВД кажу да се не би мењали с другима. Бити у таквој јединици подразумева непрекидно усавршавање не само теоријског већ и практичног знања, свакодневно обарање норми у обуци и непоколебљиву веру у колеге с којима се дели заједничка судбина. И данас, седамнаест година после агресије НАТО-а, живе сећања о напорима ондашњих противавионаца да одбране небо над тадашњом Југославијом, посебно

над Србијом, која је и била највише на удару. У сваком припаднику тог дивизиона трају сећања и приче о успеху припадника тадашњег 3. ракетног дивизиона ПВО, који је доказао да се и са одавно застарелом противавионском ракетном техником може зауставити надмоћнији и технолошки неупоредиво напреднији противник. Обарањем два америчка авиона, најпре 27. марта – Ф-1172, а затим 2. маја 1999.

и Ф-16, наша противавионска одбрана ушла је у историју, а њени данашњи припадници постали су власници непоновљивог победничког духа. Они зато непоколебљиво верују да би данас још успешније бранили небо над Србијом.

Легенда која обавезује

Истичући да је у јединицу дошао из Војне академије одмах након агресије, командант 2. ракетног дивизиона за ПВД мајор Синиша Дивјак рекао је да противавионци 250. ракетне бригаде за ПВД, па и дивизиона којим командује, проглашеног више пута за најбољу јединицу у бригади, немају права да живе на ловорикама.

– Успех који су постигли наши претходници обавезује нас на још већи рад и доказивање. Сваки противавионац који дође у наш дивизион већ на почетку каријере сусреће се с причом о обарању авиона НАТО-а. То је данас већ легенда за коју знамо да је истинита и да је производ изузетне обучености ондашњих припадника дивизиона наоружаног ракетним системом НЕВА. Требало ми је петнаест година да постанем командант већ славне јединице, у којој су кад сам дошао били јунаци противавионске одбране. Некада су приче о њиховом подвигу биле богатије детаљима о маскирању борбених средстава, примењеним тактичким поступцима, свакодневном раду и животу на положајима, честим маневрисањима...

Биле су пуне анегдота, стварног живота. Данас је нешто другачије, приче су сажетије, концизније и више усмерене ка драгоценим примерима употребе ракетног система, детаљима о поправкама и преправкама које су предузимане „на лицу места” с циљем ефикаснијег извршавања задатка. Данас су нам битнија практична искуства из начина експлоатације ракетног система, док се ондашњи патриотски дух и примери из колективног живота подразумевају – рекао је мајор Дивјак.

С њим се слажу и командири и заменици командира батерија с којима смо разговарали о томе како је данас бити у јединици која је својим дејствима оборила два противничка авиона и тако, бар донекле, смањила број жртава агресије. Јер и ти бомбардери носили су смртоносни терет. Посебно ефикасни били су авиони Ф-16, који су немилице бомбардовали наше положаје. Мајори Момчило Милинков и Драган Богдановић и капетани Далибор Алексић и Предраг Мишић рекли су нам да сваки припадник њихове јединице добро зна где је дошао и шта се од њега очекује. Онај ко не задовољи прописане и подразумеване критеријуме, не остаје дуго међу њима.

– Овде се не говори много о части, поносу и патриотизму. То се подразумева. Међу нама се много више говори о нормама и критеријумима, о обуци и постигнутим резултатима. Било ми је огромно задовољство да упознам људе који су учествовали у одбрани од агресије и који су оборили авионе. Њихова искуства и приче и данас ми звуче у ушима. Никада нећу заборавити понос који ме обузео кад сам их упознао, кад сам чуо како су пратили авионе и навели ракете на њих. Док су описивали пад авиона, очи су им биле толико оштре и светле да сам и сам осећао како њихово знање и убеђеност прелазе на мене. Знам да су ми њихово присуство и приче свакодневно уливали нову дозу самопоуздања и вере, не само у људе, већ и у технику, која је и тада била застарела, а данас још више. Није исто, говорили су нам, учествовати и победити у трци за Формулу 1 са новим болидом и старим „фићом“. Ми смо побеђивали „фићом“ и опет бисмо – каже капетан Алексић.

Такмичарски дух

Слично размишља и говори нам и мајор Момчило Милинков, за кога кажу да, попут својих колега, представља будућност јединице.

– То што смо у овој јединици представља велики стимуланс за наш напоран рад, за труд уложен да их достигнемо. Све друге јединице чиниле су све што су могле да нас достигну, да на проверама знања и стеченог нивоа обучености буду испред нас и ми смо то осећали. Зато смо сами били још упорнији, још истрајнији, још више смо ра-

дили да оправдамо поверење не само команде бригаде, већ и целе државе, народа око нас. Јер ми смо с поносом истицали да смо припадници најуспешније јединице ПВО, дивизиона који је имао толико успеха у одбрани од агресије НАТО-а. Тај дух заједништва и поноса не напушта нас ни толико година после. Само због тога да бисмо остали на победничком трону развијамо здрав такмичарски дух у дивизиону, боримо се међу собом, учимо из заједничких примера, делимо знање како бисмо, сви заједно, били што бољи и што ефикаснији. Зато смо на свим проверама најбољи, на свим контролама најуспешнији – тврди мајор Милинков.

– Ово је специфична јединица и у њој смо сви посвећени једном циљу – оправдати поверење које се има у нас и заслужити признања која се одају најбољима. Наши дивизионски критеријуми су изузетно високи. Ми их постављамо пред сваког нашег припадника. Објашњавамо им да је требало имати и патриотизма и способности и храбрости и неустрашивости, али највише знања да се с постојећом, не тако модерном техником, оборе најсавременији војни авиони с малим одразом, али великим смртоносним товаром. Не падају ти авиони сваки дан, па да њихово обарање ништа не значи. А овде су оборена два, од којих је један најсавременији, невидљиви, последња реч технологије, у коју су уложена огромна средства. Обарање невидљивог означио је његов стварни крај, крах улагања у тај авион, крај истраживања стелт технологије. Њихово обарање резул-

тат је упорности, знања, жеље, моћи једне ПВО јединице коју свако ко би поново покушао исто што и НАТО мора да узме у обзир. А то је довољно од нас, с тим што и даље морамо да (у)чинимо све што можемо да с правом представљамо ослонац одбране – каже мајор Богдановић, који је у јединицу дошао 2000 године.

– Сви ми појединачно чинимо све што можемо да свакодневно будемо што бољи. Наши претпостављени знају да на нас могу да рачунају у свакој прилици. Ниједан захтев неће остати неиспуњен, овде је традиција несребичног, истрајног, вредног рада дубоко укорењена. Сви смо уверени у ефикасност и вредност јединице, у њену способност да извршава све задатке који се пред њу поставе. Наша је техника исправна, између осталог, и због тога што сами бринемо о њој, усавршавамо се не само у њеној експлоатацији него и у одржавању. Све су то показатељи спремности ове јединице – каже капетан Мишић.

Утисак је да припадници 2. ракетног дивизиона 250. ракетне бригаде за ПВД знају зашто раде и зашто се обучавају и зато резултати не изостају. Три пута годишње сваки њен официр се проверава у техничкој и стручној способности, проверава се њихова способност за гађање. Управо ова јединица је своје знање потврдила и у Бугарској на бојевом гађању циљева у ваздушном простору, где су, опет, били најбољи. Кад се човек поноси оним што ради, резултати не могу да изостану. ■

Душан ГЛИШИЋ

ОДГОВОР БИВШЕГ МИНИСТРА ОДБРАНЕ ПРВОСЛАВА ДАВИНИЋА НА ДЕМАНТИ ВОЈНОГ ПРАВОБРАНИОЦА

У мом одговору (*Одбрана*, 15. фебруар 2016) на интервју војног правобраниоца пуковника Богуновића, у коме је мени и мојим сарадницима приписао одговорност за отпуштање великог броја војних и цивилних лица 2005. године, указао сам на неоснованост таквих тврдњи и подсетио га да су та отпуштања била последица договора Министарства финансија Србије и ММФ-а о смањивању буџетске потрошње. Због оваквог непознавања проблема поставио сам и питање да ли је војни правобранилац, заиста, квалификован да обавља ову одговорну дужност. Одговор је дао он сам (*Одбрана*, 1. марта 2016). На основу његове реакције, нажалост, могло би се речи да су ове моје сумње само појачане. Ево због чега.

Пре свега, он избегава да говори о амандманима на *Закон о Војсци*, којима су утврђене правне основе за отпуштање наведених лица. Затим, нема коментар ни на чињеницу да је Министарство финансија Србије умањило војни буџет за 7.000 запослених од 1. јануара 2005. године, иако су се законски услови за доношење наведених решења стекли тек крајем фебруара 2005. године, када је Скупштина ДЗ (Србија и Црна Гора) усвојила наведене амандмане. То значи да је отпуштање било диктирано понашањем Министарства финансија, а не поступањем министра одбране и његових сарадника, јер су они били стављени пред свршени чин. Војни правобранилац се задовољава само констатацијом да је одлуком тадашњег министра одбране, „без испуњења законских услова“, престала служба великом броју људи. Признаје, међутим, да се „уопште није упуштао у оцену законитости такве одлуке“, али је, ипак, самоуверено оценио да она није испуњавала законске услове. То су, по њему, „утврдили редовни судови Републике Србије“. Он наводи и новчани износ који је Министарство морало до сада да исплати незаконито отпуштеним. Можда је то и тако, али смо остали ускраћени одговора војног правобраниоца у погледу правног основа којима су судови образложили своје одлуке о враћању одређених појединаца на посао или им доделили одговарајуће новчане накнаде. Када би добили одговор на то питање могло би да се утврди да ли уопште постоји правна веза између моје одлуке и тужби ових појединаца. Било би још исправније да је у свом одговору војни правобранилац навео конкретну одлуку која је донета „без испуњења законских услова“ и у чему се тачно то „неиспуњавање“ састоји. О томе ништа, а то је основи разлог због кога сам и поставио питање његове професионалне стручности.

Уместо чињенично-правне аргументације, што би од војног правобраниоца требало очекивати, добили смо његову љутиту реакцију, у којој он даје, као у некадашње време, оцену моје „морално-политичке“ подобности, укључујући и елементе психоанализе, зашта свакако није квалификован. Прво, он ме проглашава „господином“, што више

говори о њему него о мени, али, како год, то свакако није аргумент за доказивање „непостојања законских услова“. Још је од мањег значаја његова анализа „моје нечисте савести“, чему приписује моју реакцију на његове оптужбе. Круну његовог одговора, ипак, представља хипотеза, која неупућенима може да делује пријемчиво, да се овде ради о нападу бившег министра, осуђеног за кривично дело злоупотребе службеног положаја, против једног поштеног и часног официра Војске Србије, у чијој се каријери не може наћи ни једна једина мрља. Из ове околности требало би да произађе јасан закључак коме се може, а коме не може веровати. Ни овде се не износе чињенице, већ лично мишљење. У суштини, на овај начин се само скреће пажња са основног питања, а то је да ли су његове оптужбе о одговорним лицима за отпуштања из система одбране 2005. године основане или не. Ја нисам доводио у питање његову личну част и поштење, већ само професионалну стручност, те је нејасно зашто има потребу да то износи као значајан аргумент. Он није пружио ни један доказ којим би се довело у питање моје објашњење о томе шта се заиста дешавало по том питању и ко је за отпуштање стварно био одговоран. Уместо тога, прибегао је тактици да је напад најбоља одбрана, и тиме показао да му је војна вештина ближа од правне струке. Међутим, и ови напади изведени су маневарском муницијом, која само изазива буку, док је у суштини празна и нема убојно дејство. Пуковниче, дајте конкретне доказе или се часно повуците са „бојног поља“. Само се све више заплићете и штетите послу који обављате.

Колегијално, као правник, нудим му могућност да се, можда, донекле рехабилитује. Тачна је његова тврдња да сам осуђен на осам месеци затвора, условно три године, због тога што сам, на захтев Владе Црне Горе, уступио на коришћење без накнаде специјализовани брод тзв. „баркасу“ за потребе Регионалног центра за разминурање и обуку ронилаца у Бијелој. Пресуда је правоснажна. Међутим, уложен је захтев за заштиту законитости као ванредни правни лек и одлука по том питању још није донета. Видеће се шта ће рећи Уставни суд. Међутим, постоје и друге пресуде у мом случају. Заправо, пет ослобађајућих пресуда од којих су четири и правоснажне, које војни правобранилац не помиње. Ови поступци су покренути од војне полиције и ВБА и већ су имали за последицу знатне трошкове за државу. Ови трошкови би могли бити знатно већи уколико бих поднео тужбу за накнаду штете због урушавања мог угледа и части. Ово је прилика да војни правобранилац искористи своја овлашћења и покрене поступак за накнаду трошкова које је држава већ имала, због непрофесионалног и политички мотивисаног поступања у свим овим случајевима од војних служби. Уверен сам да би у томе био успешан, јер су материјални докази необориви – ослобађајуће пресуде легитимних судова. ■

Првослав ДАВИНИЋ

ПИШЕ
Душан Глишић

Србија, просечно, има мање од двеста лекара на сто хиљада становника, док их развијене земље, на исти број становника, имају више од триста. Улагање српске државе у здравство, школство, војску..., јесте неупоредиво мање од улагања развијених (често и оних других) земаља у исте те делатности, али је њено захватање у џеп запослених готово исто, ако не и веће.

Најумнији филозоф просветитељског романтизма Жан Жак Русо је још у 18. веку, у свом најпознатијем делу „Друштвени уговор“, писао о државном суверенитету и потреби појединца да, уговором с државом, обезбеди сопствену сигурност. Крајње упрошћено говорећи, склапајући уговор с другим члановима друштва, оличеним у држави, појединац своју личност, своја добра, своју сигурност, снагу, жеље и надања, своју будућност уноси у заједницу под врховном управом опште воље. Пошто смо се, тако, одрекли права на самозаштиту, ту колективну сигурност треба да нам обезбеди држава, ма каква она била, краљевина или република и ма какво било њено уређење. То је „регулисано уговором“. „Дивљи запад“ је прошлост.

Сваки уговор подразумева испуњавање одређених обавеза и, јуридички посматрано, ако држава не испуњава своје облигације, подразумева се раскидање уговора и, евентуално, стварање нове, боље и успешније, одговорније државе.

А сад, озбиљно. Нисмо ми у 18. веку. То је, можда, могло некада, у време романтизма и просветитељства. Сад није време за упрошћено и паушално разматрање некада склопљених договора и уговора. Ова држава није одговорна за уговоре склопљене ко зна када и ко зна с ким. Свеопште пропадање друштва, занемаривање здравства, просвете, војске..., незадрживи пад стандарда, пораст малолетничке делинквенције, угрожавање традиционалних националних и моралних вредности, свеопшти пад морала, индикативно ћутање националне интелигенције... Све то што нам се дешава траје одавно, још од... Ова држава не сноси одговорност за обавезе склопљене „у време стварања нација“. Русо, дакле, није у праву.

Свака одговорна држава, међутим, како она у средњем веку, или у романтизму, тако и савремена, мора да брине о свом младом нараштају, о својој будућности. Србија, просечно, има мање од двеста лекара на сто хиљада становника, док их развијене земље, на исти број становника, имају више од триста. Улагање српске државе у здравство, школство, војску..., јесте неупоредиво мање од улагања развијених (често и оних других) земаља у исте те делатности, али је њено захватање у џеп запослених готово исто, ако не и веће. У процентима, наравно. Али, све то на страну, задуженој држави новца никад довољно.

Реч је о младости и њеној будућности. Није у реду да једино Војска брине о омладини, иако је управо млади нараштај онај који ће, по дефиницији, најпре и најфикасније да брани државу. Израженом небригом за омладину држава је испустила своју будућност. Школе су одавно занемариле васпитну функцију, за коју ни родитељи више немају толико времена, аматерско бављење спортом, чак и у школским клубовима, за многе је прескупо, карта за представу у дечијем позоришту је најмање 500 динара, а цене књига..., о њима је боље не трошити речи. Нема више дечијих клубова, макар били и дом пионира, а на телевизији одавно за основце нема ничег. Деца су остављена сама себи. Илити, улици.

Спирала малолетничког насиља последњих година је у јуришу. Разлози за све већу суровост школараца, неретко и документовану мобилним телефонима, па је немогуће затварати очи, вишеструки су и науци добро познати. Сиромаштво и све оно што с тим иде свакако, је међу значајнијим окидачима малолетничког насиља, али је за то што средњошколци годишње учине око 7.500 кривичних дела ипак најодговорнија држава, односно недостатак закона који би омогућили ефикасну бригу о младима. Казнена политика ове државе је, дакле, недовољно ефикасна, чак и благонаклона према малолетницима.

С друге стране, држава је одговорна и што се, као исплативе професије и примери за углед, деци из дана у дан представљају политичари, „контроверзни бизнисмени“, старлете, спортисти, естрадни уметници и уметнициње... Они су, наима, свакодневно пред нама, на телевизији, на киосцима, на улици... Поред нас су, највидљивији и најелегантнији. Они су будућност.

За такав, све очигледнији, став државе није крива само држава. Њој, уосталом, нису потребни паметни и образовани, добро васпитани грађани. Држави, свакој, па и оној Русоовој, потребни су послушни. Одговорност је, много више, на свима нама, па и на националној интелигенцији. Одавно је Андрић рекао да мудри људи ћуте, кад они други причају. Није објаснио само шта се прво дешава. Да ли мудри пре заћуте или разни неспособни медиокритети још раније проговоре. Од одговора на то питање, наима, много тога (нам) зависи. ■

ВРЕДАН СУСРЕТ СА ПРАКСОМ

СЕМИНАР
„БЕЗБЕДНОСТ ЗА СВЕ“

Асоцијација студената Факултета безбедности (АСФБ) из Београда настала је у новембру 2014. године с циљем да се студентима факултета и других сродних високообразовних установа пружи могућност проширења знања и стицања искустава из релевантних безбедносних области. Потенцијал идеје на којој је изграђена ова млада студентска организација већ другу годину заредом потврђује се масовном посетом стручном скупу који организује.

Други стручни семинар „Безбедност за све“ одржан крајем марта, у студентском одмаралишту „Ратко Митровић“, окупио је више од 500 учесника 15 високошколских установа из Србије, Македоније, Бугарске и Црне Горе. Реч је о највећем скупу у региону који се бави едукацијом студената из области безбедности, криминалистике, одбране и заштите животне средине. Организатори скупа, Стефано Жерајић и Јован Првуловић оснивачи и челни људи Асоцијације студената Факултета безбедности наглашавају да семинар „Безбедност за све“ има неколико циљева, од којих је најважнији повећање капацитета, способности, знања и вештина учесника семинара у областима којима ће се касније професионално бавити и постизање сарадње између институција које се баве безбедношћу и студената.

– Узимајући у обзир број учесника, можемо се похвалити да је наш семинар био највећи научностручни скуп студената у 2016. години, што је уз позитивне коментаре учесника у

предавача на семинару за наше удружење био немерљив успех и свакако велика референца за даљи рад – каже Стефано Жерајић.

У прилог речима организатора говори и списак предавача, међу којима су се и прошле и ове године нашли представници Министарства унутрашњих послова, Министарства одбране, безбедносних служби, медија и чланови академске заједнице.

Студентски активизам

Идеја за формирање Асоцијације, према речима председника Стефана Жерајића, била је да се подстакне студентски активизам јер је његовим колегама недостајало практичног искуства и комуникације са представницима институција који би у будућности могли бити њихови послодавци. Иако је прошло тек нешто око пола године од оснивања АСФБ, та организација је више него успешно организовала први семинар „Безбедност за све“ марта 2015. године, такође на Златибору.

Генерални секретар Асоцијације Јован Првуловић каже да су студенти свих година основних и последипломских студија једнако заинтересовани за предавања, о чему сведоче две пуне сале које примају више од 250 људи и где се тражи „место више“.

– Потребно је много времена да оно што се данас дешава у сектору безбедности преко теорију и књига дође до студената. Зато је важно да се они на оваквим семинарима срећу са људима који се практично баве тим послом и који из прве руке могу да им пренесу знање и искуства – каже Првуловић.

Управа Факултета безбедности и Министарство просвете, према речима Стефана Жерајића, институционално су помогли организацију семинара и прошле и ове године.

– Професори су нам помогли у остваривању контакта са предавачима, а Министарство нам је изашло у сусрет одобривши субвенционисану цену смештаја и исхране у одмаралишту „Ратко Митровић“. Захвалност дугујемо такође МУП-у и Министарству одбране, који су и ове и прошле године одобрили лицима из свог састава да учествују на семинару у својству предавача – истиче Жерајић.

Планови Асоцијације младих „безбедњака“ су да се у наредном периоду организује низ трибина и обука за своје чланове. Међу првима ће бити обука у гађању из пиштоља, за шта су, према речима наших саговорника, у великом броју заинтересоване њихове колеге, али и обука у пружању прве помоћи.

Током следећег семестра АСФБ планира низ трибина под називом „Савремени безбедносни проблеми“, на којима ће говорити еминентни стручњаци који нису чланови академске заједнице.

– У току је акција „Студенти за ученике“ током које смо обишли више од 30 средњих школа. Промовишемо наш факултет, али ученицима

приближавамо савремену безбедносно тематику – каже председник Асоцијације.

Гладни знања

На семинару „Безбедност за све“ ове године говорило се о улози медија у кризним и ванредним ситуацијама, организованом нарко-криминалу, финансирању тероризма и импликацијама по међународну безбедност, психолошко-пропагандном рату, психологији у ванредним и кризним ситуацијама, примени Закона о тајности података у Министарству унутрашњих послова Републике Србије, персоналној и административној безбедности.

Изузетну пажњу изазвало је предавање пуковника Миливоја Пајовића, начелника Центра за мировне операције ЗОК Генералштаба Војске Србије, који је говорио о безбедности у оквиру мисија подршке миру у којима учествује наша држава.

Пуковник Пајовић похвалио је организацију скупа рекавши да број и интересовање студената говори да је погођен „нерв“ њихових потреба.

– Било би идеално када би овакав семинар имао и неколико радионица на којима би детаљније могле да се обраде поједине теме. Предавања

„екс катедра“ имају свој квалитет, али би, зависно од преференција и нивоа студија, појединим учесницима радионице више користиле – каже Пајовић.

Организатори семинара имали су, такође, идеје о неколико радионица, али се суочавају са једним практичним проблемом – недостатком простора.

– Овде у студентском одмаралишту „Ратко Митровић“ постоје две сале које могу укупно да приме око 500 слушалаца. Међутим, да бисмо организовали и радионице, потребно је још неколико просторија опремљених за ту намену – каже генерални секретар Асоцијације Јован Првуловић.

Професор Калојан Методјев, који је на семинар „Безбедност за све“ довео групу студената политичких наука из Софије, каже да га је изненадио број и интересовање полазника семинара.

– Задовољни смо оним што смо видели и чули овде. Важно је да академске заједнице из региона сарађују. Знања која се овде размењују су вредна, али и дружење и изградња веза међу младима не заостаје. Тако се гради разумевање и пријатељство – закључује Методјев. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

КУЛТУРА ЈАВНОГ ГОВОРА У СРБИЈИ

ПОЛИТИЧКЕ ПОРУКЕ ОБИЧНО ПРОМАШЕ ЦИЉ

Добар јавни говор је искрен и поштен, тачан и јасан, такође концизан и занимљив. Онај ко не говори искрено и поштено него, уместо тога, каже, бићу искрен и поштен, знајте да нешто манипулише. Онај ко не говори јасно, такође, јер, ако вама није јасно шта он говори, вероватно није ни њему. Једнако, ако говори дуже него што треба, очигледно да нема везу с реалношћу, а онога ко није кадар да збије шалу, застане, насмеје се, треба избегавати у широком луку, каже проф. др Добривоје Станојевић, професор стилистике и реторике на Факултету политичких наука у Београду.

Не духовит човек ни у чему неће успети. Чак и у најтежој муци, требало би да будемо конструктивни и духовити. С друге стране, кад говорник „развлачи“, постаје незанимљив, па је обавеза новинара да га прекине. Због било које речи која је нејасна, или би могла бити публици, а то би могле бити све стране речи, треба прекинути саговорника и питати га за значење.

Професор Станојевић каже да то не подразумева стално „сецкање“ и да му треба дозволити да обликује мисао, али кад се види да му је намера да лови у мутном или говори празне ствари, онда га треба прекидати и питати.

– Да објасни значење, наравно, не дрско и надобудно, него се позвати на то да слушаоци неће разумети. То је умесна упадица и коректив онога што

он говори, иако се често нема шта поправити, пошто су поједине стране речи, тај новогovor, они научили напамет и не умеју да их преведу.

С обзиром на то да живимо у времену друштвених мрежа, комуникација је у знатној мери писана, што имплицира привилегију за „писменије“ и прилике који „ови други“ немају.

– Привилегија је јавно се обраћати. Садржај подразумева одређене речи и значење, али може бити и сплет вербалног и невербалног, често веома значајног.

Ако сте талентовани да се лепо изражавате писањем, истовремено имате и обавезу да што више читате, да budete обавештени, како бисте обogaћивали речник и избегли да саговорнике или слушаоце стално провлачите кроз исту матрицу.

Страх у обраћању побеђује се природношћу, лагодно је бити природно

дан док говорите. Ако смо природни, не претварамо се да смо много бољи него што јесмо, онда је то у реду.

– То сам ја, прихватате ме или не. Све што је природно, није ми странно! Опуштајуће је. Рећи ћу оно што мислим и то је то – каже Станојевић.

Норме против неспоразума

Постоје многи типови говора, који је, у основи, жив организам који се стално мења, развија, али увек осветљава карактер човека и дивно је „помагало“ да нешто више сазнамо о тој особи, можда и много више него што би хтела, а често и супротно од онога што жели.

– Немам примедби ни на који говор, он је индивидуални избор. Али кад је реч о јавном простору, и исто таквом говору, онда би требало да водимо рачуна да се држимо норми,

био одличан студент и да је, не знам, можда чак и докторирао, ја видим приличне празнине у његовом образовању и онда све што он говори мени делује као мање уверљиво – наводи Станојевић.

Степен поверења у великој мери зависи од начина на који човек говори.

– Говор би требало да буде природан и учен. Ако то није случај, а ви делујете у јавном простору, онда се питам, забога, па ту је требало да дође неко ко је искренији и поштенији, природнији човек. Нормалнији,

јер тако показујемо да смо у оквиру друштвене заједнице, али и да смо образовани. Истовремено, на такав начин, мање је неспоразума, комуникација је непосреднија, с мањом могућношћу манипулација, а показујемо и неку врсту „сарадљивости“ на јавном плану – објашњава професор.

Ипак, нећемо моћи да избегнемо да дође од колоквијализама, дијалектизама, као и неких „фамилијаризама“, што може бити „симпатично“, до неке мере. Невоља је кад увидимо да јавни делатник, онај који јавно говори, говори ненормирано, лоше, некњижевно, непрецизно, не зато што он тако хоће, што би било његово лично обележје, него зато што не зна другачије.

– Кад чујем политичара да говори „сво време“ уместо „све време“ и прави честе граматичке и стилске грешке, без обзира на то што каже да је

мада не знамо шта је нормално, јер и нормално се мења. Али, зар није могао ту да дође неки ученији човек, који ће то да саопшти тако да од њега

можемо да се учимо не само идејама и мислима, него и ономе што учимо кад слушамо умне, мислеће и образоване људе. Ми смо осуђени на то да нам у јавном простору делују необразовани људи, а често се издају као образовани. Брзо их демистификујемо, испрени новинар, саговорник, одмах види с ким има посла – тврди др Добривоје Станојевић, професор стилистике и реторике на Факултету политичких наука у Београду.

Поруке политичара нису оно што они мисле

Политички сврсисходан говор зна се коме је упућен. Он гаји слушалачки аудиторијум на нивоу који није оптималан, кад је реч о пристожној комуникацији, али има своју сврху.

– Такав говор је пун манипулација. Иако многи говоре о политичким порукама, моја теза јесте да порука уопште нема, да не могу да опстану, јер свака порука се изврне руглу на овај или онај начин. Чак и такозване кључне поруке нису једнодимензионалне, па наша порука није оно што ми мислимо да шаљемо, него оно што наши реципијенти прихватају. Дакле, порука политичара није оно што они мисле да шаљу: „Поштено“ није „поштено“, јер то могу да разумем овако

ВОЈНИКИЊА, АКО ОНА НЕ ИНСИСТИРА ДРУГАЧИЈЕ

Родна равноправност је реалитет који се доследно мора применити и у говору, обраћању.

– Кад кажемо војнициња одмах знамо да је војник жена. Ако је само – војник, тек треба да се распитујемо, да сазнајемо да ли је мушкарац или жена. То је први разлог, други јесте што им се заправо удовољава, јер зашто бих ја спречавао вашу жељу да се зовете онако како желите. Војнициња, можемо чак и војничкиња, истина, било би мало незгодно за изговор, али може – истиче професор Станојевић.

А кад она жели да буде војник, онда јој треба изаћи у сусрет.

Према његовим речима, ако она каже тако, онда ћемо убудуће да је ослобавимо с „војник“. Док се у то не уверим, то је моја пракса, ослобавам их родно сензибилисаним језиком, чак и по цену да су ти називи рогобатни или нам се тако чине. Навићи ћемо се и на те нове изразе. Њима показујемо да некога поштујемо, али јавља се и елемент језичке креативности. То јесу изазови за нас и ако нисмо спремни на то да одговоримо, онда поричемо властиту језичку креативност. У случајевима кад не можемо да нађемо погодно име за женско занимање, нека га жене осмисле, и ми ћемо их тако звати.

– зашто „поштено“, јер онај који се куне у поштење знамо како се назива. Политичке поруке обично промаше свој циљ, али служе као нека као капа на глави, као декоративни материјал.

Значи, шаљемо поруку, по форми и садржини, а то како ће бити схваћена зависи и од тога како и коме се говори, као и какво образовање он има.

– На пример, у овом моменту желим да на вас оставим утисак озбиљног, одмереног и стручног човека. Међутим, моје понашање, гестикулација, мимика, можда неки акценат

дозвољава да се на њеним маргинама испише нешто и тумачи.

Поставља се питање и уметмо ли ми да „квалификовано“ слушамо политичке говоре.

Према речима професора стилистике и реторике Факултета политичких наука у Београду, то је у вези с интелектуализмом.

– У нашој земљи има много интелектуалаца, ни чему не мислим на људе с дипломом, већ на људе који су у свом послу успешни, макар немали ни дан школе. Успешни су и то раде најбоље што могу, а показују и извесни дигнитет, као и потребу да размишљају о општим стварима. Ипак, у мору манипулативних порука човек понекад не може да се не снађе, и онда се одлучује „ад хок“, по неким навикама, по неком систе-

или избор речи, може вам се учинити надменим, превише ученим, па изводите закључак да манипулишем, да се правим важан, да, на неки начин, „попујем“ и да то није једно природно стање, већ је заправо реч о неприродном, укоченом човеку, који није ни достојан разговора о овој теми – појашњава професор Станојевић.

Упућивање поруке политичких играча, који имају намеру да манипулишу јавношћу, често скрене у нешто друго. Поруке су кратке, обично бивају недовршене, а недовршена порука

му „шта се ту може“. Уосталом, примера ради, велики број људи не излази на изборе, а мислим да су то они који су заправо згађени над тим што се дешава.

– Пресудно је урушавање нашег школског система, где више не гајимо на свим нивоима мислеће људе, будуће интелектуалце, него послушнике, људе који се, док уче, сукобљавају с професорима, који се такође бирају по канону који није идеалан, уместо да нешто науче.

Време је незнања, полузнања, лакташења, ласкања и марифетлука. Негативна селекција доводи до тога да више ми у том вртлогу и не знамо где се налазимо – тврди проф. др Добривоје Станојевић.

Лаж у јавном говору

Невербални аспект говора веома је битан, јер шаље истовремену поруку, која је често опредељујућа. Вика, галама, упадице, нагли покрети руку... То оставља утисак на слушаоце, поготово на „традиционалисте“.

– Истински супериоран човек не влада галамом, дреком и насиљем, то би радио онај ауторитаран, и то је разлика у односу на човека од ауторитета. Ауторитарни говор је веома присутан на овим просторима. „Не смеш ништа да кажеш, мене ћеш да слушаш“, и ту су присутни елементи страха. С друге стране, човек од ауторитета, својим аргументима, ставом и понашањем, даје пример. Чак и када га више нема, ми ценимо његова дела, а ауторитативног човека престанемо да ценимо, макар у себи, кад повиси тон на начин који не сведочи о његовом истинском ауторитету. И чим буде прилика, окренућемо му леђа. Људи те мрзе кад те се плаше, а кад те мрзе, нећеш још дуго бити ту. Опрез је нужан – појашњава професор Станојевић.

Баш као и кад је реч о лажи у јавном говору.

– Зависи, која је сврха лажи и ко је тај ко хоће да лаже. Кажу да се лаж користи само ради одбране голог живота, али никако не може бити модус понашања. Мада, данас је тешко разликовати истину од лажи, а делимична истина је цела лаж – закључује проф. др Добривоје Станојевић.

При том, не може научити да лаже неко ко нема талента за то, а лаж не може дуго да остане неоткривена. Дефинитивно, не исплати се лагати. Оставићете потомцима бреме ваших лажи. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

Прва недеља Часног поста

ПИШЕ
Владимир
Вјештић

Поподневни сусрет у фином ресторану на Чубури са човеком кога ретко виђам. Деца нам иду у исту школу, па седнемо понекад после родитељског.

Још у првом (разреду), схватио сам да је поборник теорије „завере против српства и свега што је православно“. И велики патриота. То никад не пропусти да ми каже. Баш тим речима. И како ја нисам баш... хм... (намигне ми, да се не наљутим) „довољно тврди Србин“.

– Некако много критикујеш и слушаеш ове странце!

Уместо да се без оградe предам патриотском заносу и схватим да смо најбољи какви год да смо, а да нам остали („сем православне браће“), мање или више, раде о глави.

Али, зато је он прави Србин.

Пише искључиво ћирилицом, поздравља с „помаже Бог“, слави славу и крсти се с три прста. Пева српске песме, проклиње издајнике, од Вука Бранковића наовамо и тврди да је „наша душа највећа на свету“ и да нас зато мрзе.

Док причамо стижу му поруке..

– Ма нека мала... К’о путер... А коса до пола леђа... (намигује).

Жива душа, „воли и појести“. Ребарца у пикантном сосу.

Наручује и препоручује ми да се „не играм да не пробам“.

– Постим.. „Чиста“ је недеља...

– Ах, ти и твој пост! Не знаш шта пропушташ...

Током вежби, на трећој години Факултета политичких наука, Илија Вујачић, тада асистент на предмету историја политичких теорија, неповратно нас је заразио либералном политичком теоријом. Од Аристотела, до Џона Стјуарта Мила, Томаса Пејна, америчких федералиста и осталих, учили смо о индивидуализму, значају владавине права, политичком плурализму, да је мера остварења (и најсуптилнијих) људских

права кључна за оцењивање демократичности једног политичког система.

Неколицина нас те постулате прихватила је на нивоу природних закона.

И спојили су нас, не само идеолошки.

Остали смо добри. Виђамо се.

Кад седнемо, све теме су на столу.

И то на начин како о њима причају (ваља се тако каже), српски интелектуалци космополитског духа, које краси отвореност, аргументована дискусија и пристojност.

Иако, као (несвршени) студент теологије, штрчим у том доследно атеистичком миљеу, потпуно смо сагласни кад је реч о поштовању (креативног и разгранатог) корпуса људских права, сексуалних и других мањина, укључујући и најсуптилнија, скривена и неслућена права која човеку овог времена нико не може оспорити.

То је аксиом.

Е сад, то моје (право) о Христу...

– Него, кад ћеш се већ једном отргнути од поповских беседа. И мита о телу и крви Христовој. Човече, није то крв, то је црногорски „вранац“ („хаха“), пробуди се! Уосталом, види шта вам свештеници возе. Го „мерцедес“ и „бембара“.

Помало им „миришем“ на „десно скретање“ и кад се наглас запитам зашто преко профилних слика на друштвеним мрежама доследно, као што смо поставили боје француске и белгијске заставе, после терористичких напада у тим земљама, не радимо исто с руском, палестинском, сиријском, ирачком или заставом Либије.

„Искачем“ и када, након што се сагласимо да је пресуда Караџићу важна за регион и за цео свет, ја питам – људи, а шта ћемо са Насером Орићем, Готовином и Харадинајем?

Не помаже ни што (знам да) знају да су ми су сви злочинци исти. И све жртве. И да делимо став да тероризам нема нацију и религију, само своје лудило.

Некако, није нам то тема. ■

АУТОМАТСКА ПУШКА 5,56 мм STEYR AUG

УНИВЕРЗАЛНО ВОЈНО ОРУЖЈЕ

очетком седамдесетих година прошлог века, аустријски војни врх се по узору на САД и НАТО одлучио на прелазак с калибра 7,62×51 mm на мањи 5,56×45 милиметара.

То је значило повлачење дотадашње пушке StG-58 (верзије белгијске FN FAL) и увођење новог јуришног оружја калибра 5,56 милиметара. Иако је било предлога да се оружане снаге опреме америчком пушком M-16, одлучено је да нову пушку развију стручњаци из Војнотехничког института аустријске војске и конструктори домаће фабрике „Steyr-Daimler-Puch“ (данас „Steyr-Mannlicher AG & Co KG“). Била је идеја да се конструише оружје тзв. бул-пап (енг. Bullpup) конструкције са фиксним оптичким нишаном малог увећања. Због дуже цеви и компактности, пушка би била прецизнија, краћа и погоднија за употребу.

Развој

Развој пушке почиње 1970. године. Био је то дуг и мукотрпан процес на коме су радили мајор Валтер Стол и капетан Фридрих Дешант, као представници војске, и конструктори фабрике „Steyr-Daimler-Puch“ Урлих

Пушка футуристичког изгледа и необичне конструкције добро је избалансирано, прецизно и поуздано оружје у свим земљишним и временским условима. Модуларно је и једноставном заменом цеви може се „претворити“ у пушку, пушкомитраљез, аутомат. То је прва пушка бул-пап конфигурације, која је усвојена у наоружање једне војске.

Цедросет, Хорст Весп, Карл Вагнер и Карл Мосер. Дешант је одлучио да у новом пројекту задржи идеју о оружју бул-пап конструкције са фиксним оптичким нишаном. Поставио је циљеве које треба да достигне – прецизност, коју је имала пушка StG-58, и поузданост у свим условима, коју има руски АК-47. Тада почиње дуг и мукотрпан процес како би се поправиле конструктивне слабости прво-

битног пројекта. Одлучено је да се за израду компоненти пушке користи најквалитетнији челик и полимер.

Након неколико неуспешних пројеката, током 1975 и 1976. године нови прототип прошао је многобројна тестирања у најтежим условима. Трупна испитивања пушке обављена су почетком 1978, а на јесен исте године војсци су испоручени примерци прве серије. Фабрички назив прве серије из 1978. био је Steyr AUGA0, а касније побољшане верзије из 1981. године Steyr AUGA1. AUG (нем. Arme Universal Gewehr) јесте скраћеница од „војна универзална пушка“. У наоружање аустријске војске уводи се под војним називом StG-77 (нем. Sturmgewehr 77), што значи „јуришна пушка модел из 1977 године“.

Одлике

Аутоматска пушка Steyr AUG калибра 5,56 mm оружје је бул-пап конструкције, које функционише на принципу позајмице барутних гасова и са ротирајућим затварачем, као системом брављења. Конструисана је као модуларно оружје, што се огледа у брзој промени цеви за неколико секунди, без употребе алата. Тако, у

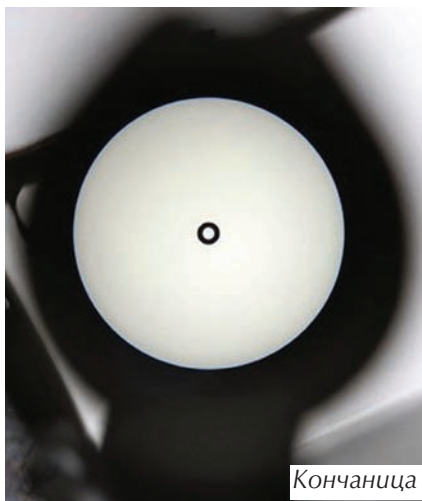
У СПЕЦИЈАЛНОЈ БРИГАДИ

Неколико примерака AUG Steyr A1 налази се у наоружању припадника 72. извиђачко-диверзантског батаљона Специјалне бригаде. Данас су наше специјалне снаге опремљене савременијим јуришним пушкама немачког произвођача „Heckler&Koch“ (HK 416, G-36C и G-36C KV), тако да се AUG користи за обуку диверзаната у познавању, руковању и гађању страним наоружањем. Према њиховим утисцима, стрелац се брзо навикне на бул-пап оружје (пуњење, замена оквира, ставови за гађање) и рад аутоматике, који се одвија у шупљем делу кундака. Проблем представља препуњавање пушке у лежећем ставу, када је стрелац превише издигнут од тла. Такође, чести су застоји приликом веће запрљаности оружја у теренским условима, што је за стрелце, који су навикнути на домаћу аутоматску пушку М-70 и „калашњиков“ уопште, заиста невероватно. Пушка је изузетно прецизна захваљујући оптичком нишану. Расклапа се и склапа брзо, а једноставно чисти и одржава.

зависности од дужине цеви, може да буде јуришна пушка, пушкомитраљез, снајперска пушка или аутомат. Поред тога, пушка се може прилагодити и десноруким и леворуким стрелцима, променом затварача и покривањем отвора за избацивање чаура.

Главни делови Steyr AUG су: цев са гасном комором и предњом ручицом, горњи сандук са оптичком нишаном и ручицом за запињање, носач затварача са затварачем, механизам за окидање, кундак са рукохватом, оквир, прибор.

Цев је тврдо хромирана. Има шест жлебова и шест поља, с кораком увијања удесно. Произвођач нуди цеви дужине 350 mm (commando), 407 mm (carabin), 508 mm (стандардна-јуришна) и пушкомитраљеску тешку цев са ножицама HBAR (енг. Heavy Barrel Automatic Rifle) од 621 милиметра. На устима цеви налази се скривач пламена, а по потреби се на цев могу монтирати пригушивач пуцња и појачник трзаја за коришћење маневарске муниције. Испод цеви може да се монтира потцевни бацач граната Steyr GL-40, калибра 40×46 милиметара. На десној страни цеви смештена је гасна комора у којој се

налазе гасни клип са опругом и регулатор протока барутних гасова. Регулатор има три положаја: *први*, основни положај за гађање у нормалним условима; *други*, за рад у отежаним условима (ниска температура, киша, прљавштина); и *трећи*, када се испалују тромблонске мине.

Горњи сандук израђен је од квалитетне алуминијумске легуре и тврдог челика. Има улогу кућишта у коме су смештени носач затварача са затвара-

чем. На горњем делу је оптички нишан, који служи и као ручица за ношење пушке. Оптичку нишану производи ре-номирана аустријска фабрика „Swarovski AG“. Има увећање од 1,5 пута, а кончаница је једноставна, кружног облика. Конструисана је тако да на даљини од 300 метара тачно описује мету (човека) висине 1,80 m, што може бити корисно при одређивању растојања. Пречник кружног прстена има вредност од 0-12 хиљадитих. На горњем делу оптичког нишана налазе се помоћни механички нишани са три трицијумске тачкице (за ноћно гађање).

Аустријанци су изабрали овакав тип кончанице зато што су дошли до закључка да војник у стресној ситуацији лакше уочава дебели прстен него танку кончаницу. Ипак, произвођач нуди купцима и класичне верзије кончанице (крст, тачку или комбинацију). Нишањење је због балистичких карактеристика пушке једноставно. На даљинама до 300 m нишани се тачно у центар циља, док се даљинама већим од 300 m нишанска тачка подиже тако да је центар прстена у врху ци-

ља. Међутим, због малог увећања и уског видног поља, оптички нишан је за гађање на већим даљинама на граници употребљивости.

Носач затварача са затварачем смештен је у горњем сандуку. Са леве и десне стране носача затварача налазе се вођице са повратним опругама. Десна вођица повезана је са гасним клипом, што значи да барутни гасови, који пролазе кроз гасну комору, делују на чело клипа, а затим клип потискује вођицу уназад и тако се обавља рад аутоматике. Лева вођица повезана је са ручицом за запињање и омогућава механичко пуњење пушке и убацивање новог метка након замене оквира (отпуштањем ручице). Затварач је ротационог типа. Након задњег испалењеног метка затварач остаје у задњем положају.

Механизам за окидање смештен је у задњем делу кундака. Израђен је од пластике, осим опруга и утврђивача. Омогућава јединачну и рафалну паљбу. Може да се постави механизам за окидање који пружа само јединачну паљбу (за цивилно тржиште) или јединачну и рафалну паљбу од три метка (по жељи купца).

Компоненте пушке обједињава кундак с рукохватом, који је израђен од квалитетне полимерне пластике. Производи се у сивомаслиној, црној и боји песка. Браник обараче протеже се читавом дужином рукохвата и омогућава употребу пушке у дебелим рукавицама. Кочница се налази изнад обараче. То је дугме којим се лако манипулише притиском палца и кажипрста. Када се притисне у десну страну, пушка је укочена (видљива је бела тачкица). Када се притисне у леву страну, пушка је откочена (видљива је црвена тачкица). На кундаку се налазе два отвора за избацивање чаура. Покривањем десног отвора поклопцем и заменом затварача са затварачем, који избацује чауре у леву страну (тзв. леви затварач), пушку могу да користе лево-руки стрелци. У задњем делу кундака, испод механизма за окидање, налази се простор за смештај прибора за чишћење. Обарача је масивна и израђена од пластике.

Занимљиво је да се режим паљбе регулише притиском обараче. Кратак

притисак обараче (прво колено) – јединачна паљба, дужи притисак (друго колено) – рафална. Та идеја није нова, преузета је од прототипа немачке јуришне пушке из Другог светског рата Wimmersperg Spz.

Оквир је направљен од чврсте прозирне пластике тако да стрелац увек може знати са колико метака располаже (тзв. транспарентни тип оквира). Постоје оквири капацитета од 30 метака за пушку и 42 метка за пушкомитраљез.

Варијанте, модели и корисници

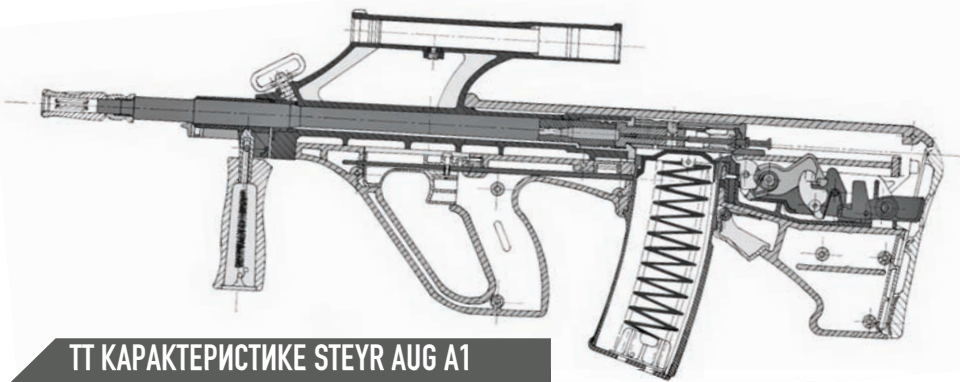
Фабрика „Steyr-Mannlicher“ представила је у децембру 1997. године нови модел Steyr AUG A2. У суштини, једина разлика у односу на модел A1 јесте промена на горњем сандуку. Уместо фиксног нишана, постављена је Пикатини шина (MIL-STD-1913), која омогућава монтирање разних оптичких, пасивних или рефлексних нишана.

Steyr AUG A3 представљена је 2005. године. Модел има продужену Пикатини шину на горњој страни и мање шине, које су уграђене са стране и испод цеви. На устима цеви монтиран је други тип скривача пламена, а редизајнирана је и ручица за запињање. С десне стране, изнад рукохвата, уграђена је полука отпушача затварача, као код америчке пушке Colt

M-4 (затварач након последњег метка остаје у задњем положају, после замене оквира, притиском отпушача, затварач се креће напред и убацује метак у цев).

Према тактичко-техничком захтеву аустријских специјалних снага, настао је модел AUG Steyr A3 SF (назива се још и AUG Steyr A2 Coman-do). У суштини, то је модел A2, који има редизајниран, интегрисан оптички нишан увећања 1,5 или три пута. Пикатини шине постављене су на кућишту оптике па тако корисник може по потреби монтирати додатни ноћни пасивни или рефлексни нишан. Уграђена је и полука за отпуштање затварача (као код модела A3). Тај модел се од 2007. године налази у арсеналу аустријских специјалних јединица Војске (Jagdkommando) и полиције (ЕКО Cobra), а касније га прихватају многе војне и полицијске специјалне јединице других земаља.

Од основног модела 1989. године настао је аутомат AUG Para у калибру 9×19 милиметара. Познат је још по називима AUG 9 mm или AUG SMG (енг. Submachine Gun). У односу на основни модел, односно пушку, аутомат има цев 9 mm дужине 420 или 350 милиметара. Цев је без гасне коморе. Измене су изведене и на затварачу, тако да аутомат не функционише на принципу позајмице барутних гасова, већ на принципу трзања затварача. У

ТТ КАРАКТЕРИСТИКЕ STEYR AUG A1

калибар	5,56×45 mm
принцип рада	позајмица барутних гасова
принцип брављења	ротирајући затварач
нишан	увећања 1,5x
дужина пушке	805 mm (са стандардном цеви)
дужина цеви	350 mm/508 mm стандардна/407 mm/621 mm
тежина (без пуног оквира)	3,8 kg (са стандардном цеви)
капацитет оквира	30 и 42 метака
теоријска брзина гађања	650 метака у минути

уводник оквира поставља се адаптер, који прихвата оквира капацитета 25 и 32 метака од аустријских аутомата MPi 81 и TMP. Постоје модели тог аутомата у варијантама А1, А2 и А3. Најновији модел аутомата 9 mm јесте AUG 9 mm XS Carabine.

Поред основних варијанти Steyr AUG А1, А2, А3, 9 mm и HBAR (пушкомитраљез) „Steyr-Mannlicher“ произвео је и многе друге моделе у зависности од намене, тржишта и захтева купаца: модел AUGM-203, који је адаптиран да прихвати амерички потцевни бацач граната M-203; AUG А3 SA NATO, прилагођен да користи оквира 5,56 mm по NATO стандарду (металне и полимерне оквира тип M-16/M-4); полуаутоматски модели намењени цивилном тржишту првенствено у САД (AUGZ, AUG SA, AUG USR и др.); AUG HBAR-T снајперска верзија са оптичким нишаном 6x42 Kahles ZF69 и многе друге моделе.

Steyr AUG показао се као изузетан извозни пројекат. Након увођења у

аустријску војску том пушком своје оружане снаге опремили су многобројне државе. Специјалне војне и полицијске јединице и федералне службе појединих земаља такође имају (или су имале) AUG у свом арсеналу.

Лиценцна производња и копије

Аустралијска компанија „Thales Australia“ добија 1988. године лиценцу и почиње производњу пушке Steyr AUG А1 под називом F88 Austeyr. Годину дана касније уводи се као стандардно оружје Аустралијских одбрамбених снага уместо дотадашње Colt M-16 А1. Аустралијска варијанта има тзв. „ALO – automatic lockout“, полуку смештену испод обараче, која физички онемогућава повлачење обараче до краја. Да би се дејствовало рафалном паљбом, стрелац мора да притисне полуку, а затим повуче обарачу до краја.

Модел F88 Austeyr постаје основа за касније верзије који су развијане: F88C (цев од 407 mm), F88S-A1 (модел који има Пикатини шине), F88S-A1C (са кратком цеви), F88 GLA (са потцевним бацачем M-203) и F88T (калибра .22 за јефтину обуку у гађању).

Малезијска компанија „SME Ordnance“ произвођила је од 1991. до 2005. године по лиценци Steyr AUG А1 за своју војску. Од даље производње одустаје 2005. године и почиње лиценцну производњу америчке пушке Colt M-4. Тај догађај био је предмет тужбе коју су против компаније „SME Ordnance“ поднели Аустријанци, јер није испоштован уговор о лиценцној производњи.

Осим легалне лиценце производње у Аустралији и Малезији, развијане су и многе копије аустријског AUG Steyr. Типе 68 калибра 5,56 mm јесте копија AUG коју је развио Кинески Тајпеј (Тајван) 1997. године. Пушка није имала фиксни оптички нишан, већ механички, који је могао да служи и као ручица за ношење (као код америчке M-16). Тај модел никада није ушао у серијску производњу и о њему постоји мало података.

У САД су 2007. године представљена два модела и потпуне копије Steyr AUG. То су STG-556, производ америчке компаније „Microtech Small Arms Research“ (огранак фабрике ножева „Microtech Knives“) и AXR коју је произвела компанија „Tactical Product Design“. Обе компаније искористиле су велику потражњу за полуаутоматском цивилном верзијом Steyr AUG, које нису могле у толиком броју да се увезу из Аустрије у САД, што због закона, а што због лимитиране производње, као и чињеницу да је истекао рок оригиналног патента па је могла легално да се копира и производи.

Међутим, и поред добре рекламе, продаја није ишла како је очекивано. Обе компаније престале су са производњом и затворене су 2015. године. Разлог је вероватно тај што је аустријски „Steyr-Mannlicher“ 2014. године отворио свој огранак фабрике за увоз и производњу у САД (Steyr Arms Inc.), па је тако оригинални AUG постао доступнији на америчком тржишту. ■

Бојан РАЈИЋ

НОВИ СИСТЕМ АУТОМАТИЗАЦИЈЕ У ВОЈИН-у – ЦВОЈ М11

Непрекидно осматрање и контролу ваздушног простора изнад територије Републике Србије и на њеним прилазима, по традицији дугој 100 година, успешно остварују јединице ВОЈ својим радарским средствима. Основна средства јединица ВОЈ чине: радари и средства аутоматизације за прикупљање, обраду и излагање података, који су међусобно увезани помоћу средстава за везу у јединствен систем за осматрање, јављање и навођење, скраћено ВОЈИН.

Усавршавање и развијање способности службе ВОЈ Војске Србије неопходно је како би у наредном периоду могла успешно извршавати своју наменску функцију. Од јединица ВОЈИН очекује се правовремено откривање (у реалном времену) свих врста летелица, које се приближавају или се налазе изнад територије Републике Србије, њихову сигурну идентификацију и обавештавање јединица Војске Србије, државних органа и становништва о ситуацији у ваздушном простору.

Потреба за усавршавањем

Сложене задатке у осматрању ваздушног простора јединице ВОЈИН извршавају са осталим снагама одбране у оквиру јединствене противваздухопловне одбране територије Србије. Јединице ВОЈИН радарски обезбеђују борбена дејства снага ПВО, посебно ловачке авијације и усмеравају артиљеријско-ракетне јединице за противваздухопловна дејства. Својом организацијском структуром и функционалном повезаношћу те јединице обезбеђују потпуном информацијом системе командовања и управљања ватром у ПВО.

Поред радара, електронског средства, који чини основу за радарско осматрање ваздушног простора, посебно значајну улогу у реализацији задатака ВОЈИН имају средства ауто-

САВРЕМЕН И

На основу особина и примењених техничко-технолошких решења производа, као целине или његових компонената и саставних делова, по питању реализованих функционалних карактеристика и софтвера, а на основу познатих тенденција развоја и примењених техничко-технолошких решења у свету за производе исте или сличне намене, ЦВОЈ М11 је савремено и перспективно средство

матизације, којима су опремљене јединице ВОЈИН. Комуникација, пренос и дистрибуција података радарског осматрања, реализује се применом савремених средстава телекомуникације и информатике (ТКИ).

Аутоматизовани системи који се налазе у употреби у ВОЈИН-у уведени су средином седамдесетих и осамде-

сетих година прошлог века. Изразити представник аутоматског прикупљања, обраде и приказивања података радарског осматрања у јединицама ВОЈИН јесте аутоматизован систем АС-84. Део таквог аутоматизованог система су неизоставно и средства која су функционално увезана – оперативнопоказивачке кабине (ОПК) С-5013

Осматрање, контрола и заштита ВаП-а Републике Србије јединица ВОЈИН

ПЕРСПЕКТИВАН

и С-5014Б, као делови комплета осматрачких радара из серије С-600. У тим кабинама ради се примарна обрада података радарског осматрања помоћу рачунара са фиксним програмом и уз помоћ послужилаца система.

Примењени програми за обраду радарских података и остали електронски склопови израђени су на бази елемената у дискретној технологији и дигиталних сигнал-процесора ниске интеграције. Ти аутоматизовани системи настали су у погонима некада чувене светске компаније за производњу радарских средстава „MARCONI“ из Енглеске.

У складу са опредељењима исказаним у студијама „Концепт развоја службе ВОЈ“ и „Концепт развоја систе-

ма ПВО Војске Србије“, утврђеном нивоу средстава ВОЈ датом у документу „Перспективност покретних средстава службе ВОЈ“, те израђеним анализама о могућностима система ВОЈ, а на основу искустава јединица ВОЈ у борбеним дејствима 1999. године и 126.бр ВОЈИН у оперативној употреби и експлоатацији АС-84 и ОПК С-5013 и С-5014Б, јасно је исказана потреба да се развије нов аутоматизовани систем за потребе службе ВОЈ.

Развој

Први корак у развоју тако сложеног аутоматизованог система исказан је у програмском документу „Рачунарска станица за обраду података радарске станице“, који је касније про-

мењен у назив „Центар ваздушног осматрања и јављања“ (ЦВОЈ М11), у којем су дефинисане фазе у развоју прототипа, „нулте“ серије и серијске производње.

Развој новог система аутоматизације огледа се и у чињеници да ће се даља аутоматизација процеса прикупљања обраде и приказивања података радарског осматрања, одвијати у правцу функционалног увезивања свих радарских осматрачких елемената, формирању поуздане и отпорне мреже спојних путева за пренос информација о ситуацији у ВаП-у између свих елемената ВОЈ, од најнижег до највишег, те развоју рачунарских система за пријем, обраду, приказивање и дистрибуцију

података радарског осматрања, уз стварање услова за замену већ застарелог аутоматизованог система АС-84 и ОПК С-5013 и С-5014Б.

Изработом тактичко-техничких захтева (ТТЗ) Управе за планирање и развој (Ј-5) ГШ ВС покренут је развој новог аутоматизованог система за дигиталну обраду сигнала осматрачког и радара за мерење висине и приказивање радарских података осматрања у чети ВОЈИН.

Развој тако сложеног рачунарског система поверен је Војнотехничком институту, који је, као носилац развоја, изабрао Институт „Михајло Пупин – Рачунарски системи“ д.о.о. из Београда за кооперанта у истраживању, развоју и производњи прототипа, а потом и нулте серије ЦВОЈ М11.

Након пола деценије систематских напора уложених у научна истраживања и развој техничких решења, испитивања прототипа и нулте серије, Управа за планирање и развој (Ј-5) ГШ Војска Србије донела је прошле године решење, којим се прима нулта

серија и даје сагласност за серијску производњу ЦВОЈ М11. Тим чином окончан је период развоја тог средства НВО и Војсци Србије стављен је на располагање насложенији домаћи систем аутоматизације у ВОЈИН-у од распада СФРЈ.

Тај нови систем аутоматизације осмишљен је тако да буде један од основних градивних блокова савременог система ВОЈ. О1 представља модерни еквивалент оперативно-показивачких кабина С-5013 и С-5014Б, из састава фамилије радарских система С-600. Захваљујући могућностима спрезања више суседних ЦВОЈ М11 и фузије података радарског осматрања, практично је мали, мобилни оперативни центар (ОЦ). Штавише, према својим карактеристикама, ЦВОЈ М11 иде у ред најсавремених система аутоматизације тог типа у свету.

Почетне одлике новог система

ЦВОЈ М11 је трилатерални чвор и представља основни елемент за уве-

зивање елемената ВОЈ у аутоматизовани систем ПВО. То је хардверско-софтверски систем намењен за аутоматску дигиталну обраду аналогног видео-сигнала осматрачког радара, дистрибуцију и приказ радарских података у чети ВОЈИН (радарска станица), као и за прослеђивање радарских података до комуникационе опреме преко које се ти подаци шаљу у оперативни центар ВОЈИН (ОЦ).

Поред везе са ОЦ, ЦВОЈ М11 се повезује са два суседна таква система (леви и десни сусед). ЦВОЈ М11 омогућава рад са осматрачким радарима система С-600 и радарима серије АН/ТПС, као и повезивање са модернизованим радарима П-12. Подржан је рад у четири режима: класичан (ручни), полуаутоматски, комбиновани и аутоматски режим рада. Систем ЦВОЈ М11 омогућује интеграцију података са радара за мерење висине С-613.

Поседује рачунарску опрему којом се омогућује пријем података осматрања од радара по Asterix протоколу из Агенције за контролу летења (АГКЛ – SMATSA).

Спољашњи изглед ЦВОЈ М11

Рад ђослужилаца новог сисѓема у оѓкривању, ѓраћењу, конѓроли и зашѓиѓи ВаП-а

Такође, ЦВОЈ М11 омогућава послужоцима тог сисѓема и корисницима телекомуникационог сисѓема Војске Србије међусобну говорну комуникацију. Обезбеђује послужоцима сисѓема у извршавању задатака контроле ВаП-а даљинску употребу радио-уређаја (РУ).

Опрема ЦВОЈ М11 смештена је у кабини затвореној, термоизолованој, ознаке КЗТН М12, која је монтирана на моторном возилу ФАП 1118 БС/А, 4x4. Кабина КЗТН М12 део је комплета ЦВОЈ М11, коју је конструисао Институт „Михајло Пупин“ д.о.о. из Београда. Систем се може транспортовати моторним возилом одговарајућих карактеристика, железницом и хеликоптером.

Примењен рачунарски систем ЦВОЈ М11 јесте модуларне архитектуре, заснован је на рачунарској мрежи, што омогућава надоградњу сисѓема и примену делова и склопова (модула) из других савремених рачунара и телекомуникационих сисѓема, као и надоградњу постојећег софтвера.

Техничко решење

На основу уграђених софтверско-хардверских компонената, ЦВОЈ М11 омогућује прихват (аквизицију) радарских сигнала, приказ, обраду и екстракцију радарских података.

Пројекат се заснива на развоју специфичних софтверских апликација, оптимизацији хардвера и изради хардверских интерфејса за повезивање са расположивим радарским средством, западног или источног порекла, свих технолошких генерација.

Основну платформу чини комерцијални хардвер индустријског стандарда. Комплет софтвера садржи и апликацију за контролу и управљање локалним радаром, при чему списак контролних и командних функција реализованих кроз ЦВОЈ М11 према радару, зависи само од могућности самог радара.

ЦВОЈ М11 непрекидно аутоматски прати обрађене радарске податке и њихову размену са суседним ЦВОЈ М11 и оперативним центром. Реализованом опремом у саставу ЦВОЈ М11 остварује се гласовна комуникација са спољним учесницима у Војсци Србије.

Тај систем се састоји из уређаја, склопова и модула, који су смештени и уграђени у механичке конзоле. У кабини КЗТН М12 налазе се три конзоле у којима су смештене рачунарске компоненте, екстрактор радарских података, модул за праћење покретних циљева – трекер, дигитални показивачи, као и не мање важни уређаји за непрекидно напајање,

комуникациони модул, модеми и прикључни елементи.

Кабина КЗТН М12 обезбеђује простор за смештај, напајање електричном енергијом, заштиту од електромагнетног зрачења и микроклиматске услове потребне за рад уређаја из састава ЦВОЈ М11. Такође, опрема кабине омогућује комфоран и непрекидан рад послуге. Кабина је самонесећа, затвореног типа, двокоморна, панелне градње са једнокрилним улазним вратима и вратима на прегради.

Уређаји и опрема могу да се напајају стандардним мрежним напоном или из агрегата. У реализацији сисѓема за грејање, вентилацију и климатизацију изабране су и уграђене савремене компоненте.

Основно одржавање уређаја ЦВОЈ М11 обавља се стандардним алатима и мерном опремом.

На основу особина и примењених техничко-технолошких решења производа, као целине или његових компонената и саставних делова, по питању реализованих функционалних карактеристика и софтвера, а на основу познатих тенденција развоја и примењених техничко-технолошких решења у свету за производе исте или сличне намене, ЦВОЈ М11 је савремено и перспективно средство. ■

(Насѓавак у следећем броју)

Драган БОРЈАН

ДЕЛЕГИРАНИ СУВЕ

„Најтежа и најизазовнија мисија мађарског ваздухопловства у последњих 70 година.“ Овим речима влада северног суседа Србије описала је слање детаשמана од четири вишенаменска авиона JAS39C „грипен“ и око 80 припадника из 59. тактичког ловачког винга у четворомесечну мисију заштите неба над балтичким државама Естонијом, Литванијом и Летонијом, која је завршена децембра 2015 године.

Мађарска је постала шеснаеста држава која учествује у заштити неба Естоније, Литваније и Летоније, које су услед недостатка сопствених капацитета, прецизније ловачке компоненте ваздухопловства, делегирале чување свог ваздушног простора државама из НАТО-а, чије су чланице од 2004. године. Исте године започеле су и тзв. ВАР (Baltic Air Policing) мисије, у којима се до сада променило 40 детаשמана из 16 држава.

СМАЊЕЊЕ ПРИСУСТВА НА РУСКОЈ ГРАНИЦИ

Мађарски „грипени“ дошли су у литванску базу у „Шоули“ из Кечкемета крајем августа 2015, а формална церемонија примопредаје дужности уследила је последњег дана у месецу. Пре тога мађарски пилоти обавили су

РЕНИТЕТ

неколико заједничких летова са својим претходницима из Норвешке и Италије. Са мађарском, 39. по реду, ротацијом ВАР контингент је донекле смањен: мађарски ловци су у „Шоулиу“ заменили норвешке и италијанске колеге. У Амариу, у Естонији, деташман немачког ваздухопловства заменио је Британце, док су пољску базу „Малборк“ напустили припадници белгијског РВ, у којој су остали „домаћи“ авиони МиГ-29, који тамо иначе базирају. Дакле, од 16 авиона на три аеродрома ВАР је смањен на осам авиона у две базе, ако се изузму пољски ловци у „Малборку“.

За време свог четворомесечног боравка на Балтику, из командног центра у Уедему укупно око 200 пута „дигнути“ су дежурни авиони, ради увежбавања и провере спремности (тзв. „Tango Scramble“) или пресретања и идентификације стварног циља („Alpha Scramble“).

Литванска председница Далиа Грибаускајте сматра да је одлука НАТО-а да преполови ангажоване капацитете у ВАР мисији у вези са, на другој страни, повећањем свеобухватног присуства Алијансе у региону, конкретно устројавањем командних структура у региону, доласком америчких снага и „до сада невидјених“ заједничких вежбе са балтичким државама. Истине за вољу, осам авиона у ВАР мисији и даље је дупло више него што их је било пре почетка кризе у Украјини.

Посматрачи оцењују да смањивање ВАР контингента указује на жељу НАТО-а да покаже како смањује присуство на руским границама, а све у смеру стварања погодније климе дипломатији, пре свега европској, да отвори пут ка постизању стабилности у односима са Русијом у много ширем контексту од Балтичког. Такође, указују на чињеницу да је у питању мирнодопска и дефанзивна мисија, имајући у виду да би у теоријском сценарију сукоба незаштићене базе НАТО-а на Балтику (авиони се налазе у „меким“, неармираним хангарима) биле лака мета, као и авиони у ваздуху који се чим полете налазе у домету руских ракетних система земља–ваздух.

МАЛИ, ПАМЕТАН АВИОН

Ловци из Кечкемета на привременом боравку Шаулију први пут су „дигнути“ већ трећег дана њиховог дежурства, вежбовном узбуном. Две недеље касније мађарски „грипени“ имали су свој први „алфа скрембл“, односно пресретање реалних циљева. У питању су били руски транспортни авион Ан-12 и ловац „сухој“ Су-27, који су уредно летели по пријављеном плану лета и одржавали контакт са контролом, али „сухој“ није имао укључен транспондер (уређај који на земљу шаље податке о авиону, односно којим се авион

ПОД КАПОМ АЛИЈАНСЕ

Заједнички систем контроле и заштита ваздушног простора, познат под скраћеницом NATINDAS (НАТО – Integrated Air Defence System) био је и остао један од темеља заједништва Северноатлантске алијансе и омогућава контролу и тренутну реакцију на потенцијалне безбедносне опасности изнад целокупног географског простора држава чланица. Снагама NATINDAS у западној Европи командује се из базе у Рамштајну, Немачкој, а ваздушни простор подељен је у две области тзв. АРА1 и АРА2 (Air Policing Area) са командним центрима (CAOC – Combined Air Operations Centre) у Финдерупу у Данској и Уедему у Немачкој. Чланице Савеза које немају капацитете за самосталну заштиту свог ваздушног простора делегирале су тај задатак на друге државе. Небо изнад Словеније штите авиони италијанског ваздухопловства, Луксембурга белгијског, а за Албанију је задужено грчко ратно ваздухопловство заједно са италијанским. За разлику од балтичких држава, у којима су авиони и људство партнерских држава стално базирани и ротирају се на три, односно четири месеца, Исланд није тражио стално присуство ваздухопловних снага на својој територији и ваздушном простору, већ само повремено, у форми вежбовних активности у трајању од једне до неколико недеља.

РУТИНСКО ГОСТОПРИМСТВО

За Литванце, према речима команданта базе у Шаулиу потпуковника Матулаитиса, долазак и боравак мађарских „грипена“ је уобичајен посао.

– Данас су потребе свих држава НАТО-а које шаљу своје авионе овде мање-више исте, тако да им већ рутински излазимо у сусрет – каже Матулаитис.

За потребе транспорта детаשמана

идентификује), па је дежурни пар послат да испита. Уследиле су „алфа скрембл“ на различите циљеве, цивилне и војне, борбене и транспортне авионе, изнад мора и копна... Свакодневно су имали и вежбовне („танго скрембл“) узбуне, као и увежбавање са немачким детаשמаном из суседне Естоније „два на два“ у ваздушној борби, као и са литванским ваздухопловством.

Мађарска користи 12 вишенаменских авиона „грипен“ и 2015. године обележила је десетогодишњицу њихове употребе.

– Ово је први пут да смо измештени у страну базу и стварно смо задовољни што смо овде. Имали смо одличне реакције и од наших домаћина и од куће, тако да смо уверени да добро радимо. С обзиром на то да смо и у Кечкмету у саставу НАТО контроле ваздушног простора, припреме нису биле компликоване. У пролеће 2015. имали смо обуку у гађању циљева у ваздуху у Шведској, што нам је било веома значајно. Такође, обучили смо и нове пилоте за ову врсту

задатака како се не би нарушило дежурство у Кечкмету док смо ми овде. У сарадњи са Швеђанима, спровели смо обуку у допуни горивом у ваздуху, а интензивирали смо и ноћно летење у склопу припрема – каже капетан Виктор Ланго, начелник за летачке операције мађарског детаשמана, и додаје да је веома задовољан својим људством које, како каже, одлично обавља своје задатке под притиском. После око 600 сати налета на „грипену“ (од укупних 1.000), Ланго каже да је то „леп, мали и паметан авион, савршен за Мађарску“. За ловачке задатке у Литванију су мађарским авионима допремљене ракете ваздух–ваздух AIM-120 средњег и AIM-9 кратког домета. До средине новембра мађарски детаשמан летео је око 230 сати.

Литванија је обезбедила осам летова транспортног авиона C-27J у Мађарску и из ње, а литвански хеликоптери ангажовани су на обезбеђењу летења односно мисијама трагања и спасавања по потреби. Литванско ваздухопловство набавило је за приближно 80 милиона долара три нова хеликоптера „ербас“ (еурокоптер) AC365H3+, првенствено за те потребе, опремљене уређајем за осматрање у ИЦ спектру (FLIR), радаром, куком и витлом, светлима за претрагу и другом неопходном опремом.

Током 2014. године авиони НАТО-а пресрели су више од 400 пута ваздухоплове, углавном руске, што је за 50 процената више него претходне године. Авиони у ВАР мисији заштите ваздушног простора извели су изнад балтичких држава око 150 пресретања. ■

Игор САЛИНГЕР

Ричард КУПЕР

Снимио Richard Cooper/COAP

ПИШЕ Милош СТРУГАР

ПОВЛАЧЕЊЕ РУСКИХ ВОЈНИХ СНАГА ИЗ СИРИЈЕ

ПРОАКТИВНА ДЕФАНЗИВА

49

Русија је практично свела своје војне снаге у Сирији на ниво на ком су биле у току прва два месеца интервенције након што је турска авијација крајем новембра оборила руски авион. Након тог инцидента Русија је знатно ојачала своје војно присуство и интензивирала борбена дејства, првенствено због реалне опасности од сукоба са Турском. Међутим, након инцидента, турски авиони нису више улазили у сиријски ваздушни простор и постепено се смањила тензија и ризик од војне конфронтације. То је несумњиво један од главних војних разлога због кога Русија сматра да у овом моменту може делимично смањити војно присуство.

Међутим, Русија и даље има знатне војне снаге и капацитете у Сирији, укључујући, између осталог, морнарицу у бази у Тартусу, ваздухопловне снаге у бази у Кмеимиму, противваздухопловни одбрамбени систем С-400, као и око 1.000 војних саветника и специјалних снага. Такође, наставља да учествује у заједничким оперативним центрима у Дамаску и Багдаду за размену информација и координирање операција са сиријским, ирачким и иранским војним снагама, али и либанском шиитском милицијом Хезбалах. Инфраструктура која је изграђена у протеклих шест месеци омогућава Русији да веома брзо ојача своје снаге на терену уколико за то буде потребе. Показала је и висок ниво спремности и способности својих стратешких бомбардера дугог домета и морнарице у Медитерану и Каспијском мору да из даљине ефикасно изводе нападе на циљеве на територији Сирије.

Русија је у међувремену пуно уложила и у јачање сиријске регуларне војске испоруком новог наоружања и опреме, интензивним тренингом и обуком. Као директан резултат тога, сиријска војска је у последњих неколико месеци показала знатно већу борбену способност, виши ниво морала и самопоуздања и остварила значајне војне успехе на терену. Истовремено, знатно се смањило интензитет војних дејстава и ваздушних удара са ступањем на снагу ограниченог прекида непријатељства, првенствено у областима Алепа, Латакије, Дамаска, Хомса и на југу Сирије.

Укратко, може се закључити да је Русија остварила своје главне војне циљеве: јачање сиријске војске, промена односа снага на терену, посебно на кључним фронтovima, успостављање делимичног прекида непријатељства и смањење тензија и опасности од војног сукоба са Турском. То је војна позадина одлуке за делимично смањивање војних снага на терену.

Неки су сматрали да је одлука Русије била резултат погоршања односа са Дамаском и да је зато донета у моменту када се сиријска војска са савезницима и уз ваздушну подршку Русије спремала за велику војну операцију заузимања највећег сиријског града, Алепа. Међутим, када се има у виду да би покушај ослобађања Алепа неминовно изазвао огромне цивил-

не жртве, разарања и нови талас избеглица, онда је јасно да таква војна операција од самог почетка није била реална.

Многи су одлуку Русије тумачили и као доказ да њена војна интервенција никада није имала као основни циљ борбу против тзв. Исламске државе (Даеш), јер је наредба за делимично повлачење донета у моменту када Даеш и даље контролише град Раку, велики део долине реке Еуфрат и територије према граници са Ираком. И у овом случају је, међутим, јасно да се још нису стекли сви неопходни услови да се зада смртоносни ударац Даешу у Сирији.

Несумњиво је да је одлука Русије имала и политичку позадину. Позиција Русије је од почетка била да се решење кризе у Сирији може наћи само политичким, а не војним путем. Одлука о делимичном повлачењу донета је у тренутку блокаде политичких преговора између сиријских страна под окриљем Уједињених нација. На тај начин Русија је извршила снажан притисак на све стране да се фокусирају на политичке преговоре.

Неки су то тумачили као одређену промену у политичком ставу Русије и слабљење њене подршке председнику Асаду. Међутим, експлицитан став председника Путина да је Русија спремна да у веома кратком року поново ојача своје војне снаге на територији Сирије и настави са војним операцијама истим интензитетом, потврђује да се политичка позиција Русије није променила. Напротив, војно ангажовање Русије и војни успеси на терену сиријске војске и савезника битно су изменили политичку слику и однос снага у прилог Дамаска. Питање улоге председника Асада и његовог опстанка на власти скинуто је с дневног реда, бар у овој фази. Имајући то у виду, руска војна интервенција остварила је и своје главне политичке циљеве – спречавање насилне промене режима под притисцима споља, учвршћивање председника Асада и његове владе на власти и јачање њихове преговарачке позиције у Женеви.

У овом тренутку је још рано предвиђати какве ће бити далекосежне последице, како на војном, тако и на политичком плану, да ли ће се ограничени прекид непријатељства између владиних снага и опозиције одржати и учврстити, и да ли ће се направити кључни помак у политичким преговорима. Чињеница је, међутим, да је изненадна руска одлука да смањи своје војно присуство и ангажовање у Сирији уздрмала целокупну ситуацију у моменту када је изгледало да су сви путеви за политичко решење блокирани и да нема краја грађанском рату, хуманитарној катастрофи, страдању цивилног становништва, избегличкој кризи и ширењу међународног тероризма, те да је створила моментум за тражење трајног решења. Након пет година рата појавио се трачак наде. ■

Аутор је бивши високи службеник Уједињених нација

ИЗЛОЖБА ФОТОГРАФИЈА О ВОЈНИКУ ИЗ ВЕЛИКОГ РАТА

Бркат, храбар и вољан да ратује за слободу

Србија различитим активностима већ другу годину обележава значајне датуме из Првог светског рата, одајући почаст својим прецима и свим учесницима рата. Пројекат „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата” покушао је да оживи сећање на обичног војника, јунака на чијим је плећима извојевана победа у Великом рату.

Широм Европе од 2014. обележава се стогодишњица Великог рата, првог масовног војног сукоба у савременој историји, а трагични биланс четири године ратовања је више од 15 милиона страдалих и 22 милиона рањених. Међу земљама победницама, Србија је своје ослобођење скупо платила – 450.000 војника и 650.000 цивила изгубило је живот на бојиштима.

Имајући то у виду, пројекат „Албум сећања”, настао је с идејом да се прикупљени историографски материјал из тог периода користи у сврху промоције, видљивости и одрживости историјског културног наслеђа српског народа.

– Желели смо да се на стогодишњицу од почетка Великог рата сви учесници тог сукоба нађу на једном месту, да се сазна њихов идентитет, лик, судбина и, нажалост, у великом броју случајева и њихова трагедија – каже Александар Василић, руководилац пројекта „Албум сећања”, чији је прадеда био учесник пробоја Солунског фронта. Осим њега, тим пројекта чине и историчарка Роксанда

Алексић и дипломирани инжењер електронике Душан Младеновић.

Оживљавање историје

Савез потомака ратника Србије 1912–1920 покренуо је пре две године пројекат прикупљања фотографија и осталих докумената из Првог светског рата, чиме је створен електронски „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата”. У јединственој иницијативи брзо су се укључили грађани Србије, али и наш народ у региону и дијаспори, чиме је аутор пројекта постао сваки појединац који је фотографијом или другим историографским документом расветлио и оживео причу о свом претку из Великог рата.

Одзив грађана, прича Василић, превазишао је сва њихова очекивања. Оригиналним фотографијама и аутентичним причама сваки војник постао је видљив, а његова жртва за отаџбину и слободу није била узалудна.

– У трећу годину „Албум сећања” улази са више од 4.000 фотографија, ратних дневника, дописних карата, војничких писама, споменица и друге историографске грађе учесника Великог рата, а коју су њихови поносни потомци послали у част својих предака – каже Василић, напомињући да су сва прикупљена документа брижљиво сложена у Галерији пројекта.

Идеја да се фотографије „Албума” нађу на изложби у Паризу потекла је од чланова тима пројекта, с циљем подсећања на велико савезништво Србије и Француске. Осим тога, била је то прилика да се представе лик, име и презиме српског и француског војника који су се одважно, раме уз раме, борили за слободу. Министарство културе и информисања препознало је значај пројекта и подржало организацију изложбе фотографија „Албум сећања”, уврстивши поставку у изложбени програм Културног центра Србије у Паризу.

Изложба је изазвала велико интересовање француске културне заједнице и забележила рекордну посету публике,

ПРЕД ПРЕСТОНИЧКОМ ПУБЛИКОМ

На позив Организационог одбора Шездесетог међународног београдског сајма књига београдској публици представљена је мултимедијална изложба „Албум сећања“.

– Нико није остао равнодушан. Осим туге због њихове најчешће трагичне судбине, већина је осећала и понос на наше до скоро заборављене хероје – каже Василић, истичући да је изложба изазвала велико интересовање стручне јавности и резултирала многобројним позивима за сарадњу.

представника званичних институција, установа и војске Републике Француске, али и историчара, писаца и познатих личности француског културног живота.

Квалитет и значај изложбе препознала је и подржала и српска дипломатска јавност, па су на свечаном отварању присуствовали и генерални конзул Србије у Паризу Нина Величковић, конзул Наташа Божовић, војни аташе пуковник Зоран Рашета, представник Епархије западноевропске и осталих представника удружења и организација Срба у Француској. Част да отвори изложбу припала је амбасадору Србије у Паризу Рајку Ристићу.

Пркос забораву

Мото изложбене поставке аутори су пронашли у речи-ма француског генерала Франше д' Еперае: „Ко су ти јунаци који могу да се подиче да су заслужили једно од највећих одликовања на свету? То су сељаци, скоро сви, то су Срби тврди на муци, трезвени, скромни, несаломиви, то су људи слободни, горди на своју расу и господари својих њива.“

– Изложба је дала одговор на то питање и омогућила шири увид у подручје схватања ко је био српски војник кроз његов физички и психолошки лик, сељак чврсто истакнутих груди, бркат, храброг лица, вољан да ратује за слободу свог народа, односно живот српског војника од мобилизације и поласка у рат до завршетка ратних дејстава – прича Василић, напомињући да они представљају основ моралне вредности српског друштва, осећаја припадности слободарској и емотивној заједници и породици која пркоси забораву.

Од прошле године, када су изложба и други визуелни видови „Албума сећања“ први пут представљени, прилику да виде јединствене фотографије и историјску грађу, осим публике у земљи, имали су и Подгоричани и Парижани.

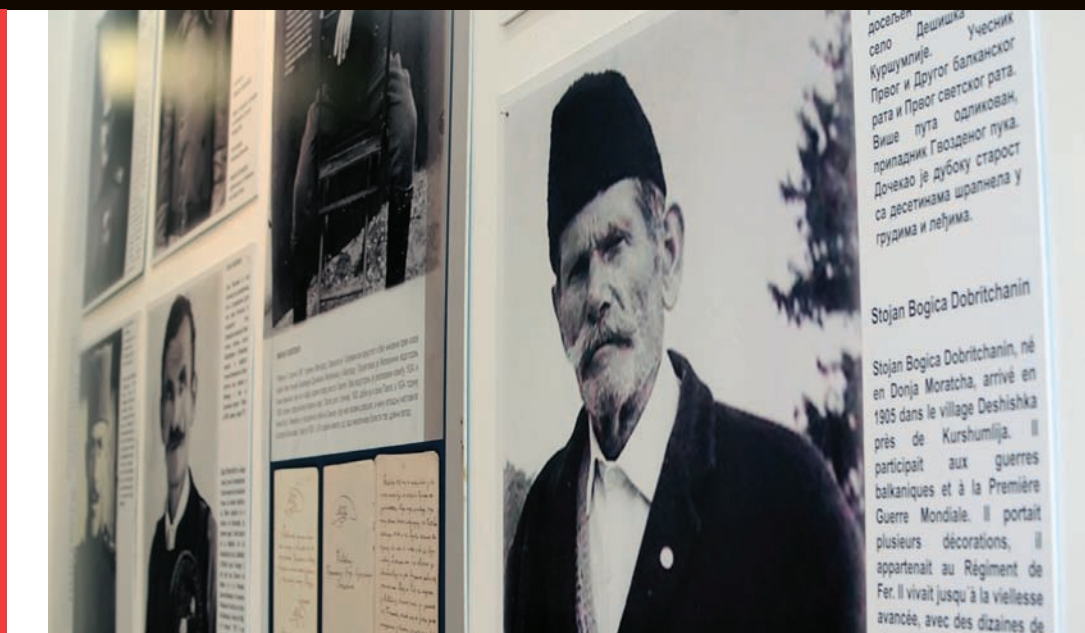
Као исход пројекта, који је након годину дана прикупио огромну историјску грађу посвећену Првом светском рату, настао је филм „Васкрс јунака из Великог рата“, који оживљава сећање на српског војника. Завирујући у његову преписку и војнички дневник, те у дом у којем је породица ишчекивала вест са фронта. Такође, призива сећање на велики број појединаца учесника Првог светског рата, на саму особу, њен живот пре рата, њене жеље, надања, очекивања и напакон на само њену, личну трагедију. Фотографије и докумената и даље пристижу са свих страна света. ■

Сања
АНЂЕЛКОВИЋ
Фотографије
из приватне архиве

„МАЛЕ ПРИЧЕ ИЗ ВЕЛИКОГ РАТА“

– Од почетка реализације „Албума сећања“, Медија центар „Одбрана“ укључен је у промоцију пројекта. Добра сарадња с том кућом резултирала је организацијом заједничке изложбе „Мале приче из Великог рата“, чија поставка је представљена у „Ноћи музеја“. На истом путу, у истој мисији очувања и неговања српског војничког морала и храбрости проткана је заједничка жеља да се новим генерацијама прикаже ко је био српски војник у Великом рату – цењен, вреднован и жртвован ратник за слободу своје Отаџбине – каже Василић.

ИЗЛОЖБА „ВАЉЕВО 1914–1915
– ГРАД БОЛНИЦА”

СМРТНОСНИЈИ ОД ПУШКЕ И МЕТКА

Док је Европом буктао рат у његовом средишту, али не својом вољом, нашла се Србија. Ратовима опустошена и десеткована земља пружала је надљудски отпор непријатељу. Осим с бројно јачом Аустроугарском, Србија се суочавала с до тад за нас непознатим противником, пегавим тифусом, од кога је оболело више од пола милиона људи, а умрло скоро двеста хиљада. Само у Ваљеву, које је постало град-болница, умрло је 3.500 војника, 4.000 цивила и око 2.000 заробљеника.

Мала галерија Дома Војске постала је крајем марта на неколико дана Ваљевска болница. С болничким креветом, око кога су сестре и доктор, буретом за дезинфекцију болесничке одеће, писмима и дневницима лекара из страних мисија дочарала је реалност ратних година. Зидови пуни историје, важних биографија и пожутелих исечака из штампе с почетка прошлог века, били су гласнији од хиљаду изговорених речи. Народни музеј из Ваљева и Медија центар „Одбрана” хронолошки су поређали „делиће историје”, представљајући сву страхоту која је, пре нешто више од једног века, задесила српску варош и његове мештане, који су почетак рата дочекали с две болнице – Окружном и Војном. Како се Ваљево налазило непосредно иза линије фронта, с првим данима рата формиране су и четири резервне болнице, чиме је укупан капацитет Ваљева чинило 201 одељење са 2.210 кревета. Време ће показати, недовољно.

Развој нове епидемије

Велики рат проглашен је 28. јула, а већ 12. августа Аустроугарска је започела Прву офанзиву, усмерену преко Дрине, при чему је Ваљево, као јако војно упориште, било један од значајнијих стратешких циљева. Међутим, офанзива

је заустављена 19. августа победом Српске војске на Церу. Али, Аустроугарска је одмах кренула у нови напад, који се претворио у исцрпљујућу рововску борбу. Број рањеника упућиваних у Ваљево свакодневно је растао. Др Тинховен је записао: „У складиште Петог пука ноћас је унето осам стотина рањеника. Какав тужан призор! Неразлучива маса, у дугим шињелима натопљеним крвљу, на слами, попут стоке.” Осим све већег прилива рањеника, стање је погоршавано и појавом заразних болести: трбушног тифуса, грознице, богиња, дизентерије... Отворене су још две резервне болнице, али ни то није било довољно. За збрињавање и лечење рањеника грађани Ваљева уступали су своје локале, кафане, магацине... Цео град је, полако, постао једна велика болница.

Влада и Врховна команда наредиле су тактичко повлачење на исток. Са војском се из Ваљева повукао и велики број мештана и рањеника, а с њима и главни болнички капацитети. Остали су само најтежи болесници који нису били у стању да напусте град. Напуштена варош убрзо је освојила аустроугарска војска, те Ваљево постаје центар противничке ратне команде и њеног војног санитета.

Три недеље касније, Српска војска креће у контраофанзиву која се завршава великом победом у Колубарској бици. Но, супротно очекивањима, ваљевска трагедија тек тада почиње.

Српски санитар раније се углавном суочавао са директним последицама ратовања као што су ране од метака и шрапнела или с познатим заразним болестима, које су ту харале од почетка рата. Аустроугарска војска након евакуације из Ваљева за собом је оставила стање опште нехигијене: лешеве стоке, несхрањени покојници, прљавштина по кућама, велика концентрација људи на малом простору.... Били су то идеални услови за развој нове епидемије – пегавог тифуса.

„Када су се Срби повукли из Ваљева у инвазији Аустријанаца, у њему није било случајева пегавца међу трупама”, у једном од научних радова записао је др Ханс Зинсер, познати амерички бактериолог. „Када су Срби поново ушли у град, он је био пун рањених Аустријанаца. Вероватно је међу њима већ било инфицираних који су на све стране раширили пегави тифус”, сматра и др Тинховен. Да ли је заиста тако било, данас је немогуће поуздано тврдити.

Савладавање немани

У наредним месецима епидемија тифуса муњевито се ширила, те је у Ваљево умирало и више од сто људи дневно. „Епидемија пегавог тифуса у Србији 1914. и 1915. године била је најнаглија епидемија у настанку, најбржа у пропага-

цији, највећа у интензитету, а најбрже заустављена од свих епидемија у историји”, написао је др Вилијам Хантер, шеф британске санитарске мисије.

За разлику од трбушног тифуса који се преноси загађеном водом и храном, пегави тифус преносе беле људске ваши. Њих је открио француски доктор Шарл Никол 1909. године, али на почетку Великог рата та сазнања још нису била општепозната, поготово у српском санитарству, где је пегавец често третиран као трбушни тифус. Од пушке и метка страшнија је само борба с невидљивим непријатељем. Др Лудвик Хиршфелд, циришки доцент, забележио је: „Замолио сам да се одржи састанак лекара и одржао предавање о пегавом тифусу. Те чињенице биле су непознате српским лекарима. Одлучили смо да се прихватимо задатка: зграбити за главу неман епидемије и спровести дезинфекцију целог града.”

Крајем јануара и почетком фебруара 1915. у државним штампаријама у Нишу и Цетињу штампане су брошуре о пегавом тифусу, начину његовог преношења и сузбијања које је написао др Милан Јовановић Батут. Од пресудног значаја за сузбијање епидемије било је спровођење превентивних активности као што је била дезинсекција одеће, веша и постељине. У уништавању вашију и њихових јаја коришћени су различити импровизовани уређаји. На предлог британског лекара др Стамерса, употребљавана су метална бурад с водом на дну и ложиштем испод. У корпе које су спречавале додир са водом, стављана је одећа да се испари. У Крагујевцу је направљено сто оваквих буради и она су, као модели, са упутством за израду, послата широм Србије. Истовремено је с посебном пажњом спроведена дезинфекција и дезинсекција просторија.

Због сталног кретања наше војске у Великом рату, било је тешко спроводити превентивне мере. Потпун ефекат добиле су тек у марту 1915, када у Србију стиже Британска епидемиолошка мисија, а прва ефикасна вакцина произведена је тек 1928. године. ■

Драгана БАРИЈАКТАРЕВИЋ

ОДЈЕК У СВЕТУ

Бројне утицајне јавне личности слале су писма, држале предавања и објављивале чланке за водеће светске листове, обавештавајући свет о тешким данима за српски народ.

„У неким болницама није било ни ћебади ни душека, док су у другима по три и четири пацијента спавала попречно на једној сламарици. Поред свега тога, пацијенти се никад нису жалили. У једном болничком одељењу видео сам пацијента, који је и поред своје грознице дивно певао својим другарима. Ове страхоте захтевају хитну помоћ сваке врсте: шаторе, дрвене бараке, санитарски материјал, кревете и постељину, лекове и медицинску опрему, стерилизаторе за млеко, а поврх свега лекаре и болничаре”, апеловао је британској јавности

На дан када Српска православна црква и њени верници обележавају Светих 40 мученика Севастијских, млади брачни парови славе свој празник – Младенце

Обичај је да се на Младенце посећују супружници који су брак склопили у години пре празника и да се, макар симболично, дарују на почетку заједничког живота. Њихови рођаци и пријатељи, углавном они који су били и на свадби, али и сви други, у међувремену стечени познаници, који желе срећу младом брачном пару, баш на Младенце имају прилику да, без посебног позива, посете младу и младожењу посаветују их и обогате својим брачним искуством.

Зашто се Младенци обележавају баш на дан Севастијских великомученика, у време пролећне равнодневице? Буђење пролећа, тог, за многе, најлепшег доба у години, које нам, после тешке и тмурне зиме, нуди нову енергију и снагу, свакако наликује на жељени живот тек венчаног пара и недвосмислено пружа наду у велика очекивања. А шта је новопеченом брачном пару, на старту њиховог, квалитетно новог заједничког

ПРАЗНИК МЛА

живота потребно, осим велике енергије, нессебичне жеље и разбуктане наде у срећну сутрашњицу? Тек најављено пролеће, процветале висибабје и љубичице, озеленели паркови и чистије улице нуде наду, сами од себе. Буди се нови живот и у њима и око њих. Али, зашто баш 22. март, зашто Севастијски мученици?

Сви су они били младићи, војници овенчани венцима славе, храбрости и пожртвовања. На преносан начин, сматрају етнографи који објашњавају поклапање два празника, млада и младожења треба да добију снагу и енергију управо тих војника верних Христу и његовој жртви. Светих 40 мученика били су војници једног пука у Севастији, који су 320. године наше ере, за време цара Ликинија, прешли у хришћанство упркос изричитој царској забрани. Због своје вере, храбри младићи бачени су у тамницу и изведени пред суд који их је осудио на погубљење.

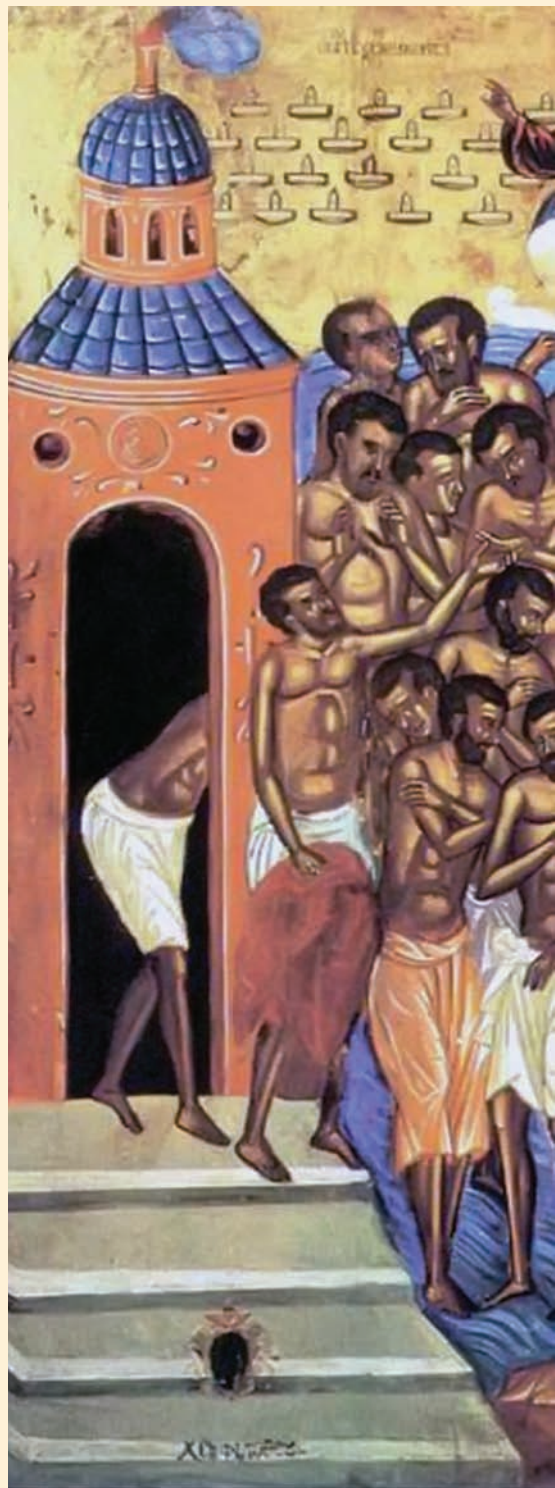
Овенчани венцима Христове љубави севастијски мученици обележавају се 22. марта, а њихови венци симболично се стављају и младенцима на венчању.

У време поста

Празник младих брачних парова увек се обележава у време Васкршњег поста. Међутим, када Младенци падну у Чисту седмицу, правило је да се помери за један викенд пре. У српској традиционалној култури тај празник везује се и уз Белу недељу, када су поносне свекрве изводиле своје снаје да их прикажу породици и широј заједници, уводећи их у цркву и друштво удатих жена.

Кад је реч о вези с Младенцима, од црквеног празника Светих 40 мученика остало нам је мешање младенчића, колача – земичке, којим се поред укућана дарују и комшије и

млади брачни парови. Намањује се не 40 (колико је било Севастијских мученика), него 41. Тај један „вишка“ намењен је младој, односно детету које ће родити.

ДИХ СУПРУЖНИКА

Празник Младенци био је код нас дуго занемарен. Од седамдесетих година као да се поново враћа у традицију и обичаје српског народа. Био је то, у прошлости, један од нај-

већих празника у Европи. Уочи тог дана правиле су се амајлије за љубав и здравље будуће породице. Древни Келти, Риљани и Египћани молили су се својим бројним божанствима не би ли задобили њихову љубав и тиме осигурали здравље и срећу породице и племена. Веровања у будућу срећу и снагу повезивана су с наглим продуктом дана и наступајућом равнодневицом.

С првим мартовским данима, буђење пролећа почињу да славе и хришћани расути по свету. Обележавање празника „троструког божанства“, чији су окултни симбол три укрштена млада месеца пагански је обичај који се одржао у многим крајевима света, пре свега јер људи верују да им може донети срећу. На тај обичај надовезује се и много других празноверица. Веровања се заснивају на неколико митова, заједничких многим народима, па и хришћанским, који такође верују у Свето тројство. Оно се, сматрају, појављује пред велики пролећни празник равнодневицу. Количина светлости се повећава све док се 21. марта дан и ноћ не изједначе и не настане право време за молитву. У претхришћанско време током три следећа дана, од 21. до 24. марта, изводили су се различити ритуали. Почињало се тако што би у сумрак 21. свако ушао у кућу, упалио 12 свећа за следећих 12 месеци, и пред сваком од њих правило план за остварење својих жеља. У поноћ би се бојила прва пролећна јаја која су остављана на разним светилиштима, било да су то темељи неког разрушеног храма, раскрснице или воденице.

Они који желе љубав, док се током вечерње молитве приклањају ка северу, треба да виде звезду Даницу, односно планету Венеру. А они који се моле за новац, моћ и успех, ујутру се сконцентришу на

исток и сунце на изласку. Већ сутрадан, пошто је „земља ушла у пролеће“, хришћански верници славе празник Младенце. У том периоду су и други празници који се славе у читавом свету, јер су, по веровању многих народа, одређени дани у трећој недељи марта шанса да се промени живот, да се у њега унесу благостање, радост и љубав.

Дани без господара

Девет дана од 15. до 22. марта једини су током године којима нико не господари, па свако треба да их искористи да започне значајне послове и испланира своју будућност. Посебно треба искористити први уторак после 15. марта (или уколико неке године пада баш на тај датум). Тај дан, за који сујеверје тврди да је иначе једини у седмици неповољан за било коју активност (децу не треба крстити, млади се не венчавају, стари не иду код лекара...), у „зајмљеном периоду“ треба провести тако да се заврше одавно заостали послови.

Сваки је дан битан, али је позајмљени петак, кад год да „падне“, једини дан у години када судбина жмури и посебно је драгоцен за жене јер могу приволети и мушкарце које им усуд никада не би подарио. По Библији, тог је дана Адам згрешио, па је због тога прогнан из раја. Хришћани су, можда баш зато, управо на тај дан „приредили“ веридбу Светог Јосифа и Богородице Деве Марије, а римокатолици су га прогласили и даном Сан Ђузепеа, који је помагао сиромашнима и несрећнима, али се увек одазивао и девојкама, тражећи им мужеве. Тада се хришћанима препоручује паљење мартовске ватрице над којом се помишљају жеље. ■

Душан ГЛИШИЋ

НЕЗАДРЖИВО КА КАЈМАКЧАЛАНУ

Наређење генерала Сараја, команданта француске Источне војске, за отпочињање опште офанзиве на фронту према Бугарима, српски војник једва је дочекао. Било је то оно што су, осећајући ламаре својих војника, већ данима од савезника захтевали врховни командант престолонаследник Александар и Врховна команда српске војске. Фронтални напад требало је да отпочне 12. сепембра „без одлагања”.

Од 1. септембра 1916. отпочеле су одлучније борбене акције и јача офанзива српске војске на Солунском фронту. Српски војници често су самоиницијативно улетали у бугарске ровове и убијали их бајонетима, док је артиљерија уништавала бугарске и немачке магацине оружја и хране.

Врховни командант престолонаследник Александар и Врховна команда настојали су да приволе савезнике на општу, а не на ограничену офанзиву, па им је генерал Сарај одговорио:

Циљ офанзиве коју ћемо предузети јесте овај: Задржати бугарске снаге, да би се Румунији оставио максимум снаге на расположењу за њену офанзиву. Главне операције водиће се на нашем левом крилу, а споредне операције на Беласици, Струми и обалама Вардара, чији је нарочити задатак, да се непријатељ задржи. Није могућно да се на целом фронту предузме одсудан напад због недостатка резерва и муниције. Није ми могућно тражити ма каква обавештења, која имају дипломатски карактер, јер имам само војничку улогу и задатак да бијем Бугаре!

Због уласка Румуније у рат Бугари су понудили мир, а заузврат тражили да у Србији добију Охрид и Битољ са околином, а у Грчкој Кавалу. Италијани су били склони томе, док су Француска и Русија инсистирале на предратним границама, уз услов да бугарска војска нападне Цариград. С обзиром на то да није добила шта је очекивала, Бугарска је објавила рат Румунији, чиме су започета дејства у Добруци, у којој ће наша 1. српска добровољачка дивизија да искрвари у неколико тешких бојева.

Најзад офанзива

Од 9. септембра генерал Сарај, командант француске Источне војске, почео је савезничкој и српској војсци да

издаје нове наредбе, чије је финале било наређење за фронтални напад који ће се извести 12. септембра без икаквог одлагања. Било је то оно што су желели српска армија и њена врховна команда.

Командант Прве армије војвода Живојин Мишић одмах је разрадио план напада Моравске и Вардарске дивизије, а заповест је завршио следећим речима: *Наша је ствар њраведна, ња с њога са њуном вером и њодом у Бога њајрег, јуњаци!*

Од 6 часова 12. септембра наша артиљерија тукла је непријатељске положаје на целом фронту. Бугари су одговорили паљбом из две хаубичке батерије код села Горничево и још једне, северније. Наша пешадија наступала је постепено због тешких теренских услова. Тог дана борба је трајала до 16 часова, када су наше дивизије продрле далеко напред, ка непријатељу. Вардарска дивизија је у две колоне прешла речицу која се улива у Островско језеро, а Дунавска је напредовала ка Малка Нице. Коњичка дивизија пратила је напад војника Одред пуковника Васића.

Поред Прве армије, напредовале су и дивизије Друге армије: до 9 часова војници Тимочке дивизије приближили су се бугарским рововима код села Зборског, а Шумадијске код Ветерника, пошто су имали помоћ брдске артиљерије. Артиљерија Дринске дивизије почела је да дејствује чим се дигла магла и напредовала ка Девојачком брду, а војници Дунавске дивизије су на јуриш заузели Трапезасту косу.

У исто време снажном артиљеријском ватром савезника на Дојранском и Струмском фронту засути су ровови Немаца и Бугара. Енглези су тукли непријатеља из топова калибра 150 милиметара.

Непосредне борбе српских јединица за Кајмакчалан отпочињу 14. септембра, после пораза бугарске војске. Кајмакчалан ће први пут бити освојен после шест дана

крвавих борби. Бугарска војска, трпећи велике губитке, повукла се на стару грчко-српску границу, одакле је месец дана раније и кренула у офанзиву.

Следећег дана напад је продужен од првих јутарњих часова, па су, после бугарског одступања у неред, војници Моравске и Вардарске дивизије избили на главни гробен Малка Нице, на којима затичу већи број остављених бугарских топова и пушака. Само је Дунавска дивизија запленила седам исправних пољских топова и две хаубице, из којих су Немци, додуше, однели затвараче. Заплењен је и велики број пушака и једна, за српске и савезничке војнике, до тада непозната тешка справа за бацање бомби, ново оружје – минобацач.

Војници Дринске дивизије тада први пут наилазе и на жичане препреке које су Немци и Бугари поставили на Кајмакчалану. Њихови осматрачи открили су једну велику колону пешадије која је одступала у правцу Битоља, а град је после дејства наше бомбардерске авијације почео да гори.

У јеку страшних борби Дринска дивизија продужила је напад на Кајмакчалан, а командант Треће армије генерал Милош Васић упутио је свим војницима следећу наредбу:

Јунаци, Први ваш корак за Србију њун је славе и часџи. За џири дана лавовске борбе, за џири дана силних најора, саџресџе неџријаџеља и џешко казнисџе нашег џуџог злоџивора. Неџријаџељ беџи џред вама, осџавља џоџове и баца оружје. Храбри Дунавци јуришају као лавови, а Дринци најадају као дивови. Са друговима из Моравске и Вардарске дивизије заџленили сџе 29 џоџова, међу којима су две велике хаубице и 40 џоџовских кара. Ови џрофеји биће џрви украс у сџоменику Велике Србије, који ви сада нашом крвљу дижеџе. Горд сам и сређан вашом џобедом.

*Наџред, јунаци, гониџе душманина без милосџи!
Живели моји дични јунаци!*

Ноћу 13/14. септембра српска пешадија утврдила се на Зупчастом терену, а патроле из Дринске дивизије послате да се неприметно довуку до бугарских ровова. На фронту према Кајмакчалану упућене су наше групе војника да секу бодљикаву жицу како би кроз отворе могли ујутру да нападну Бугаре у њиховим рововима. Кајмакчалан је био неосвојива тврђава: имао је три реда жичаних препрека и ровова.

Јаке артиљеријске борбе

У току целе ноћи на фронту Дринске дивизије вођене су јаке артиљеријске борбе. Топовска паљба није престајала. Да би је зауставили, пред њу је, због продора на линију кота 1500 – Петрско језеро, довучена комплетна бугарска 8. (Тунџанска) дивизија, са њених шест пукова.

Српска артиљерија почела је 14. септембра у 5 часова да туче бугарске положаје. Први редови пешадије убрзо избијају на коту северно од Горничева, артиљерија премешта паљбу и туче положаје јужно од Горничева, испред положаја Вардарске дивизије. Само сат касније Вардарска дивизија успела је да заузме две планинске косе коју су држали Бугари. У 7 часова командант Моравске дивизије пуковник Стеван Миловановић јавио је:

Непријатељ одступа на целом фронту; наша пешадија наступа тако ређи без пешачке борбе; наша артиљерија се помакла унапред, а непријатељска батерија готово и да не дејствује!

Три сата касније ситуација се изменила: пуковник Миловановић јавља да је лево крило дивизије заостало пред Горничевом на 800 метара, пошто их туче јака бугарска артиљерија. Без обзира на ватру, српска пешадија напредује и Миловановић поново јавља:

Око 11 часова Моравска дивизија овлагала је највишим гробеном Малка Нице северно од села Горничева; неџријаџељ у џаничном бегсџиву, у веђим или мађим неџ-

ређеним гомилама из појединих шумаца, био је шучен брзом и снажном ватром наше артиљерије. Одмах по заузимању висова Моравска упућује гонеће колоне у правцу с. Крушограда са једним Дангласовим (врста топова, ња) брдским водом. Наши делови крећу се незадржано напред!

Вардарска дивизија је у исто време заузела највишу тачку западно од Горничева, на коме су се налазила четири топа бугарске артиљерије, која су допала у наше руке.

Коњичка дивизија, уз заштиту француске батерије од 105 милиметара, напала је коту 578. коју француско-руска пешадија није успела да заузме. Коњаници са исуканим сабљама секу бугарске пешаке који бацају оружје и беже.

Али, у 12.30 часова, са крајње косе западно од Горничева спремао се контранапад бугарске пешадије на Дунавску дивизију, којом сада уместо пуковника Анђелковића, који је тешко рањен, командује пуковник Светолик Матић. Врховна команда одмах тражи од војводе Живојина Мишића да Вардарска и Моравска дивизија буду у највећој опрези и да њихове артиљерије непрестано дејствују.

У 14 часова истог дана Врховна команда наређује Коњичкој дивизији да заузме села на јужним падинама Мале реке, сачека док Руси потпуно не овладају положајима северно од села Невска и заузму цео железнички вијадукт на делу пруге Соровић – Баница.

Војвода Мишић, командант Прве армије, у 16.40 часова тога дана шаље резерву у помоћ Вардарској дивизији да искористи пометњу у бугарским редовима и да их даље гони без милости, а командант Треће армије генерал Милош Васић у 17.15 такође шаље делове Коњичке дивизије да зароби велику непријатељску комору северно од Флорине. У исто време он наређује и Одреду пуковника Душана Васића да са добровољцима Војводе Вука предузме енергично гоњење бугарске пешадије.

Француско-руска армија има релативно лак задатак: пред њом се налази само бугарски 22. пук, па Руси без губитака освајају положај Вич, а Французи Ајтос.

Војвода Мишић у 19 часова јавља да су борбени делови Моравске дивизије продрли далеко напред, а да наша артиљерија убрзано мења положај и помера се напред.

Три наше дивизије – Моравска, Вардарска и Коњичка – у току дана заплениле су 17 пољских топова, две немачке хаубице са затварачима и нишанским справама, око 40 топовских кара и много другог ратног материјала, као и инжињеријски и пионирски алат и велику количину телефона, пушака, бајонета, артиљеријске и пушчане муниције.

У 20. часова војвода Мишић наређује Првој армији дејства за наредни дан, 15. септембар:

Гоњење се не сме прекидаћи ни једног тренутка, под условом јаке обазривости од случајних непријатељских контраатака. Најозбиљније преоручујем узајамно поштовање и обавештавање. По сазнању наша артиљерија гађа са врло великих даљина, што је од штеђења по тачност и добре резултате. Учините све што треба да се поправи!

Због даљег продора Коњичке дивизије и пуковник Ђорђевић шаље извештај команданту Прве армије војводи Мишићу и Вардарској дивизији:

Непријатељ напушта Малу Реку под притиском наших трупа, поштомогнутим поред наше артиљерије и прима француским батеријама. Одред пуковника Васића избија на Малу Реку, мој 5. коњички пуук гони непријатеља ка с. Неволани. Вијадукт код Екхиса срушен. Француске трупе су садејствовале напреду Коњичке дивизије са једним

Престолонаследник Александар и врховна команда на Кајмакчалану

У ОТАЏИНУ!

Осећајући бујање борбеног расположења уочи напада на Кајмакчалан врховни командант престолонаследник Александар издао је 15. септембра наређење за свеопшти напад на ту изузетно утврђену планину:

Јунаци,

У јуначкој борби, коју сте од 17. августа довели противу надмоћнијег непријатеља, ви сте показали, да је и обновљена српска војска задохнула високим поимањем своје светије дужности, силним појачавањем и духом патриотизма.

Ви сте, јунаци, отпочели славно побеђиваћи непријатеља, носећи му огромне губитке и отимајући му много разноврсног материјала, међу којима којима и 29 топова.

Пред вама је сада наша мила и поштована отаџбина; пред вама су пушеви наше славе, наших традиција и наших мученичких испаштања; пред вама су неокажени и неиреливени гробови наших изгинулих и помрлих другова; пред вама су наши мили и драги – наша нејач, која ушце к вама очајне погледе и жељно очекују када ће чути грмљавину наших топова и ваше громогласно и неустрашимо УРА које ће њима и свем Српству донети слободу.

Јунаци,

Честитајући вам срећно зајочите вишешке победе и јуначко држање, изјављујем вам и овом приликом велико Моје задовољство и захвалност.

Прикућимо све наше снаге и, са вером у Бога и нашу светију праведну ствар:

Напред, у славу и коначну победу!

Живела моја дична и храбра војска!

баиљоном у Ајтосу. Ценећи њо вајтри изгледа да су Руси заузели Вич!

У српском званичном извештају за претходни дан сумирани су борбени резултати и он гласи:

После дводневне артилериске припреме и заузимања предњих непријатељских положаја извршиле су наше храбре штрује 14. септембра одсудан напад на главне положаје бугарске I армије на правцу Флорине. Овај сјајни успех крунисан је пошћуним успехом. Главни бугарски положаји Малка Нице и Мала Река у нашим су рукама. Армија генерала Бојацијева у нереду одстиуја ка Бишољу, гоњена нашим победоносним штрујама. Многобројни заробљеници неирецијано пристижу, а 29 шойова са мноштво пушака, са знаћном муницијом, пионирског, шелефонског и осталог материјала јало је у наше руке. Неколико зајлењених шойова и две хаубице већ смо употребили прошиву Бугара. Губици Бугара су огромни. Бојно поље је прекривено лешевима. По исказу заробљеника само у једном пуку било је избачено из строја нашим бомбардовањем 1500 војника. Наше штрује сишле су већ у Флоринску равницу напредујући ка Бишољу!

На врх!

Врховна команда наредила је српској војсци за 15. септембар да уз енергичну борбену акцију даље гони непријатеља, а посебно да командант Треће армије генерал Васић са Дринском и Дунавском дивизијом заузме врх Кајмакчаланана. Генералу Кордонију упућен је захтев да француско-руска војска убрза своје напредовање и достигне српске трупе, како би били много ефикаснији, нарочито у флоринској акцији ка Битољу.

Врховна команда послала је краћу депешу команданту српске војске престолонаследнику Александру:

Гоњење Бугара продужава се. Наше штрује у шоку 15. септембра заузеће р. Брод!

Још у свануће 15. септембра бугарска пешадија и артиљерија у паничном бекству закрчили су пут Крчаник – Битољ. Војвода Мишић захтевао је ескадрилу за бомбардовање и стратегијско извиђање Врховне команде, док је ескадрили

Прве армије наменио свеобимне задатке тактичког извиђања, бој у ваздуху и гоњење непријатељских авиона.

Војвода Степа био је задовољан борбом Тимочке и Шумадијске дивизије, које су одбиле јак напад бугарске и немачке пешадије, чији је продор пратила немачка хаубичка ватра, а посебно успехе у ноћном нападу на Ветерник.

Генерал Васић јавио је Врховној команди да Дринска дивизија наилази на јак отпор на Кајмакчалану, те им је и у помоћ упутио један пук и једну пољску батерију Дунавске дивизије. Војвода Мишић такође јавља да Моравска дивизија предузима општи напад на Ветерник, док је Вардарска дивизија подржава. Он је у дневној наредби за 15. септембар наредио:

Похваљујем храброст и пожртвовање штруја I армије, које су за три дана лавовске борбе саирле непријатеља, заговивши нове шрофеје: бугарских 25 шойова, којим их шучемо. Поносан победом позивам јунаке да гоне неирјаишеља – душманина без милости!

Војвода Мишић извештава да је добио информације о дејствима дивизија Друге и Треће армије. Такође, обавештава их о пресудном нападу Дринске дивизије 15. септембра, на најутврђенију тачку на Кајмакчалану, на сам врх – коту 2521 метар.

Али, до те најутврђеније тачке Кајмакчаланана непријатељ је имао два реда ровова на одстојању од 100 метара и скоро седам батерија брдских топова и једну хаубицу, која туче са Старковог гроба.

У то време Моравска дивизија Прве армије заустављена је пред јаким непријатељским снагама: Старков гроб је још био у бугарским рукама, а Моравце су непрекидно тукле две немачке хаубичке батерије. Упркос снажном отпору Немаца и Бугара, одред пуковника Васића напредовао је друмом за Битољ.

Иако под притиском српских дивизија, бројчано јаче бугарска 8. (Тунџанска) дивизија са својих шест пукова и 6. (Видинска) дивизија са три пука још се не предају, упркос одступању и великим губицима. Бугари дејствују по српској пешадији са десетак брдских батерија, међу којима су и прецизне немачке хаубице.

У исто време на Дојранском и Струмичком фронту енглеска и немачка авијација измењују бомбардовања у позадини. Бугарски пилоти који лете у немачким авионима избегавају ваздушне бојеве, којих је било много док су летели изнад положаја српских армија, и беже чим избаце бомбе, углавном далеко од линије фронта који држи Енглески експедициони корпус – о чему Врховну команду обавештава капетан Душан Јовичић, српски делегат при енглеској војсци.

Српски званични извештај Врховне команде за тај дан тешких окршаја гласи:

15. септембра продужени су наши напади на фронту Моглене, где наше храбре српске штрује поред јаке неирјаишељске снаге, савлаћују и штраховићки алски шерен пузајући се уз камене литице. У правцу Бишоља ситуација је добра. Поред јуче поменутих 29 шойова, зајленили смо још три шойа, два бацача мина, више материјеза, кара пољ. куњи, разних кола и осталог ратног материјала. Наши губици су минимални, а неирјаишељских лешева и многобројне свеже хумке сведоци су штраховићког броја изгинулих Бугара!

Најпријатнија вест у извештају уследила је идућег дана:

16. септембра по подне Дринска дивизија је заузела један део Кајмакчаланана, кога је одржала! ■

(Насћавак у следећем броју)

МОЋНИ КРАЉЕВ

Основа тврђаве била је неправилног кружног облика. Подељена је на добро утврђени Доњи и Горњи град. Материјал који је коришћен за цигле био је пешчаник, веома лошег квалитета, док се у неким деловима проналази и римска цигла. На донекле боље очуваном источном зиду су остаци двеју кула, једне правоугаоне и друге полукружне.

Преостали делови фортификације очувани су искључиво у облику темеља. У периоду отоманског продора на те просторе вероватно је постојало пет кула. Службени попис из 1702. године описује поједине грађевине – три цркве, две католичке порушене и једну православну, добро грађено отоманско купатило (хамам), џамију и неколико већих грађевина.

СКИ ГРАД

Када се из Београда путник намерник запути војвођанском равницом дуж Дунава, чим иза себе остави Бановце, Белегиш и Сурдук, наићи ће на села Нови и Стари Сланкамен, чији се најстарији део налази уз саму обалу моћне европске реке. Ушорене улице, накићене новим и понеком старом кућом с унутрашњим двориштем... У близини и Црква Светог Николе, остаци средњовековног утврђеног града и споменик на месту знамените битке код Сланкамена.

Питомо војвођанско насеље, на средокраћи пута између Београда и Новог Сада, крије неколико значајних сегмената културног наслеђа, као и упечатљиве природне лепоте и одлике панонске равнице на месту сусрета с водом Дунава.

Над таласима велике реке

На релативно приступачној природној узвишици изнад Дунава, у близини православне Цркве Светог Николе, настале почетком XV столећа, када се тврђава налазила под влашћу српских деспота, на прилазу Старом Сланкамену и данас су видљиви остаци некада моћног утврђеног града.

Тај простор био је густо насељен још од предисторијског периода, док се у доба римске управе налазило утврђење *Acuminum*.

Археолошким истраживањима од 1955. до 1958. године утврђено је да су средњовековни бедеми подигнути над римским зидовима и да су пратили основу античког каструма. Откривени су слојеви раноримског насеља и остаци утврђења из IV века. У досадашњој литератури уобичајено се наводи да је ту био римски логор *Acuminum*, али су новија проучавања то демантовала.

У непосредној околини остатака древне сланкаменачке тврђаве налазе се локалитети Хумка, Танацков салаш и Дугореп, на којима су пронађени богати културни слојеви од праисторије до средњег века.

Током средњовековног периода, Сланкамен налазимо у бројним писаним изворима различитих провенијенција под називом *Zalankemen*, *Zolankaman* и *Zolankament*.

Као *Zalankemen* први пут помиње се још 1072. године. Почетком XV века припадао је српским деспотима Стефану и Ђурђу, као и њиховим наследницима. У то време у Сланкамену се налазио један од важнијих преписивачких центара. Од утврђеног града у наше време остале су рушевине Горње и Доње тврђаве, из друге половине тог века. На источном зиду сачувани су остаци по једне правоугаоне и полукружне куле.

Према подацима садржаним у историјским изворима може се закључити да се у Сланкамену доста рано развио слој богатих трговаца и занатлија. Овде се, поред Београда, Земунa и Петроварадина, налазио и један од центара угарске флоте на Дунаву.

Важно је нагласити да је, још почетком XIV века, утврђени Сланкамен добио је статус и привилегије краљевског града (Civitas regis Zalankaman).

Колико је место било стратешки значајно говори и податак да је у њему окупљана војска и насадистичка флота приликом одбране Београда 1456. године.

Утврђење је враћено под директну управу угарског краља 1502, а две године касније у њему је боравило пет стотина насадиста под заповедништвом двојице војвода. Непосредно пре отоманског заузимања Београда, представници насадиста отишли су у Будим по плату, а како је нису добили напустили су службу. То је знатно ослабило угарску војску током борби које су уследиле у наредним деценијама. Насадисти су чинили један од главних замајаца приликом претходних одбрана Сланкамена, тако да се може претпоставити да је њихов изостанак свакако допринео бржем паду града под отоманску власт.

Битка код Сланкамена

Град је, скоро без борбе, прешао у отоманске руке 1521. године. Заједно са многим сремским утврдама спаљен је како би се створио широк појас пусте и ничије земље, која ни на који начин није могла да послужи непријатељској војсци која би дошла да евентуално ослободи утврђени и стратешки значајан Београд. У годинама после

одлучујуће Мохачке битке (1526) велики део Угарске нашао се у саставу Отоманског царства и остао је у њој наредних 175 година.

Тврђава и само насеље често су помињани у раздобљу аустро-отоманских ратова, поред осталог, и као поприште чувене битке код Сланкамена 1691. године, у којој је аустријска војска, под заповедништвом кнеза Лудвига Вилхелма Баденског, победила далеко бројнију отоманску, коју је предводио велики везир.

Битка код Сланкамена или Сланкаменачка битка је знаменити војни окршај између трупа Светог римског (Аустрија и Баден) и Отоманског царства, који је суштински утицао на исход Великог бечког рата (1683–1699).

Рат је започет 1683. године отоманском провалом у Аустрију и неуспешним покушајем да се заузме Беч. У наставку сукоба, хришћанска савезничка војска ослободила је Угарску, Србију и део данашње Македоније. Ратна срећа се, међутим, окренула и отоманске јединице заузеле су Београд 1690. године. Томе је следила Велика сеоба Срба из крајева јужно од Саве и Дунава на север, под патријархом српским Арсенијем III (Чарнојевићем).

Велики бечки рат суштински је одлучен битком код Сланкамена, која се одиграла 19. августа 1691, а у којој је аустро-немачка војска, под командом кнеза Лудвига Вилхелма Баденског, у потпуности потукла отоманске јединице на брду Михаљевац, непосредно поред Сланкамена.

Према проценама, хришћанска војска бројала је од 20.000 до 35.000, а отоманска између 50.000 и 60.000 војника. Такозвана Српска милиција, од око 10.000 војника (6.400 пешака и 3.600 лаких коњаника), под командом подвојводе Јована Монастерлије, учествовала је на хришћанској страни.

Главни табор отоманске војске налазио се код Земун, а аустро-немачке код Сланкамена. Отомански командант велики везир Мустафа-паша (Ђуприлић), поучен француским саветницима, направио је стратегију и зашао кнезу Баденском иза леђа, док је истовремено отоманска дунавска флота пресекла противничкову линију

снабдевања. Кнез Баденски био је принуђен да крене у напад. Поставља хришћанске војске била је следећа: на десном крилу, а према отоманском логору на брду Михаљевац, кнез Баденски поставио је готово целу артиљерију и двадесет батаљона пешадије, центру су се налазиле трупе из Бранденбурга и део лаке коњице, а на левом крилу, које је требало да задржава отоманску коњицу, јединице пешадије и коњице.

Почетак битке био је неповољан по аустро-немачке снаге. Пешадија на десном крилу извела је напад на отомански логор, али је тешко страдала од јаничарских испада из противничког логора. Будући да се пешадија повукла претио је распад аустро-немачког фронта под притиском спахијске коњице, која је покушавала да прошири место продора. Уз највеће напоре кнеза Баденског и Брандербужана у центру бојног поља, фронт је ипак одржан.

Да би убрзао напад на левом крилу, кнез Баденски заповедио је да лака коњица крене сама, без пешадије. Напад је успео и отомански редови су разбијени. Аустро-немачка војска устремила се на отомански табор који је тешко издржавао напад. И јаничари су пострадали. Колапс отоманске војске настао је када је њена војна музика, желећи да помогне великом везиру Мустафа-паши да пређе с центра на лево крило, престала да свира ратну музику. То је међу војницима схваћено као знак за повлачење и избила је општа паника.

Процењује се да је хришћанска војска изгубила између пет и седам хиљада, а отоманска од 20.000 до 25.000 војника. Погинуо је и велики везир Мустафа-паша, што је представљало посебно понижење за отоманску страну. Заплењена су 154 топа, десет хиљада шатора, пет хиљада коња, бројне камиле, отоманска ратна благајна.

Бици код Сланкамена следило је још неколико мањих окршаја, попут битке код Сенте 1697. године, да би Велики бечки рат окончан Карловачким миром, потписаним у данашњим Сремским Карловцима 1699. године. Тиме је Отоманско царство било приморано да се трајно повуче из средње Европе на Балканско полуострво.

У част победе у бици код Сланкамена, 1892. године на вису изнад села подигнут је складан споменик с костурницом висок шеснаест метара. Том приликом певао је хор којим је дириговао Стеван Мокрањац, а на споменику су уклесани стихови Јована Јовановића Змаја: „И хвала и слава јунацима врлим/падом уздигнутим смрћу неумрлим.“

Отманска варошица

Како више није био гранична тврђава, Сланкамен је изгубио војни зна-

чај и почео је да се развија у типичну отоманску варошицу/касабу. У тврђави (Горњем граду) боравила је само отоманска војна посада. Испод фортификације, у вароши су се развијали трговина, виноградарство, риболов и занатство. Сланкамен је припадао сремском санџаку и био је седиште нахије. Данас је од те, некад импозантне тврђаве остало видљиво тек неколико зидова.

Није остало превише детаљних описа средњовековног утврђеног Сланкамена и његовог подграђа. Основа тврђаве била је неправилног кружног облика. Утврђење је било подељено на добро утврђени Доњи и Горњи град. Материјал који је коришћен за цигле је пешчаник веома лошег квалитета, док у неким деловима налазимо и нешто римске цигле. На донекле боље очуваном источном зиду виде се остаци двеју кула, једне правоугаоне и друге полукружне. Преостали делови фортификације очувани су искључиво у облику темеља.

У периоду отоманског продора на те просторе вероватно је постојало пет кула. Службени попис из 1702. године описује поједине грађевине – три цркве, две католичке порушене и једну православну, добро грађено отоманско купатило (хамам), џамију и неколико већих грађевина.

Археолошка истраживања на простору средњовековног утврђења Сланкамен вршена су у неколико наврата. Први пут су покренута 1955. и трајала су до 1957. године, а настављена су и 1965. године. Од 1968. до 1970. године вршена су заштитна археолошка ископавања да би се објекат припремио за конзервацију и ослободио нагомиланог шута. Тада је обухваћен само део великог локалитета. Ископавало се унутар бедема средњовековне тврђаве (Градина) и на више места у подграђу и ближејој околини локалитета.

Данас су остаци некадашњег средњовековног утврђеног сланкаменачког града у стању урушености, без сталне и стручне бриге. Некада важно и моћно утврђење, које је господарило тим делом тока Дунава, у наше време постало је предмет небриге, иако се ради о драгоценом сегменту националног културног наслеђа. Осим своје недвосмислене историјске и војностратегијске важности, сланкаменачко утврђење, заједно с оближњом православном Црквом Светог Николе и спомеником на месту судбоносне битке код Сланкамена, има и велики туристички/привредни потенцијал, који до сада није искоришћен.

Извођење интегралних мера заштите, стварање основних инфраструктурних предуслова за прилаз локалитетима с копна и с реке допринели би свеукупном напретку не само Сланкамена, већ и тог дела Срема.

Сланкамен и његове културне знаменитости чекају на одговарајућу реакцију друштва и стручњака. ■

Дејан РИСТИЋ

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ

Расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор/реизбор у звање наставника
у пољу друштвено-хуманистичких и техничко-техно-
лошких наука

А) ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

І Избор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област Оператика у звању доцент,
2. једног наставника за ужу научну област Менаџмент у одбрани у звање доцент,
3. једног наставника за ужу научну област Психологија у звању доцент.

Б) ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

І Реизбор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област Инжењерство убојних средстава у звање ванредни професор и
2. једног наставника за ужу научну област Систем логистике у звање доцент.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- 1) да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира;
- 2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи;
- 3) да је кандидат професионално војно лице за конкурс под бројем А 11, А 12 и Б 12, војни службеник за конкурс под бројем А 13 и лице у пензији којем је одлуком Сената 1/19 Универзитета одбране омогућен избор у звање наставника, за конкурс под бројем Б 11.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

А) ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

За избор у звање доцента:

- 1) просечна оцена са студија најмање 8 (осам);
- 2) најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента и да од кадета односно студента није добио нижу оцену од „добар“ више од два пута у протеклом трогодишњем периоду и позитивна оцена са приступног предавања, уколико нема претходно трогодишње педагошко искуство у звању асистента;
- 3) најмање један рад ранга М23, М24 или М51 (радови ранга М51 могу се заменити радовима ранга М52);
- 4) најмање два излагања на научним скуповима (М31, М33, М61, М63) и

- 5) остварене активности најмање у два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12, 12/13 и 25/13), осим ако се први пут бира у наставничко звање.

Б) ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

За избор/реизбор у звање доцента:

- 1) просечна оцена са студија најмање 8 (осам);
- 2) најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента и да од кадета односно студента није добио нижу оцену од „добар“ више од два пута у протеклом трогодишњем периоду и позитивна оцена са приступног предавања, уколико нема претходно трогодишње педагошко искуство у звању асистента;
- 3) најмање један рад ранга М21, М22 или М23 и најмање један рад ранга М51, М52 или М53.
- 4) најмање два излагања на научним скуповима (М31, М33, М61, М63) и
- 5) остварене активности најмање у два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, 7/12, 12/13 и 25/13), осим ако се први пут бира у звање.

За избор/реизбор у звање ванредног професора:

- 1) да кандидат после избора у звање доцента није од кадета односно студента добио нижу оцену од „добар“ више од два пута у протеклом петогодишњем периоду;
- 2) најмање четири рада са SCI листе ранга М21, М22 или М23, од којих се један може заменити остварењем категорије М80 или М90 или радом ранга М51 или М52, од тога најмање два рада односно остварења од последњег избора;
- 3) оригинално стручно остварење (пројекат, студија, патент, оригинални метод) односно руковођење или учешће у научним пројектима;
- 4) објављен уџбеник, монографија, практикум или збирка задатака из области за коју се бира или мултимедијални садржаји са рецензијом намењени кадетима односно студентима;
- 5) најмање пет радова саопштених на међународним или домаћим научним скуповима (М31, М33, М61, М63), од којих најмање два од последњег избора;
- 6) менторство најмање у два завршна рада и
- 7) остварене активности најмање у три елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, 7/12, 12/13 и 25/13).

Напомена везана за поновни избор у звања наставника

На основу члана 9. став 2. Критеријума за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду, услови за реизбор идентични су условима за избор у постојеће звање.

ње ванредног професора, с тим да су ти услови постигнути од избора у звање у које се поново бира.

Сходно члану 12. Критеријума за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду, наставници који су на дан ступања на снагу ових критеријума у звању доцента или ванредног професора у пољу техничко-технолошких, природно-математичких и друштвено-хуманистичких наука, испуњавају услове за поновни избор (реизбор) у исто звање.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса, систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у обрасцу – Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор/реизбор у звање наставника, а према Упутству за припрему документације која се предаје приликом конкурсисања за изборе/реизборе у звања наставника Универзитета одбране (образац Извештаја и Упутство преузети са интернет адресе или у секретаријату Војне академије);
2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;
3. сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу на Војној академији (само за кандидате ван Војне академије односно Универзитета одбране у Београду);
4. уверење надлежног органа МУП о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје Универзитет или високошколска јединица или примања мита у обављању послова високошколске установе.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу **Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са назнаком „конкурс за избор у звање наставника“**. У пријави обавезно навести адресу и телефон.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати кандидату.

Конкурс је отворен до 1. маја 2016. године.

ВАЖНА НАПОМЕНА

Кандидати који буду изабрани у звања наставника неће бити постављени на формацијска места наставника у Војној академији, већ ће права и обавезе наставника остваривати са формацијског места на ком су већ постављени, а у складу са чланом 73. став 4-6 Закона о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 76/2005, 100/2007-аут. тум., 97/2008, 44/2010, 93/2012, 89/2013, 99/2014, 45/2015-аут. тум. и 68/2015). ■

Специјална бригада Војске Србије

Расписује

КОНКУРС

за пријем кандидата на селективну обуку

I УСЛОВИ КОНКУРСА

За пријем кандидата на селективну обуку у Специјалну бригаду могу конкурсисати професионални официри, подофицири и професионални војници свих родова и служби из Министарства одбране и Војске Србије који испуњавају следеће опште и посебне услове:

а) општи услови:

- да испуњавају услове прописане одредбама члана 39. Закона о Војсци Србије;
- да су здравствено способни за војну службу без ограничења;
- да нису осуђивани.

б) посебни услови:

- да нису старији од 28 година;
- да су он и чланови његове уже породице (брачни друг и деца) држављани Републике Србије;
- да имају радно искуство у Војсци од најмање две године;
- да немају негативних службених оцена и да су им последње две службене оцене најмање „врло добар”;
- да су психофизички здрави и способни за рад у јединицама Специјалне бригаде, што се утврђује налазом надлежне војнолекарске комисије, психолошким тестирањем за обављање падобранске службе, тестом опште културе и провером физичких способности;
- да испуњавају критеријуме безбедносне провере;
- да су пливачи.

II НАЧИН КОНКУРСИСАЊА:

- кандидати подносе молбе за пријем на селективну обуку у Специјалну бригаду (ВП 8486 Панчево) преко својих матичних команди;
- уз молбу, кандидати обавезно прилажу: кратку биографију, извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству за њега и чланове његове уже породице, оверени образац КОЛП из програмског пакета КаИС, изјаву да жели да обавља падобранску службу, уверење о извршеној провери физичких способности са натуралним показатељима и мишљење команданта ранга батаљона или вишег старешине;
- по пристизању молби и њиховој анализи кандидати који задовоље опште услове конкурса добиће позив преко претпостављене команде, са тачним датумом и временом ради пуштивања на лекарски преглед за падобранца (преглед се реализује на ВМИ Земун, а позив представља уједно и упутницу за преглед); преглед траје 2 (два) дана;
- кандидати који буду здравствено способни за падобранца и који испуњавају све услове конкурса долазе на селективну обуку (привремени рад) у Специјалну бригаду (ВП 8486 Панчево).

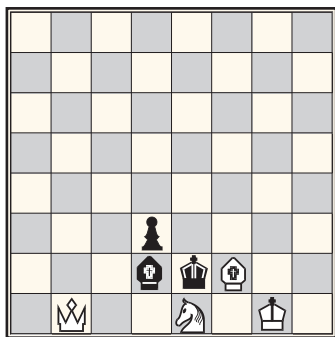
Конкурс је отворен до 29. априла 2016. године. ■

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ УСПЕСИ ИЛИЈЕ СЕРАФИМОВИЋА

Дванаестогодишњи кадет Илија СЕРАФИМОВИЋ као решавач шаховских проблема постигао је сјајан успех на 12. Међународном симултаном решавачком такмичењу победивши међу 148 такмичара до 12 година. У прошлој 2015. години објавио је своје прве оригиналне проблеме од којих доносимо један двопотез и један тропотез. Решења доносимо у следећем броју.

Проблем број 1. Мат у два потеза
Илија Серафимовић, Панчево
Награда „А. Кириченко 60“,
2015. године

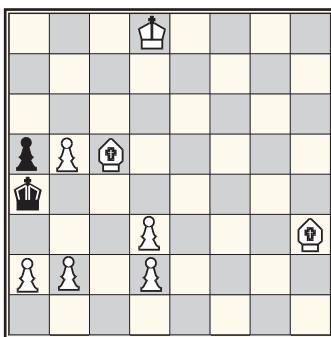
Позиција на дијаграму:

Бели: Kg1, Db1, Lf2, Se1 (4 фигуре)

Црни: Ke2, Ld2, пешак d3 (3 фигуре)

Близнац: Бела дама са b1 се помера на b2 и бели опет даје мат у 2 потеза.

Проблем број 2. Мат у три потеза
Илија Серафимовић, Панчево
„Политика“, 2015. оригинал

Позиција на дијаграму:

Бели: Kd8, Lc5, Lh3, пешаци;

a2, b5, c2, d2, d3 (8 фигура)

Црни: Ka4, пешак a5 (2 фигуре)

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

С
У
Д
О
К
У

			8	9				2
4		7		1		8		
					5			1
	4	5	1	3		9		
		6				2		
		2		7	9	5	3	
1			9					
		8		4		6		3
9				8	3			

Решење коњићевих скокова: Ако ми не можеш помоћи – немој ми одмагати; Оно што се силом постигне, само се силом може сачувати.

Припремио Владимир ШАРИЋ

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
		20							21							22
23			24							25						
26					27						28					
29						30						31				
32								33							34	
35			36							37						
38				39							40					
41						42						43				
44								45						46		
		47								48						
49				50							51					

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:
враголан, теракота, Ујз, о, ронилце, елаборат, в, ЈНА, оговарач, лепити се, Нобел, каротида, О'Конор, анализа, еротоман, месо, апликатив, нажитити, КК, ка, Пиколини, триместар, Арис, ироничар, чистина, Декарт, вешалица, напада, еластика, аренантти, или, м, статичан, наркотик, ц, Ија, кивашица, сецирање.

ВОДОРАВНО:

17. Скуп људи, збор, 18. Израђивачи ремења, 19. Судија у подземном свету, праотац Еакида (грч. мит.), 20. Питања као загонетке, 21. Обожавање Сунца у античком Египту, 23. Име глумице Томпсон, 24. Писац ироничног стила, 25. Зачињавати бибером, 26. Остатак од дестиловања петролеја, течна гориво, 29. Биљка махунарка, популарна „грицкалица“, орашац, 28. Роман Лајоша Зилахија, 29. Антика, 30. Ушни лекар, 31. Остареле жене, старице, 32. Ствар дата бесплатно на употребу, 33. На начин Јапанаца, 34. Иницијали фудбалера Марковића, 35. Иницијали сликара Рјепина, 36. Шарена, 37. Сложен, намештен унакрст, 38. Морски сисари, туљани, 39. Становник Иријана, 40. Велики листови, 41. Насеље у општини Алексинац, 42. Кришом погледати, 43. Старогрчки мудрац из Милета, 44. Поступци супротни затварањима, 45. Атанас одмила, 46. Индустија текстила и тканина (скр.), 47. Лек против жуљева (фарм.), 48. Насеље код Врања, 48. Легура бакра и калаја, бронза, 50. Задовољавати жељу за јелом, 51. Савијања ка земљи, сагнућа.

УСПРАВНО:

1. Бојиште у НОБ и за ослобођење Југославије, пробијен 12. априла 1945, 2. Болно скупљање мишића (мед.), 3. Лична заменица, 4. Став на једној ноzi у балету, 5. Приморски шипак, 6. Узрочник додатних издатака (екон.), 7. Бивши шпански фудбалер, 8. Елоквентан, 9. Име нобеловке Кири, 10. Иницијали глумице Томпсон, 11. Неважан, 12. Име славне глумице Жирардо, 13. На начин рибара, 14. Притока Роне, 15. Емирова имењакиња, 16. Агамемнонова жена (грч. мит.), 18. Биљка водопија, 19. Стручњак за арабистику, 20. Старост, 21. Отац преподобне маги Ангелине, Ђорђе Комнин, 22. Карташка игра, табљић, 24. Завичај Урошевчана, 25. Амерички мајмуни, 27. Гласно запевавати за покојником, 28. Летописац, 30. Корен броћа (стр.), 31. Хришћански симболи, 33. Фудбалер Единсон, 34. Тила одмила, 36. Занатлија ковачке струке, 37. Тропски папагаји, 38. Грчки бог рата (мит.), 40. Телеграфска агенција бившег СССР, 42. Руска одречна речца, 43. Контраобавештајна група (скр.), 45. Информационе технологије (скр.), 46. Прво и 17. слово азбуке.

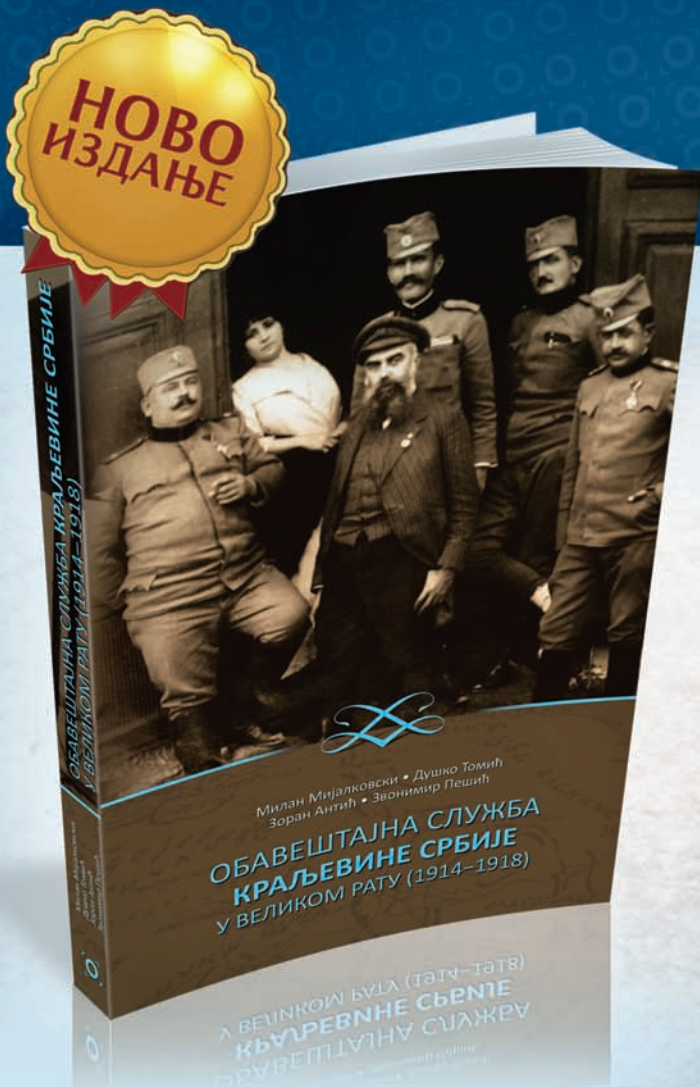
**НОВО
ИЗДАЊЕ**

ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ У ВЕЛИКОМ РАТУ (1914-1918)

Милан Мијалковски, Душко Томић,
Звонимир Пешић, Зоран Антић
Броширано, 15x23, 368 стр.
шифра: 111326; цена: 1.485,00 динара;
са попустом: 1.039,50 динара

Први ешелон у борби за ослобођење и уједињење Краљевине представљала је Војна обавештајна служба Србије. Врховна команда Српске војске постављала је високе захтеве и задатке својим обавештајцима и они су чинили огромне напоре да те задатке изврше у предратним, ратним или послератним условима.

МЕДИЈА ЦЕНТАР
ОДБРАНА

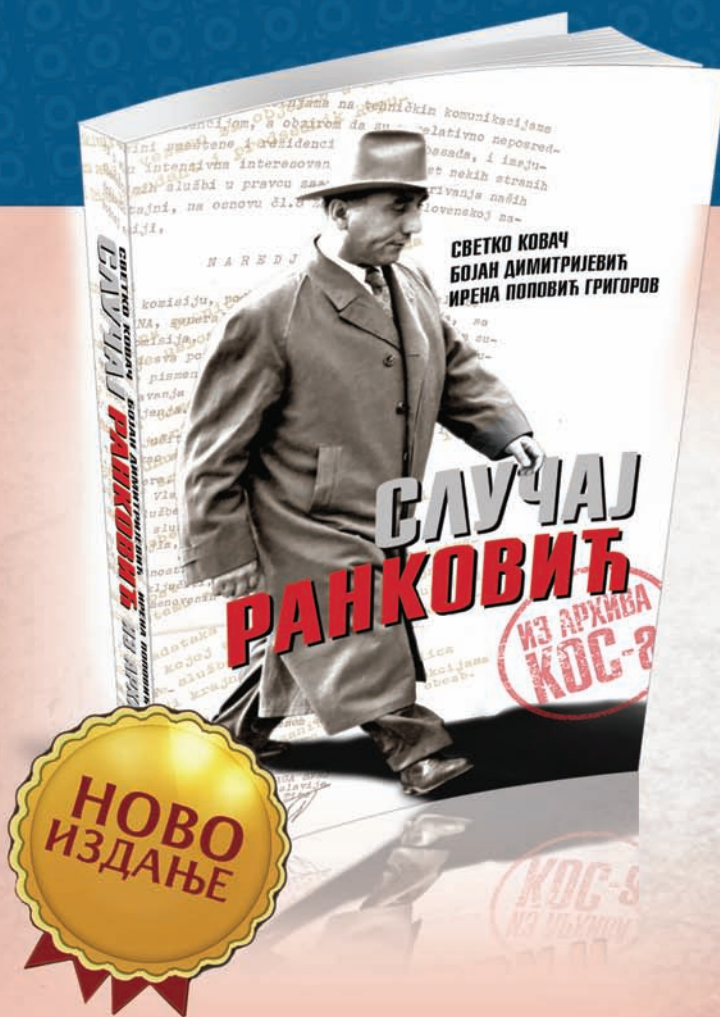

СЛУЧАЈ РАНКОВИЋ ИЗ АРХИВА КОС II

– II издање
Светко Ковач, Бојан Димитријевић,
Ирена Поповић Григоров
Броширано, 15x23, 548 стр.
шифра: 111316; цена: 1.210,00 динара;
са попустом: 847,00 динара

Анотација: Књига говори о афери која је променила ток историје социјалистичке Југославије. У центру те афере био је Александар Ранковић, први човек југословенских и српских служби безбедности и организациони секретар Комунистичке партије. Заснована на до сада непознатој архивској грађи Војне службе безбедности, књига проблематизује читаву „Брионску аферу“, супротстављајући нове и непознате податке тада изреченим оптужбама.

МЕДИЈА ЦЕНТАР
ОДБРАНА

**НОВО
ИЗДАЊЕ**

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ

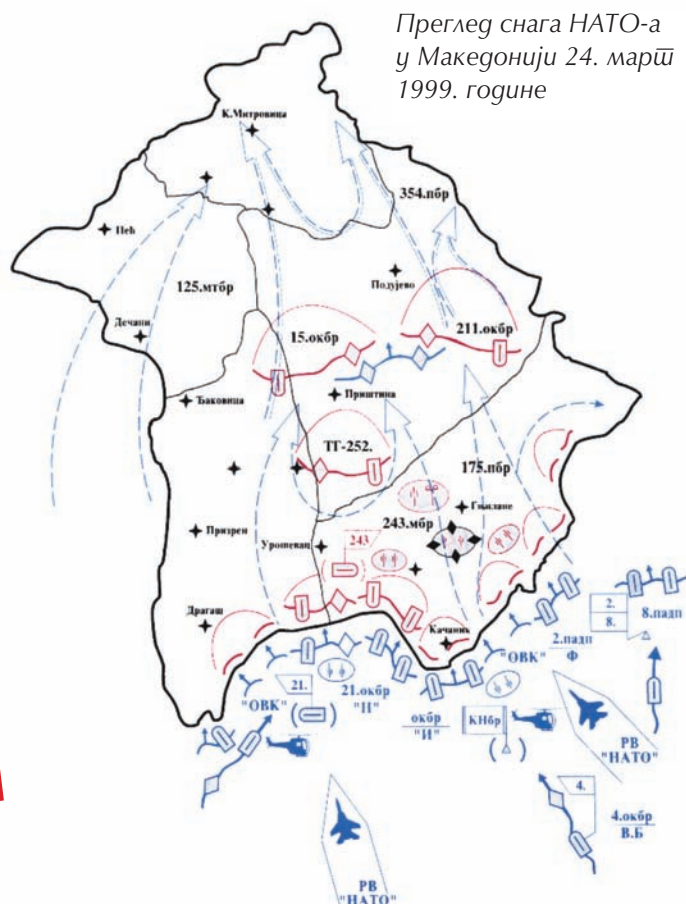
БРОЈ 141

ОДБРАНА КОСМЕТА 1999. ГОДИНЕ

ПИШЕ ДР ЗОРАН МИЛАДИНОВИЋ

ОДБРАНА КОСМЕТА 1999. ГОДИНЕ

Прилог је урађен на основу оригиналних докумената Треће армије, Приштинског и Нишког корпуса, сведочанстава учесника и доступне научне документације. У њему нема великих речи, ту су чињенице, датуми, бројеви, имена... Велови дугогодишњег ћутања морају се брижљиво скидати, један по један, тако да иза сваког вела остане истина. Неки аутентични документи, шеме и фотографије, које нам помажу да боље схватимо размере рата у коме смо сви учествовали, први пут су угледали светлост дана, а целовита слика борби на Космету 1999. године омогућава да на агресију најјачих земаља света на Србију гледамо отвореним очима.

Познати руски драмски писац Антон Павлович Чехов у својој теорији драме каже да, ако у првом чину поставите пушку да виси на зиду, онда та пушка у трећем чину мора неког да убије. Око Југославије, Србије и Космета у марту 1999. године било је не само много пушака, већ и мноштво војника наоружаних најсавременијим оружјем и ратном техником. Упоредо са интензивирањем кризе на Космету, Северноатлантски савез јачао је и војне потенцијале у окружењу и под видом извођења операција *Орлово око*, *Заједнички гарант* и *Заједнички чувар* размештао и груписао копнене трупе у Македонији и Албанији и јаке ваздухопловне и поморске снаге у Италији и Средоземљу. У Македонију и Албанију припадници контингента чланица НАТО-а стизали су до грчких и албанских лука или ваздушним транспортом или поморским путевима, а затим железничким и друмским транспортом до места размештаја.

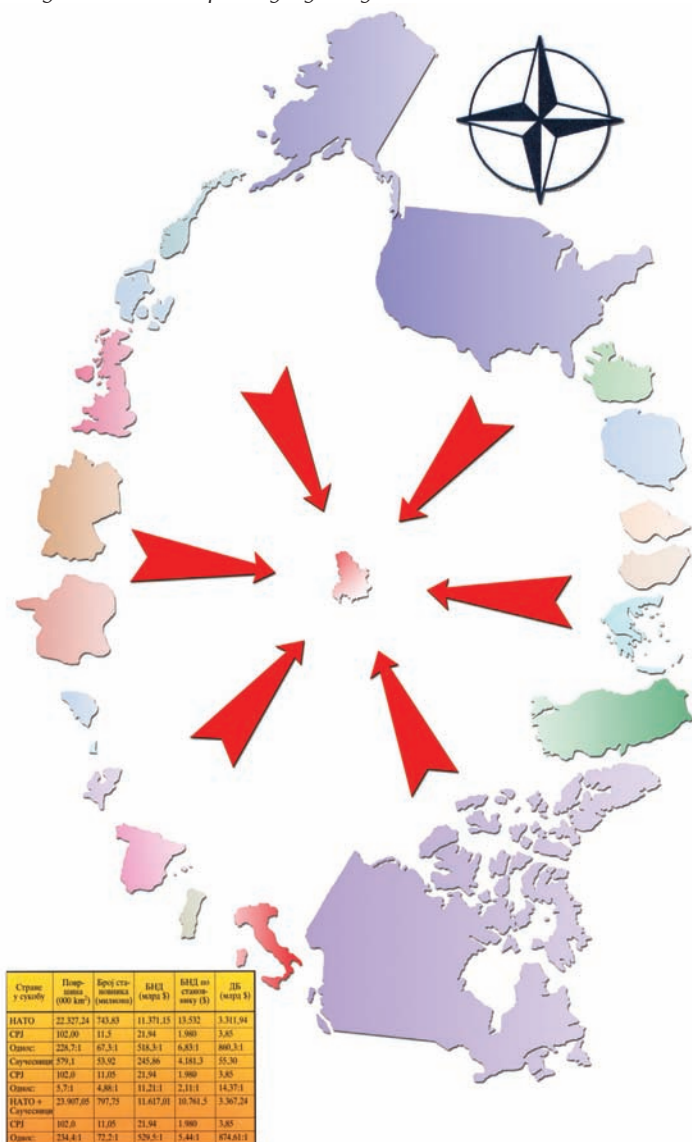
Средином марта 1999. године у Македонији је већ било размештено 16.500 војника (од тога 13.000 у борбеним јединицама), 157 тенкова, 300 оклопних транспортера, 84 артиљеријска оруђа, 46 хеликоптера (12 борбених, 12 вишенамених и 22 транспортна) и 1.300 моторних возила. Копнене снаге НАТО-а груписале су се и утврђивале на правцима који из Македоније воде према нашој земљи и развијају тако да им је предњи крај удаљен пет километара од границе са Савезном Републиком Југославијом. Покрети јединица и посудање положаја представљали су се македонској јавности као *дубинско* обезбеђење северне границе ради спречавања преношења сукоба на ту земљу. Команда копнених снага НАТО-а, са британским генералом Мајклом Џексоном на челу, била је смештена у Скопљу и преузела је командовање свим операцијама НАТО-а у Македонији. У Албанији није било борбених јединица НАТО-а, али су ради садејства са снагама у Македонији и тамо постепено доведене и груписане копнене снаге.

У Италији и на носачима авиона у Јадрану НАТО је имао 431 борбени авион из 14 земаља чланица, док је из САД у ваздухопловну базу у Великој Британији предислоцирано шест стратегијских авиона бомбардера Б-52 и Б-1Б. Постојеће и доведене ваздухопловне снаге бројале су од 10 до 15 сквадрона ловачко-бомбардерске авијације, од три до пет сквадрона ловачке авијације, од два до четири сквадрона стратегијске и тактичке извиђачке авијације. Највише авиона припадало је ваздухопловствима САД (216), Француске, Италије, Турске, Холандије, Немачке, Велике Британије и Шпаније. Ратна морнарица имала је, такође, средином марта знатне снаге у Средоземљу и Јадранском мору, где је било ангажовано 19 ратних бродова, 14 помоћних бродова и три подморнице са 11.770 морнара, 2.200 маринаца, 42 авиона, 54 борбена и транспортна хеликоптера и 206 крстарелих ракета. Ангажовање поморских снага планирало се због обезбеђења превласти на мору, поморске блокаде и доношења удара са дистанце.

Неповољан развој војно-политичке ситуације и окупљање респективних снага НАТО-а у непосредном окружењу наше земље упућивали су на то да врло брзо предстоји

напад војне машинерије најјаче војне силе света на независну и несразмерно малу земљу. Уосталом, још октобра 1998. године, Војни комитет НАТО-а разрађује планове за извођење агресије на СРЈ из ваздушног простора и са копна. Битни елементи тог плана били су оптуживање Југославије за неуспех преговора, придобијање међународне заједнице за извођење напада, довођење и концентрација снага и начин ангажовања расположивих снага. План оружане агресије предвиђао је три фазе: 1) ваздушни удари по јединицама и објектима РВ и ПВО, елементима система руковођења и командовања и објектима инфраструктуре широм земље; 2) нанети губитке у живој сили, неутралисати одбрамбену моћ Војске Југославије и принудити је на повлачење са Космета; 3) копнена операција. Пред сам почетак напада Северноатлантски савез прокламовао је своје почетне циљеве, попут приморавања југословенског руководства да прихвати споразум о Космету, довођења снага НАТО-а у покрајину, спречавања хуманиитарне катастрофе и очувања кредибилитета САД и НАТО-а. Груписањем ваздухопловних снага и уз интензивна пропагандно-психолошка дејства нападач је намеравао да планиране циљеве реализује за два-три дана.

Однос снага сјрана у сукобу

Упоредо са јачањем војних ефектива у окружењу наше земље, Северноатлантски савез, почетком 1999. године, водио је широку политичко-дипломатску активност и предузимао бројне обавештајно-субверзивне делатности с циљем припрема за напад на СР Југославију. Алијанса је политичким и војним мерама покушавала да од ОВК начини организовану војну снагу, коју би у предстојећем сукобу користила за стварање повољних услова за увођење сопствених копнених снага и поседање целокупне територије Космета. У оквиру медијског и психолошког рата тежиште је било на придобијању јавног мњења у чланицама НАТО-а, напорима да се руководства свих нама суседних земаља окрену против СРЈ и да неутралишу, амортизују или отежају утицај осталих држава у нашу корист. Јасно је да су обавештајна, пропагандно-психолошка и операција концентрације снага НАТО-а представљале сегменте јединствене операције *ниског интензитета*, која, пошто не успева да оствари циљеве, прераста у агресију *високог интензитета*.

ОПЕРАТИВНИ РАЗВОЈ

Команда Треће армије Војске Југославије имала је сасвим поуздана сазнања о времену почетка агресије и ангажованим снагама Алијансе те је стога предузимала потребне мере како би припадници тог састава достојно одговорили на предстојећи напад. Велика пажња придавала се благовременом размештању ван касарни, расељавању ратних материјалних резерви, подизању мобилизацијске готовости ратних јединица, инжењеријском уређењу територије и оперативном развоју армије. Команданти јединица Треће армије знали су да не могу победити НАТО. Ипак, били су уверени у спремност припадника тог састава да преживе ударе из ваздушног простора, отклоне последице дејства и изврше задатке одбране интегритета Србије и Савезне Републике Југославије, разбијања шиптарско-терористичких снага на Космету и спречавања продора снага НАТО-а на тај простор. Важан део тог уверења представљала је чињеница да под својом командом имају јединице које су током 1998. и почетком 1999. године у пракси доказале обученост да ватром и маневром успешно воде противпешадијску борбу, те да су тактички, технички и ватрено оспособљене за вођење противоклопне борбе.

Задатак размештања из касарни за јединице Треће армије био је релативно лак, пошто су многи састави те стратегијске групације своје задатке већ дуго времена извршавали на терену. Било је много теже разместити средства из ратних резерви и друга материјално-техничка средства, али је Команда Треће армије већ 1998. године донела одлуку да све ратне материјалне резерве оперативног нивоа ешалонирања, које се чувају у складиштима на простору Космета, изместе у безбедније рејоне у зони одговорности. У тој сложеној операцији премештено је 2.000 тона убојних средстава и 2.700 кубних метара горива, као и 2.800 тона убојних средстава из складишта муниције. Правовремено је закључено да је у случају рата веома битно спречити уништење ратних материјалних резерви уда-

рима са дистанце и зато је у првим месецима 1999. године приоритет дат интензивном расељавању и премештању ратних резерви и материјално-техничких средстава.

Радило се даноноћно, уз ангажовање великог броја људи, транспортних средстава и средстава интегралног транспорта и уз максималну помоћ органа власти и предузећа са простора Треће армије. Расељавало се на десетине хиљада тона убојних средстава, погонских материјалних средстава, интендантских материјалних средстава и резервних делова на више од 300 локација, чиме је смањена концентрација средстава на мирнодопским локацијама и спречено њихово уништење из ваздушног простора. Ради што веће заштите, ратне материјалне резерве смештале су се у припремљена тајна складишта, природна склоништа, тунеле, напуштене фарме и у друге зидане објекте. Средства на отвореном простору штитила су се церадама, фолијама и другим материјалима за маскирање, а истовремено су се од расположиве амбалаже формирала лажна пољска складишта.

Подухват расељавања ратних материјалних резерви и ратне технике из касарни и складишта био је успешно завршен. О каквом је подвигу реч говори податак да је премештено више од 2.500 камиона терета разних носивости и 400 вагон цистерни. Када би се та материјална средства смештала у вагоне, била би то композиција дуга око 50 километара. Припадници складишта погонских средстава у Грабовници, на пример, премештали су огромне количине горива на више од 150 локација широм Србије, при чему су користили све расположиве пумпне цистерне и станице на територији у друштвеном и у приватном сектору. Док су последње колоне шлепера са материјалним резервама 202. позадинске базе напуштале касарну у Приштини, по касарнским објектима већ су падале прве бомбе. Великим делом и због заслуга у дисперзији ратних резерви, припадници базе – потпуковници Миломир Степановић, Најдан Војиновић и Јефто Милићевић, мајор Василије Гаљак, заставник Милорад Андрејевић и старији водник Миомир Милошевић – још су у рату ванредно унапређени у непосредно виши чин. Улагање максималних напора свих припадника Треће армије на задатку расељавања и премештања ратних материјалних резерви вредело је труда, јер је од дејства авијације и ракета НАТО-а уништено испод три посто убојних средстава, седам посто погонског горива и око два посто интендантских материјалних средстава. Губици су минимални, ако се зна да је од ваздухопловних дејстава уништено или оштећено 60 одсто расположивих смештајних објеката у зони Треће армије ван Косова и Метохије и свих сто посто на самом Космету. Може се само замислити до каквих би тешких последица дошло да расељавањем, измештањем и премештањем нису сачуване ратне материјалне резерве оперативног нивоа.

МОБИЛИЗАЦИЈА

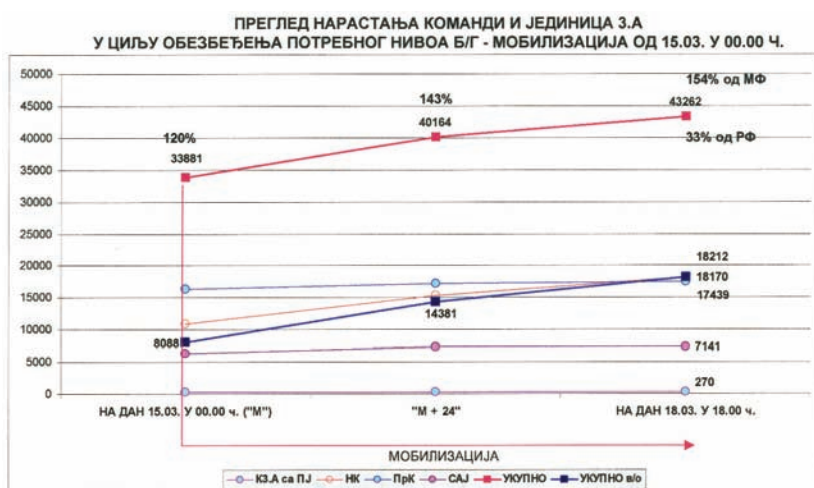
Прва ратна мобилизација у Трећој армији после Другог светског рата почела је правовремено (15. марта 1999), а већ проглашењем ратног стања армија је почела да функционише по ратној организацији и формацији. Планско нарастање ратне армије одвијало се поступно у највећем броју ратних јединица и динамиком извршења коју су диктирали захтеви развоја ситуације на територији и у непосредном окружењу. Потпуно је мобилисано 49 ратних јединица. Остали састави Треће армије функционисали су по мирнодопској организацији и формацији, док је мањи део јединица ангажовао резервни састав из опште резерве. У ратне јединице Треће армије мобилисано је 113.000 војних обвезника из резервног састава свих категорија. За потребе попуне ратних јединица Треће армије позвано је више од 120.000 војних обвезника, уручено 97 посто позива, на које се одазвало око 91 одсто од броја позваних или 94 посто од броја уручених позива. Мобилизација Треће

армије изводила се правовремено и организовано, чиме су обезбеђени захтевани ниво попуне људством и моторним возилима из пописа, формирање ратних јединица и њихово довођење у рејоне и на правцима употребе.

Бројна величина Треће армије у периоду агресије НАТО-а на СРЈ била је променљива – од 44.800 уочи рата до око 135.000 људи последњег дана рата. Важно је знати да бројна величина армије обухвата све јединице Војске Југославије, које су препотчињене армији пре почетка или у току рата, и око 2.500 добровољаца који су тежишно ангажовани у јединицама Приштинског корпуса. У јединицама Треће армије било је 25 одсто људства из сталног састава и 75 одсто људства из резервног састава, док се Приштински корпус непосредно пред рат знатно ојачава саставима

из Треће армије и из других јединица Војске Југославије. Припадници резервног састава у великом броју су се одазивали на позив за мобилизацију и дали велики допринос у борби за одбрану земље. У резервни састав почетком марта преведена је и чувена мартовска генерација војника на одслужењу војног рока, која је већ 1998. године положила испит из патриотизма, борбеног умећа и ратничке зрелости. Допринос успешном извршењу ратне мобилизације дали су сви састави Треће армије, органи за мобилизацију и војнотериторијалне команде те стратегијске групације, а за припаднике војних округа Ниш и Приштина задатак ратне мобилизације представљао је не само изазов професионалне војне каријере, већ за многе од њих и највећи животни изазов. Врло брзо схватило се да рат не уважава мирнодопске папире и планове, већ само чињеницу да ли војници и старешине одређене ратне јединице на време могу да крену на извршавање борбених задатака или не.

Расељавање ратних материјалних резерви, убојних средстава и погонског горива и мобилизација команди и јединица представљали су фазе у оперативном развоју Треће армије, који је обухватао и довођење јединица, поседњање, уређење зона и рејона дејстава. На успешност реализације оперативног (стратегијског) развоја позитивно су утицали реална процена намера, начина и времена дејства непријатеља, ажурирани планови нарастања борбене готовости и темпо извршења мобилизације ратних јединица. Посебно је важно што су се оперативни и борбени развој Треће армије и њеног ојачаног Приштинског корпуса обављали неколико дана пре напада Северноатлантског савеза, у тајности која је и непријатеља изненадила. При довођењу јединица у рејоне базирања примењивали су разна лукавства и маскирања. Добро је познат пример маскирања 252. оклопне бригаде, која је из Краљева непримећено прешла у Метохију, иако је маршевска колона бригаде са борбеном и неборбеном техником била дуга више од шездесет километара.

Краљевачки тенкисти стигли су до срца Космета комбинованим маршем и скоковитим пребацивањем дугачких композиција, користећи тунеле на релацији до Косовске Митровице за маскирање и тренутке када није било налета авијације.

ПРОПАО БЛИЦКРИГ

Ваздушни удари, који су почели 24. марта 1999. године у 20 часова, нису били изненађење за припаднике Треће армије. Први удари у зони одговорности Треће армије изводили су се крстарећим ракетама великог домета, које су лансиране са стратешких бомбардера Б-52 и бродова и подморница у водама Јадранског мора. Првих часова агресије, у ваздушну кампању ушли су и борбени авиони који су полетели из база у Италији и Великој Британији. Почетна дејства ваздухопловства НАТО-а изводила су се у три таласа и усмеравала пре свега на командно место Треће армије у Куршумлији, објекте јединице ЕИ и ПЕД у Прокупљу, складишта у Куршумлији и Грачаници, чворишта и центре везе. У куршумлијској касарни *Тојлички усџанак* живот је изгубило једанаест лица, а међу њима и двојица старешина команде Треће армије потпуковници Властимир Станојевић и Зоран Петровић, док је у прокупачкој касарни *Рајко Павловић* од дејстава крстареће ракете страдао војник по уговору Бојан Недељковић. Унапред спроведене мере расељавања материјалних средстава, маскирања, маневра снагама и средствима у простору, противваздушне заштите и борбеног обезбеђења дале су резултате, тако да су знатно умањени први ефекти разарајућих ваздушних удара, избегнути већи губици у људству и борбеним системима, очуван систем командовања и везе и борбени дух и морал припадника Треће армије.

Планом агресије НАТО-а на СРЈ било је предвиђено да ваздушни напади трају два до три дана и да се методом *блицкрига* оствари постављени циљ. У складу с тим намерама, командант снага НАТО-а за Европу амерички генерал Весли Кларк наређује и наредних дана узастопне налете бомбардера НАТО-а и лансирање крстарећих ракета по целој Југославији. Другог дана бомбардовања, снаге РВ НАТО-а испојиле су дејства по касарнама у Приштини, Призрену, Урошевцу, Косовској Митровици, Лесковцу и Нишу, магацинима и складиштима у Грачаници, Лукарима и Влашком Долу и центрима и чвориштима везе на Јастрепоцу, Мокрој Гори и Шљивовичком врху. Видљиво је да су на почетку рата челници НАТО-а за мете бирали пре свега објекте за смештај војника, значајне војне објекте (посебно аеродроме), ватрене положаје система противваздушне одбране, елементе система ВОЈИН, електронског извиђања и везе, телекомуникационе центре и командна места, мада ће се и то после неколико дана од почетка напада променити. Тактику и начела употребе Ратног ваздухо-

ОДБРАНА КОСМЕТА 1999. ГОДИНЕ

пловства НАТО-а карактерисало је стварање ударних група авијације, које су се формирале у зонама пуњења на правцима напада и обично су у свом саставу имале 20–30 авиона разних типова. Ударне групе авијације биле су мешовитог националног састава, али су се у нападу на нашу земљу регистровале и налети искључиво америчких састава од три-четири авиона, који су дејствовали самостално и уз максималну примену мера радио-ћутања. Групе

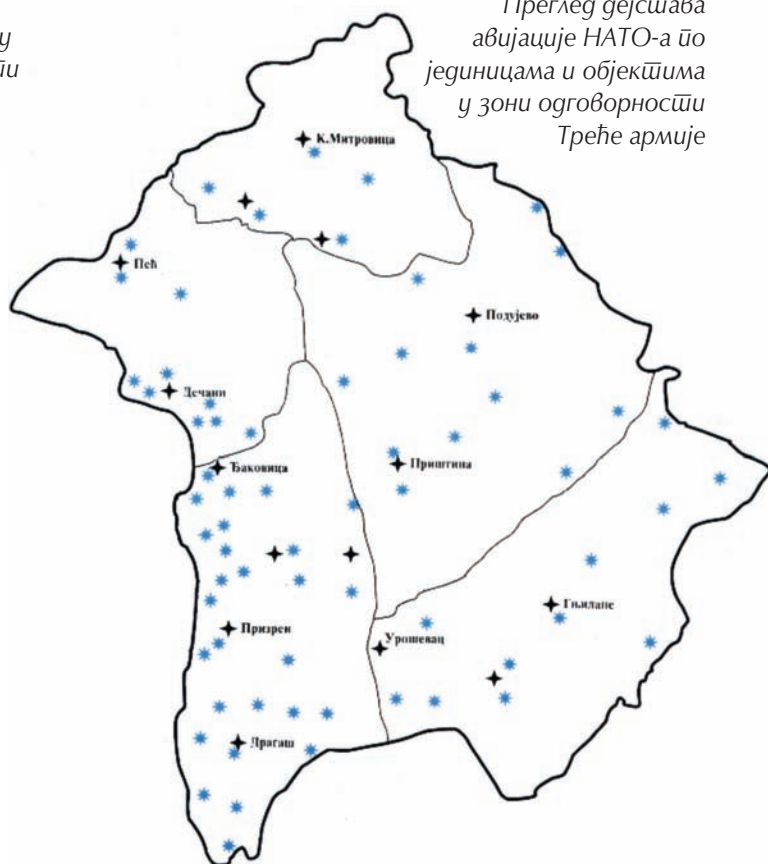
ловачко-бомбардерске и јуришне авијације дејствовале су у северном делу земље (изнад 44 паралеле) по унапред одређеним и додељеним циљевима, док су на простору Косова и Метохије бомбардери дејствовали по борбеном распореду и јединицама Треће армије.

Нападач је располагао изузетно прецизним подацима о локацији елемената војне и цивилне инфраструктуре, што указује на то да се дуго и свестрано припремао за ударе из ваздушног простора. Почетну листу циљева, која је обухватала више од 300 објеката на целој територији СРЈ, савет НАТО одредио је још пре октобра 1998. године, а у каснијем току рата избор циљева пренет је у надлежност команданта НАТО-а за Европу америчког генерала Веслија Кларка. НАТО је од свих суседних земаља СР Југославије добио сагласност за коришћење дела ваздушног простора, поморских лука, ваздухопловних база и друге потребне инфраструктуре за наношење удара по циљевима у нашој земљи. Авијација Северноатлантског савеза ушла је у наш ваздушни простор из свих праваца, али највише са југа за дејства по Космету и јужном делу земље и са запада за дејства по централном и северном делу земље. Током рата извели су више од 26.000 полетања (334 авио-полетања дневно), а од тога је на зону одговорности Треће армије усмерено 15.600 или око 200 авио-полетања дневно (шездесет посто од свих авио-полетања НАТО авијације над територијом СР Југославије). Бомбардери НАТО-а извели су у тим авио-полетањима напад на 783 војна и 152 цивилна објекта у зони нишке армије, на које су бацили 4.672 разна пројектила и 140

НЕПРЕСТАНО НА МЕТИ

Највише гађани градови у ваздухопловној кампањи снага НАТО-а били су Приштина и околина (134 напада са 539 пројектила), Призрен (68 напада са 237 пројектила), Ниш (55 напада са 230 пројектила), Ђаковица, Пећ, Урошевцац, Куршумлија, Врање, Лесковац, Гњилане и Сурдулица. Највећи број напада био је усмерен на јединице Приштинског корпуса, док су од тактичких састава Треће армије најчешће на удару биле 549. моторизована бригада из Призрена (78 напада са 735, или 18 посто од свих бачених пројектила), 125. моторизована бригада из Косовске Митровице (49 напада са 374, или 10 посто од свих бачених пројектила) и 243. механизована бригада из Урошевца (58 напада са 228, или 5 посто од свих бачених пројектила). У Нишком корпусу најчешће су бомбардовани елементи борбеног распоруда 78. моторизоване бригаде из Бујановца (12 напада са 90 пројектила). Касарне и складишта Треће армије били су, такође, стална мета авијације НАТО-а, која је 85 пута са 452 пројектила напала 21 касарну, у којима је уништила и оштетила 370 војних објеката, и 66 пута са 412 пројектила бомбардовала 15 војних складишта.

Преглед дејстава авијације НАТО-а по јединицама и објектима у зони одговорности Треће армије

крстарећих ракета *Шомахавк*. Најинтензивнија дејства из ваздушног простора забележена су 27, 29. и 31. маја, када је по јединицама у граничном простору према Албанији дејствовано са по 265 разних пројектила дневно. Тада су употребљени и стратегијски бомбардери Б-52. Од дејстава авијације НАТО-а погинуло је 193 војника, старешина и цивилних лица, што је 38 одсто од укупног броја погинулих при-

Рушевине у Сурдулици након бомбардовања

падника Треће армије. У ваздухопловним ударима рањено је 418 припадника армије.

Крајем марта било је већ потпуно јасно да ваздухопловним ударима нису остварени циљеви НАТО-а, због чега је Команда тог савеза одлучила да ангажује знатна појачања и прошири листу циљева на привредне, саобраћајне, телекомуникационе, административне и многе друге објекте. У двадесет шестом дану агресије НАТО већ има 800 авиона, док на самом крају рата располаже са укупно 1.036 авиона. Из Немачке на аеродром код Тиране премештена су 24 хеликоптера типа *ајач*. У нападу на Југославију први пут су се користила нека од највећих технолошких достигнућа, као што су авион *Б-2 стирит*, софистициране авио-бомбе и ракете шесте генерације. Поменути и многи други подаци говоре да је, по броју земаља учесница, ангажованих борбених система и ефективна и интензитету борбених дејстава, напад на СР Југославију највећа ваздухопловна операција изведена у 50 година постојања НАТО-а после Другог светског рата. Северноатлантски савез журио је да оствари опипљив успех што пре, а најкасније до прославе 50-годишњице НАТО-а, која је била заказана за 23. април 1999. године. Ваздухопловни удари су зато били све јачи. Град Ниш био је 5. априла мета. У три налета бомбардери НАТО-а обрушавали су се на касарне *Стиван Синђелић*, *Мија Сиванимировић* и *Аеродром*, а у 05.22 часова ракетама *Шомахавк* циљали су зграду Команде Треће армије.

Очај

БРОЈНЕ КОЛАТЕРАЛНЕ ШТЕТЕ

Губици борбених средстава Треће армије од ваздухопловних напада били су минимални: седам тенкова, пет борбених возила пешадије, осам артиљеријских оруђа, 16 средстава ПВО и око 60 неборбених возила разних типова и намене. После рата и стратези НАТО-а признали су, истина стидљиво, како нису успели да Војсци Југославије нанесу иоле озбиљније губитке, иако је током агресије све прштало од бомбастичних изјава о наводној ефикасности њихове армаде. Под притиском доказа (измештање силне технике Приштинског корпуса са Космета, извештаји разних комисија за контролу наоружања, истраживања експерата НАТО-а престале су и приче о компјутерски и хируршки прецизним погоцима војних циљева, о 122 уништена тенка и више од 220 оклопних транспортера, разореним одбрамбеним положајима и још много чему, што су планери ваздухопловних операција хтели да остваре, а нису могли. У очигледном недостатку војних циљева, НАТО се све више окретао објектима цивилне инфраструктуре, који се проглашавају за легитимне циљеве ваздушне кампање. Трећа фаза ваздухопловне операције започела је 11. дана рата бомбардовањем Београда и трајала је до самог краја агресије. Циљ и војна мета за бомбардере НАТО-а од тог тренутка било је све што постоји на територији наше земље. Тешко је набројати све индустријске објекте који су уништени или оштеће-

ОДБРАНА КОСМЕТА 1999. ГОДИНЕ

ни у нападима, а на мети су и други привредни објекти, енергетска постројења, водоводна мрежа, мостови, путеви, надвожњаци, железничке пруге, аеродроми, поште, ТВ центри, радио и телевизијски репетитори и предајници, здравствене и образовне установе. У вечерњим сатима 5. априла бомбардери НАТО-а обрушили су се на касарну *Делиграг* у Алексинцу, али и на само средиште града, а наредних дана страдали су медицински центар у Нишу, на стотине породичних домова у Ћуприји и Сурдулици, старо језгро Призрена и гробље у Приштини.

Суровост НАТО-а у бомбардовању цивилних циљева у нашој земљи представљала је изненађење за све, па и за јавност држава које су чланице тог савеза. Нису били поштеђени ни Албанци, у чију је заштиту НАТО наводно стао. Више од седамдесет цивила албанске националности је убијено, а најмање стотину рањено при повратку у своје домове. Метохија ће запамтити 14. април као дан када су авиони НАТО-а изручили смртоносни товар на жене, децу и старце, који нису желели да се уклопе у сценарио егзодуса албанског живља са простора јужне српске покрајине. Први напад изведен је у 13.30 сати на село Меја код Ђаковице, где су нападачи у два авио-налета бомбардовали колону трактора, запрежних возила и околне куће. Други напад уследио је сат времена касније на путу који спаја Призрен и Ђаковицу, где су се, у рејонима Терзинског моста, села Бистражин, Швањског моста и села Рогово, опет обрушили на избегличке колоне Албанаца и прецизним пројектилама погађали тракторе и коњске запреге пуне немоћних људи. Да поменути напади нису били случајни говоре и ракетирање тракторске колоне са око 700 жена и деце у косметском селу Кориша код Призрена (убијено 79 људи и рањено најмање стотину деце, жена и старца) и бомбардовање Казнено-поправног дома у Дубравама код Истока (погинуло око 100 затвореника).

Званичници НАТО-а у Бриселу признали су да је борбени авион Ф-16 ракетирао колону албанских избеглица у близини Ђаковице, када је погинуло више од 70 цивила. Речником високе технологије објаснили су тада да је реч о колатералној грешки. Здраворазумски гледано, грешка је, заправо, изузетак од правила, али грешке се настављају и до краја рата управо оне постају правило од кога ваздухопловне снаге НАТО-а не одступају. На мосту код Грделице, авијација НАТО-а ракетирала је воз у коме су били путници, а на Празник рада погодили су аутобус *Ниш-експреса*, такође пун

На мети: Срушена зграда Команде Треће армије у центру Ниша

путника, на мосту код Лужана. За именима погинулих дуго се трагало, јер су многи лешеве потпуно изгорели и тешко је открити њихов идентитет. Тешко је пронаћи разлоге због чега су баш воз и аутобус постали плен pilota НАТО-а, јер је њихова цивилна намена неспорна. Занимљиво је да су светски моћници честе притиске на нашу земљу објашњавали *прекомерном употребом силе на Косову и сиречавањем хуманитарне катастрофе*. Каква ли је онда ова употреба силе? Највећа светска ратна машинерија обрушила се свом својом расположивом техником на немоћне људе, жене и децу, који су криви само због тога што желе да путују по својој земљи или да спавају у својим домовима.

ИНФРАСТРУКТУРА НА УДАРУ

Мостови, путеви и други саобраћајни објекти постали су права опсесија ваздухопловства Северноатлантске алијансе. Посебно су на удару биле зона одговорности Треће армије, Косово и Метохија и правци који из централне Србије воде на Космет и у Пчињски округ. За 78 дана на југу Србије уништено је 21 мост и два надвожњака на путним комуникацијама, шест мостова, три надвожњака и три тунела на железничким пругама и оштећено више километара путева и железничких колосека. Простор на коме се бранила Трећа армија Војске Југославије био је све више и полигон за испробавање смртоносних и међународним конвенцијама забрањених касетних, графитних, уранијумских и ко зна каквих све још бомби. Космет и град Ниш, као седиште Команде Треће армије, били су посебно на мети,

Карта Организације УН за заштити природне средине – подручја на којима су гађани циљеви зрнима са осиромашеним уранијумом

тако да су ти простори више пута посипани касетним бомбама које су сигурно најподмуклије оружје до данас измишљено. Поготово је злочин бацати касетне бомбе у градске четврти, као што је то био случај у Нишу, јер неексплодиране бомбе убијају цивиле и много година након окончања сукоба. На сличан начин, НАТО је употребљавао и графитне бомбе које својим деловањем проузрокују распад електроенергетског система. Северноатлантски савез приликом бомбардовања војних и цивилних циљева у нашој земљи користио је и муницију са осиромашеним уранијумом. Прво радиоактивно зрно откривено је почетком априла у рејону села Братоселце надомак Бујановца. Био је то поуздан доказ да је НАТО примењивао радиоактивну муницију са осиромашеним уранијумом, иако је женевском конвенцијом њена употреба забрањена. У каснијем периоду рата, дејства тим пројектилама испољена су на око 100 локација у зони одговорности Приштинског корпуса и то највише у рејонима Призрена, Урошевца, Ђаковице, Дечана и Тураковца, док су у зони одговорности Нишког корпуса гађани објекти у близини Врања, Бујановца и Прешева. Према сопственом признању, НАТО је у току агресије испалио око 31.000 зрна са осиромашеним уранијумом, што значи да је територија Космета контаминирана са више од десет тона радиоактивног материјала.

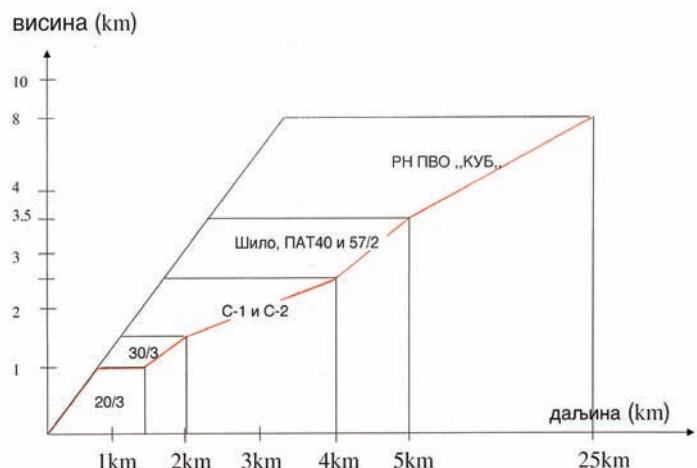
Коришћењем забрањеног или незабрањеног оружја, већег или мањег интензитета, НАТО је водио ваздушну кампању против наше земље до самог краја рата. Последњих десетак дана водили су се мировни преговори, али то

их није спречило да за кратко време на југоисточну Србију и Космет избаце 1.330 експлозивних средстава велике разорне моћи и бомбардују шездесет војних објеката, шест градова, 140 села и насеља, осам привредних објеката, један електровод и 13 радио и ТВ репетитора и предајника. Авијација НАТО-а бомбардовала је 10. јуна, у 13.40 часова, шири рејон Косовске Каменице, што је био последњи ваздушни напад забележен у зони одговорности Треће армије. Ваздушна кампања под ироничним називом *Милосрдни анђео* била је завршена.

Мора се признати да су бомбардери НАТО-а успевали да погоде стационарне објекте и цивилне циљеве у зони одговорности Треће армије, али се истовремено показало да су команде, јединице и борбена средства за њих биле исувише крупан залагај. Портпароли Северноатлантске алијансе тврдили су у почетку како су уништили 50 одсто тенкова на Космету, да би касније тај број смањили на 110. Када су непрегледне колоне Приштинског корпуса почеле да се измештају са Косова и Метохије, лажи званичника НАТО-а изашле су на видело, па су и сами морали да признају да нису уништили више од седам тенкова и да је Трећа армија успела да сачува људске, борбене и све остале потенцијале. Комисије за субрегионалну контролу наоружања могле су, такође, да констатују како у јединицама које су тражили да посете не недостаје ништа од ратне технике.

Шта се, у ствари, догодило и шта су то гађали авиони НАТО-а на Космету? – питала је и новинарка Кристијан Аманпур Веслија Кларка и друге генерале у емисији Си-Ен-Ена. Пошто није добила одговор, сама га је потражила у Југославији, где је сазнала доста о лукавствима југословенске војске и посебно о лажним положајима и макетама, које су велики број авио-пројектила усмериле ван борбеног распореда наше војске. Тако је 600 пута јачи агресор успео да за 78 дана ратовања нашој војсци нанесе само минималне губитке, који су испод свих војних процена у таквим сукобима. Такве чињенице покренуле су лавину питања о ефикасности ваздушних удара НАТО-а, које постављају сви – од медија па до пензионисаних генерала, који су у Енглеској затражили званичну истрагу владе.

Могућности успешног дејства СРТ ПВО

УСПЕШАН ОТПОР ВАЗДУШНИМ НАПАДИМА

Поставља се питање како су састави Треће армије, и поред техничко-технолошке супериорности агресора и разорних напада из ваздуха, успели да сачувају људске, борбене и све остале потенцијале. Разлоге треба тражити пре свега у моралној и професионалној спремности свих припадника армије за одбрану од ваздухопловних удара и мерама које су предузимане током дужег периода. У критичном тренутку, старешине и војници успешно су превладали пси-

Једна од 19 оборених беспилотних летелица у зони одговорности Треће армије

холошки притисак услед првих бомби и доказали своју жилавост и спремност на борбу, тако да су и губитак неких објеката брзо надокнадили одговарајућим борбеним поступцима. У даљем току рата, припадници Треће армије успели су да селективном употребом система противваздухопловне одбране, умешним командовањем и еластичном и вештом одбраном од бомбардовања авијације НАТО-а и крстарећих ракета сачувају људство и заштите борбена средства.

Основни садржај оружане борбе Треће армије у одбрани од напада НАТО-а била је противваздухопловна одбрана, коју су све команде и јединице изводиле у условима превласти нападача у ваздушном простору и дејстава са дистанце. Пре почетка агресије људство артиљеријско-ракетних јединица ПВО било се добро информисало о карактеристикама дејстава авијације НАТО-а и искуствима из рата у Ираку и Босни и Херцеговини и предузеле

мере за заштиту људства и материјално-техничких средстава и изналажење оптималних решења за постизање што већих ефеката противавионских дејстава. Тактика артиљеријско-ракетних јединица противваздухопловне одбране Треће армије у борби против ваздухоплова НАТО-а била је заснована на организацији противваздухопловних заседа и формирању борбеног распореда са комбинованим саставима, у који су улазиле артиљеријске батерије и ракетни системи *С-1*, *С-2* и *шило*. Комбиновани састави деловали су у зонама извођења борбених дејстава или на процењеним и искуствено откривеним правцима долета непријатељских ваздухоплова, а кад год су постојали усло-

ви више јединица ПВО дејствовало је по истом циљу. Поменути тактички поступак често је проузроковао оштећења ваздухоплова НАТО-а или је утицао на пилоте да битно промене параметре свог лета и напусте зону дејстава. У каснијој фази одбране јединице Треће армије почеле су да експериментално употребљавају модифицирана ракета средства противваздухопловне одбране, чиме су приморавали ваздухоплове НАТО-а да повећавају висину свог лета на изнад 8.000 метара и тиме битно умање ефекте дејства.

Противловачко-бомбардерска дејства у зони одговорности Треће армије тежишно су

водиле ракетне јединице ПВО из здружених тактичких састава и ракетне јединице Корпуса противваздушне одбране. Састави ПВО, уз квалитетну противелектронску заштиту и примену, за противника, често неочекиваних тактичких поступака и маневара, успели су да обезбеде извршавање наменских задатака уз минималне губитке људства и средстава ратне технике. Максималним залагањем противавионаца, избором најповољнијих ватрених положаја и непрекидним праћењем ситуације у ваздушном простору, коришћена је свака могућност за дејство, па је по подацима Команде Треће армије у зони одговорности оштећено 12 непријатељских авиона и пет хеликоптера. Артиљеријско-ракетне јединице ПВО Треће армије веома успешна дејства изводиле су и против беспилотних летелица и крстарећих ракета. Због релативно малих брзина лета (до 300 километара на час за беспилотне летелице и до 800 километара на час за крстареће ракете) и малих висина лета, беспилотне летелице и крстареће ракете биле су

погодан циљ за дејство свих врста артиљеријско-ракетног наоружања противваздухопловне одбране. У зони армије оборено је 19 беспилотних летелица и 45 крстарећих ракета. После рата ревидирана су мишљења о великој ефикасности крстарећих ракета, управо на основу процена да је противваздушна одбрана Војске Југославије оборила око 12 посто од укупно лансираних крстарећих ракета. Ратна искуства говоре и да су могућности наших ПВО средстава, ипак, скромне и да се морају обезбедити средства за гађања на већим даљинама и висинама лета. У току вођења противваздухопловних борби погинуло је 25 (двојица старешина и 23 војника), рањено 68 (12 старешина и 56 војника) и

Војници Предраг Зувић и Богдан Иричанин крај оборене беспилотне летелице

нестало пет припадника артиљеријско-ракетних јединица ПВО Треће армије (двојица подофицира, два војна обвезника и једно цивилно лице).

ЕФИКАСНЕ БАТЕРИЈЕ ПВО

За противваздухопловне борбе у Трећој армији било је ангажовано више од 100 батерија ПВО, које су и после почетних ваздухопловних дејстава јаким снага НАТО-а задржале оперативну функцију. Ти састави, уз доследну примену мера противваздухопловне заштите и противелектронске борбе, до краја рата упорно су водили противваздухопловну борбу и бранили 9.323 квадратна километра површине, иако су нападачи имали превласт на висинама

изнад 5.000 метара. Посебно јака концентрација артиљеријско-ракетних јединица била је, сасвим разумљиво, на простору Космета, где су спречавали ефикаснија дејства авијације НАТО-а по снагама и ојачањима Приштинског корпуса. Велику ефикасност те јединице имале су при дејству по крстарећим ракетама, беспилотним летелицама и хеликоптерима, као и у одбрани командних места. Централно место у противваздухопловној борби Приштинског корпуса припало је 52. артиљеријско-ракетној бригади ПВО из Ђаковице, чији су припадници на велику надмоћ агресора у савременим борбеним средствима одговарали врхунском обученошћу, умећем, храброшћу и високим борбеним моралом. Ђаковички противавионци, у садејству са противавонским саставима из других бригада Приштинског корпуса, успешно су се прилагодили условима ситуације, времена и терена, из дана у дан повећавали су маневарске, тактичке и ватрене способности и тако обезбеђивали потпуну превласт у ваздушном простору на висинама до 3.500 метара. Прве ракете које су полетеле на територију наше земље прешле су управо преко њихових борбених положаја на брду Чабрат код Ђаковице. Брдо Чабрат у ратним данима постало је симбол отпора мале земље и великих хероја највећој војној сили која је икада постојала у светској историји. Епопеја противавионаца из Ђаковице исписана је хероизмом али и жртвом девет палих другова, који су у одбрану земље уградили све своје моћи, па и своје животе.

Противваздухопловну одбрану за респект имали су и припадници других јединица Приштинског корпуса. Водник прве класе Саша Митић ванредно је унапређен у официрски чин због успеха у противваздухопловној борби, док се капетан Драган Антић из 15. оклопне бригаде специјализовао за обарање беспилотних летелица, које је са неба скидао ракетама типа *шил*. Неправедно би било не поменути и артиљеријско-ракетне јединице РВ и ПВО, које су ван састава Треће армије, али су јуначки браниле Космет. Припадници 230. самоходног ракетног пука из Ниша и 311. самоходног ракетног пука са приштинског аеродрома већ после првих окршаја добили су неопходно самопоуздање и потврду сопствених вредности. Како је рат улазио у нове фазе, тако су и они стицали нова искуства и истовремено откривали слабости и шаблоне у нападима авијације НАТО-а. У анализама после рата, видело се да су управо ти састави имали минималне губитке у техници, а да су, с друге стране, међу оним јединицама које су лансирале највише ракета. То је остварено захваљујући строгом придржавању принципа борбеног рада у рату, као што су кратко време дејства, стални маневар јединица, утврђивање и маскирање. Показало се и као добро опредељење да у ракетним јединицама ради углавном професионални састав, јер су управо старешине на радарима, самоходним лансирним оруђима и другим системима одржали висок квалитет борбеног рада у рату. Добар пример за то је батерија мајора Саве Миленковића, на чије је положаје у току рата сручено 15 тона експлозива. Истовремено, тај састав је чак 68 дана изводио борбена дејства против непријатељских летелица. Одмах после лансирања ракета положаји су муњевито мењани, тако да

ОДБРАНА КОСМЕТА 1999. ГОДИНЕ

је батерија мајора Миленковића борбене положаје променила равно 108 пута за три месеца ратовања. Само на тај начин, уз максималну обученост и огромну мотивисаност припадника јединице, могло се преживети и успешно супротставити авијацији деветнаест војнички и економски најјачих земаља света

Чињеница је да НАТО, и поред свих технолошких предности, извиђања, ометања и 26.000 налета над СР Југославијом, није успео да оствари свој почетни циљ, а то је уништење система ПВО и овладавање ваздушним простором Југославије. Изјавила су се очекивања стратега НАТО-а да ће у првих неколико дана уништити све артиљеријско-ракетне потенцијале наше војске. О вредности артиљеријско-ракетних састава можда највише говоре дате оцене из Северноатлантског савеза по којима је *југословенски противваздухопловни систем одбране један од најспособнијих са којим се НАТО до сада сусрео у борби*. Уосталом, храброст је била и супротставити се противнику, који је по свему толико јак да јачи ни не може бити. Противавионци Војске Југославије су својом инвентивношћу и снажљивошћу бар делимично одговорили на питања како се мале земље и њихове оружане снаге могу одупрети технички надмоћнијем противнику. Противваздухопловна одбрана Треће армије није имала чиме да нанесе велике губитке агресору, али је срчаношћу и одличном увежбаношћу успела да његову авијацију подигне на преко 6.000 метара, одакле пилоти нису могли да лако уочавају тачкасте циљеве, што је један од великих разлога малих губитака Треће армије у људству и техници.

МЕРЕ ПРОТИВВАЗДУХОПЛОВНЕ ЗАШТИТЕ

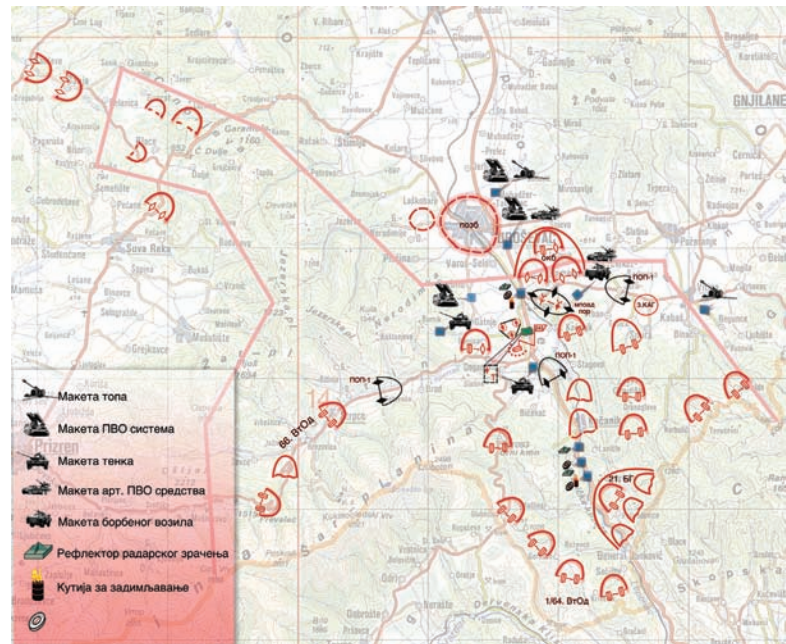
Велики значај у вођењу успешне противваздухопловне борбе у зони одговорности Треће армије имале су јединице система ваздушног осматрања и јављања, који је непрекидно функционисао, иако су још у почетним дејствима биле мета агресора. Тежиште ваздушног осматрања и јављања у здруженим тактичким јединицама било је на визуелном осматрању, јер је аутоматско праћење података било отежано због прекида веза (посебно са јединицама у Метохији), а пријем таласа обавештавања онемогућен после отпочињања противелектронских борбених дејстава. Због терористичких дејстава на Космету, визуелне осматрачке станице биле су уграђене у састав граничних или других јединица на првој линији одбране и на највероватнијим правцима долета непријатељске авијације. Све граничне карауле биле су увезане у систем ВОЈ, што се показало као драгоцен, јер су често управо обавештења са караула била основни извор података о долету авијације НАТО-а.

Употреба радарских средстава била је знатно отежана због интензивних електронских и противрадарских дејстава снага НАТО-а. У таквој ситуацији, подаци о ситуацији у ваздушном простору све више су стизали од радио-аматера, извиђачких група, општинских центара за обаве-

штавање и узбуђивање и других субјеката на територији. Од тренутка проглашења ратне опасности више од три хиљаде радио-аматера Југославије било се укључило у радио-мрежу за опасност и са својих локација и осматрачница будно пратило збивања у ваздушном простору и о томе обавештавало припаднике војске. У мрежу се, такође, био укључио велики број грађана који су власници ЦБ станица, попут таксиста, привредних колектива и неких удаљених села. У зони одговорности Треће армије драгоцене податке давали су и чланови војног радио-клуба *Раде Кончар* из Ниша, радио-клуба *Голија* из Лесковца и других радио-клубова са простора југоисточне Србије и Космета.

ЈУНАЦИ ЕИ И ПЕД

Нема сумње да су припадници рода Електронског извиђања и противелектронских дејстава прави јунаци

Лажни виђерени положаји у зони одговорности 243. механизоване бригаде

противваздухопловне борбе у Трећој армији и да су директно допринели да губици буду минимални. У ратним данима, подаци добијени радарским и визуелним осматрањем употпуњавали су се веома прецизним, поузданим и правовременим подацима прикупљеним електронским извиђањем. И не само то. Састави ЕИ и ПЕД достављали су обавештајне податке свим нивоима командовања, у којима су били тачни подаци о аеродромима базирања авијације НАТО-а, пребазирању појединих врста авијације, активностима носача авиона, раду авијације за командовање, коридорима и времену уласка у ваздушни простор наше земље и, што је посебно важно, о потенцијалним циљевима. На тактичком нивоу те информације имале су пресудни значај за заштиту људства и борбене тех-

нике од дејстава ваздухоплова НАТО-а. У зони одговорности Треће армије било је снимљено и транскрибовано око 4.000 разговора између пилота авијације НАТО-а и њихових команди и на основу тих информација одмах су преносена упозорења оперативно-тактичким јединицама да су откривени и да ће бити циљеви ваздухопловног напада. У агресији карактера *дејства са дистанце и авијације са великих висина* то има велики ефекат и доприноси да губици у живој сили и борбеним средствима буду изузетно мали.

За мале губитке треба одати признање правовременом обавештавању о налетима непријатељске авијације, али и предузимању свих прописаних мера противваздухопловне заштите. На почетку рата тежиште је било на маскирању, честим променама ватрених положаја, растреситом борбеном распореду и изради лажних ватрених положаја, да би се касније приступило потпуном инжињеријском уређењу ватрених положаја. Маскирању елемена-

ним положајима. Промена ватрених положаја схватала се као услов опстанка и преживљавања и доследно се примењивао принцип *где се заноћи, не сме се осванући*.

Противник је маскирањем доведен у заблуду о стању, намерама, могућностима и активностима наших снага. Прави маскирни ефекти били су остварени усаглашеношћу маскирања са ситуацијом, временом, карактеристикама војишта и зоне извођења операција, док су се обмањивања и лажна дејства изводила по јединственом плану и уз примену мера тајности и безбедности. Поступцима обмањивања авиони НАТО-а често су се доводили у ситуацију да дејствују у *ћразно* и да у зони одговорности Треће армије скоро у 30 посто случајева делују по лажним објектима. У оквиру уобичајених мера противваздухопловне заштите, сваки старешина и војник дао је свој лични допринос исказујући на тим задацима инвентивност и оригиналност. Тако се и догодило да артиљеријску бригаду, која у рату није мењала свој положај, непријатељска авијација није никад открила,

нити напала. Шта тек рећи за команде армије и корпуса, које су честим променама локације постигле одличне резултате, јер снаге НАТО-а за све време трајања агресије нису успеле да открију ниједан командни елемент Треће армије. Систем маскирне дисциплине ефикасно се побољшавао и применом лажних борбених средстава, положаја, макета, импровизација и других средстава. За израду лажних ватрених положаја користиле су се макете средстава ратне технике које су се једним делом допремале централизованом, док су други део јединице саме израђивале и постављале. Макете су оживљавале на разне начине, а најчешће повременим дејством из појединачних стварних оруђа, уградњом разних извора топлоте и свакодневним одржавањем.

Макете и лажни циљеви свих врста усмеравале су велики број авио-пројектила

Макете и лажни циљеви

та оперативног распореда, размештаја ратних материјалних резерви, мостова и покрета јединица придавана је велика пажња. У свим јединицама Треће армије максимално се поштовала маскирна дисциплина, уз примену осталих мера противваздухопловне заштите, као што су растресит борбени распоред, промена ватрених положаја, кретање ноћу, хлађење мотора и цеви оруђа, камуфлажно бојење, задимљивање рејона распореда, складишта и мостова или уклањање трагова гусеница и точкава од прилазних путева до заклона на ватре-

ОДБРАНА КОСМЕТА 1999. ГОДИНЕ

ван борбеног распореда јединица Треће армије. Ватрени положаји су у тој мери били верно уређивани и оживљавани да је авијација НАТО-а чак око 15 посто убојних средстава употребила за дејства управо по тим циљевима. У рату је више од 80 посто постављених макета уништено директним погоцима из борбених авиона НАТО-а, за шта је утрошено на хиљаде пројектила. У зони 549. моторизоване бригаде из Призрена, на пример, 95 посто пројектила авијације НАТО-а није погодило циљ, јер су бомбе и ракете углавном завршавале на макетама. Извештаји из здружених тактичких јединица Треће армије указују да су, услед адекватне израде и правилног оживљавања лажних ватрених положаја, снаге НАТО-а 97 пута испољиле дејство по лажним положајима 52. артиљеријско-ракетне бригаде ПВО, 50 пута у 211. оклопној бригади, 14 пута у 159. артиљеријско-ракетној бригади ПВО.... Ти подаци говоре да се израдом макета постигао борбени циљ и да су оне заиста одвратиле непријатељеву авијацију од правих положаја јединица Треће армије. У току извођења борбених дејстава маскирани су и цивилни објекти попут мостова, како не би били објекат дејства авијације НАТО-а.

Инжињеријска дејства су несумњиво значајан чинилац стабилности одбране, посебно у области запречавања и утврђивања. Инжињеријски пукови и инжињеријски састави у здруженим тактичким јединицама изградиле су у току рата на десетине хиљада заклона за ватрено дејство и заштиту, заклона за борбена и неборбена возила, ровова и саобраћајница. Инжињерци Треће армије из путних и путно-мосних јединица потврдили су своје велике и добро познате радне способности, тако што су поправили и реконструисали 46,6 километара путева и направили пет резервних места преласка преко реке. Упркос чињеници да су порушени бројни мостови на правцима према Космету и југу Србије, саобраћај на тим путевима, захваљујући храбрим инжињерцима, никада није био прекинут дуже од сат времена. Интензитет бомбардовања на два кључна правца у зони одговорности Треће армије, од Ђенерал Јанковића, преко Приштине и Подујева до Ниша и други од Прешева и Бујановца кроз Грделичку клисуру до Ниша, био је такав да једноставно није било дана у коме се на путеве и мостове нису сручиле бомбе и ракете. Прокупачки инжињерци су и у тим ситуацијама пронашли права решења, поправљали путеве, оспособљавали комуникације за саобраћај и пробијали обилазнице. Показало се у рату да и дозер води борбу, јер су инжињерци са својим машинама били стално у првим линијама борбе, било на изради ровова и заклона, било на оспособљавању путне мреже. Инжињеријски састави Треће армије, кад год су могли, покретали су своје машине како би рашчистили рушевине и санирали друге последице ваздухопловних удара авијације НАТО-а.

СУМРАК ТЕРОРИСТА

Ваздушна кампања Северноатлантског савеза, поред јавно прокламованих циљева, имала је и *шајну* обавезу – да пружи безрезервну подршку терористичкој организацији ОВК, која је по свим показатељима доживљавала

Минирање евенџуалних љраваца коинене офанзиве

ваздухопловство НАТО-а као своју садејствујућу авијацију. Било је потпуно јасно да је НАТО, пружајући снажну противваздухопловну подршку терористичким групама, желео да покрене целокупно албанско становништво на *усџанак* и да је од самог почетка агресије рачунао на ангажовање ОВК као унутрашње компоненте. Такозвана Ослободилачка војска Косова успела је после слома у 1998. години да опет збије редове, захваљујући, пре свега, присуству Мисије ОЕБС-а на Космету, чији су се представници ставили у службу подршке албанског тероризма и спутавања Треће армије и МУП-а Србије у предузимању противтерористичких мера. На тај начин, омасовљен је терористички покрет, који је успео да део територије Космета стави под своју контролу и поново почне са подмуклим нападима и терористичким акцијама, у којима су убијали припаднике МУП-а и Војске, српске цивиле, али и своје сународнике.

Терористи су на територији Космета били организовани у оперативне зоне *Лаб*, *Дреница*, *Шаља*, *Неродимље*,

Здраво мајко, и сви омиљани. Нећим вал туно
 здравља и сроте у твојој. Ја сам ниво здрав, негов
 рефер и сиво тако еишав, не воруј ни им ниво митам
 у равне прите, што их орицају овн што долазе на
 викенде у Крушевца. Овако се ошумане и муцају, и
 би хтели кући а не смеју и шаке глумити ја сам
 свима рекао да ту кући ити на викенд када дођем
 на мене или када се заврши рат и ово граде у Србију
 а да израм себе и онојног оца, и вас само небу.
 Ја нисам никаквица и извојник и небу да дезориент
 из војске, због неких обних полова, који су се направи
 и на шта ткали, ја само што могу да изнесу, и данасу и
 оства скане свитрн.

Не мојите се муштити на мене што ошуман вал
 ово ошмо оријент. Ја сам сам добио швојн ошуман
 од 17 и 17 маја. Ва тежино и Нецино, и ишкка Зекино
 и Мелино. Свита ошуман аришбује са новом зором
 на викенде, и ориш шалко ово ошмо.

Ја ошуман се много не секурајте, и не шакојте не
 више ништа, овне или све, берн зек и мартву, и
 један кад ми долази месо. Ја сам сам зекан, а да миса
 свалашкив не би долао још 15 кило, ујерно сам се
 вестар. Ја овне субан оној ке мере кува, брита ме
 за две ширве од водника што само ишмају и
 серу за то нешто.

Здравци Штаница, Зану, Нолу, Јанујелу и ошуман
 доју, поздравци Јаворцу и Анчи

Јно што најмужи израде на улици да се буј
 и шране децу, нема шране шавне изазише, и
 брукјите мене овало и вас шало. Кога нема
 без њета се мене привила слава и хвала,
 а нама швила бот да ошуман да ошуман

и ошумане овде у Србију. Мени не ошуман најмужи
 да бујам нишју, род, посебно амгу и ошуман доја
 и што са врон у Бога напред, ви шало у Кру
 вичу се субајите, и макше ошуман.

Ја нисам дошао и нисам долазио на ово ово.
 Но година ми за Слободана Милошевића нити за
 било коју партију и ширатку, што зм бујуча
 ошумане и Србију, коју јерину долавицу.

Здравци Мелина и захвали ми се у
 моје ште.

Јоседно поздравци Ковачи, а за вртана
 ме баш много брита, узтеда се зоро од шират
 ја ошуман у село. Шта ме брита што ко рад
 нелу на ручу.

Ви се субајите и не брукјите много за мене
 умн ја сам да се субан.

Ја сада шало ширитите туна поздравца од
 војника Зорана

Ћао

Писмо војног обвезника (Раши информатор
 15. оклојне бригаде „Косовски јунаци“, бр. 2,
 јун 1999. године

Дрим, Дукађини, Паширић и Карадак, у којима је деловало
 двадесет бригада. Поред осам оперативних зона, терористичке
 снаге имале су главни штаб ОВК у селу Драгобиље
 код Ораховца, 42 локална штаба, 112 наоружаних насеља,
 логистичку подршку и такозвану полицију за надгледање
 територије. Више хиљада терориста налазило се у том тре-
 нутку у северној Албанији, где су били и главни центри за
 снабдевање оружјем (Тропоја, Кукс, Бајрам Цури). Албан-
 ски терористи били су уверени да је агресијом НАТО-а на
 СР Југославију наступио повољан тренутак за њих, због чега
 су са првим ваздухопловним ударима започели општи
 напад на припаднике Треће армије и МУП-а Србије на
 Космету. Тежиште дејстава испољили су на праваца Глого-
 вац–Србица, шири рејон Косовске Митровице, превој Бај-
 гора, планину Ђићевица и околину Подујева. Терористи су
 само за два дана (27. и 28. март) извели више од 30 напада
 на снаге безбедности размештене на Космету, а мета теро-
 ристичких напада била су и српска села у околини Орахов-
 ца, Суве Реке, Србице, Глоговаца и Подујева.

Приштински корпус и остале јединице Треће армије
 потпуно спремни су дочекали ваздухопловне ударе НАТО-
 а, али и терористичка дејства албанских сепаратиста. Није
 било никакве недоумице ни око задатака Треће армије,
 који су везани пре свега за одбрану интегритета Србије и
 СР Југославије, противваздухопловну борбу и заштиту
 људства и средстава од ваздухопловних напада, спречава-
 ње продора снага НАТО-а на Космет и разрачунавање са
 шиптарским терористичким снагама. У условима сталних
 ваздушних удара, војници и старешине Треће армије били
 су предузели све потребне кораке на плану затварања
 праваца који су из суседних земаља водили на нашу тери-
 торију и мере обезбеђења и заштите јединица у зони
 одговорности. Ваздухопловни напади нису спречили
 саставе Треће армије да се крајем марта 1999. године
 одлучно обрачунају са терористичким бандама. У добро
 организованој антитерористичкој операцији, снаге При-
 штинског корпуса, за само седам дана, блокирале су шип-
 тарске терористичке снаге на малом Косову, у Дреници,
 Јабланици и у рејону Малишево–Ораховац и ефикасним
 акцијама разбиле терористичке формације које су броја-
 ле од 12.000 до 15.000 терориста. Тежак пораз терористи
 су доживели и тамо где су били најјачи, јер су крајем мар-
 та припадници Приштинског корпуса заузели утврђене и
 фортификацијски уређене терористичке базе у дренич-
 ким и јабланичким селима и потпуно стабилизovali ситу-
 ацију на том подручју. Са почетком ваздушне кампање и
 терористичка банда, која ја себе назвала бригадом Фехми
 Ландровци, кренула је из својих упоришта у селу Горње
 Обриње у напад на припаднике Приштинског корпуса
 размештене у Дреници с циљем стварања слободне тери-
 торије Дреница. Брзо су увидели своју заблуду, јер су у
 борбама били разбијени, имали велике губитке, док су се
 преживели у групицама повукли на још скровитија места.

Ефикасно и краткотрајно реализовање антитерористичке
 операције у условима снажног и интензивног бомбардовања
 представљало је велико изненађење и за агресора. Том
 операцијом спречена је оружана побуна на Косо-

ОДБРАНА КОСМЕТА 1999. ГОДИНЕ

ву и Метохији и план Северноатлантског савеза да га на Космету дочека око 100.000 наоружаних Албанаца, као први ешалон. Од тада па до краја рата, банде терористичке ОВК, свесне своје војне немоћи, определиле су се да повремено нападају припаднике војске и полиције, а потом да беже у своја склоништа. Они су при том били у великој заблуди да су тамо заштићени од противдејства војске и полиције, као што је то био случај претходних месеци, док су били под заштитничким деловањем мисије ОЕБС-а на Космету. Таква заштита током агресије на СР Југославију изостаје, па се с терористима, након њиховог испољеног дејства, брзо и успешно разрачунава. У ствари, тек мање групе терориста успевају да овде-онде опстану и да применом тактике *угри и бежи* и постављањем минско-експлозивних средстава нападају оружане снаге наше земље.

Команда Треће армије, почетком априла 1999. године, свестрано је анализирао изведену противтерористичку операцију на Космету и констатовала да су главне терористичке снаге разбијене, али да још има јачих група шиптарских терориста, које се концентришу, опремају савременим борбеним средствима и интензивирају терористичка дејства с циљем да прошире оружану побуну и створе услове за овладавање територијом Космета. Њихова упоришта и даље су била на подручјима раније успостављених оперативних зона Малог Косова, Дренице, Малишева, Шаре, Бајгоре, Дренице, Неродимља и Подримскопаштричког рејона. С друге стране, поуздана сазнања упућивала су да Команда НАТО-а за западну Европу припрема ваздушно-копнену операцију на Космету уз масовно ангажовање шиптарских терориста из Албаније и са простора Косова и Метохије. Због тога је Команда Треће армије донела одлуку да офанзивним дејствима потпуно разбије и уништи шиптарске терористичке банде у рејонима Дренице, Косовске Митровице, Бајгоре, Баре, Руговске клисуре, Орлана, Злаша, планине Ћићевице и Језерских планина. Заједничка команда за Косово и Метохију донела је за сваку од операција посебну борбену заповест, у којој се прецизирају подаци о непријатељу, задатак борбене групе и појединих јединица и састава. Сложеност антитерористичке акције била је у томе што се паралелно са борбом против терориста морала обезбедити и државна граница према Републици Албанији и Републици Македонији, а требало је заштитити људство и ратна материјална средства од дејства снага НАТО-а из ваздушног простора и обезбедити војни објекти и борбена контрола територије.

ПРОТИВТЕРОРИСТИЧКЕ АКЦИЈЕ

Јединице Приштинског корпуса и снаге МУП-а Србије почеле су да изводе противтерористичке операције средином априла и врло брзо су на свим правцима постигле одлучујуће успехе. Делови 15. и 252. оклопне бригаде, 549. и 37. моторизоване бригаде разбијали су јаке терористичке снаге на правцу село Доње Обриње – планина Космач и ослободили озлоглашену Дреницу. Групу најекстремнијих терориста у рејону Шаље и Бајгоре савладали су припад-

ници борбене групе састављене од јединица из 211. и 15. оклопне бригаде и 58. лаке пешадијске бригаде. Централну улогу у разбијању око триста терориста у Руговској клисури имали су војници и старешине 125. моторизоване бригаде, док су опасност од заосталих и уситњених терористичких група на обронцима планине Чичевица неутралисали припадници 15. оклопне и 37. моторизоване бригаде. Састави 243. и 549. моторизоване бригаде и 252. оклопне бригаде ефикасно су извршавали задатке у рејону Језерских и Неродимских планина, где су неутралисали неколико стотина терориста. На сличан начин, војници и старешине 15. оклопне бригаде, 354. и 175. пешадијске бригаде прекинули су појачане активности такозваног *Штџаба* за зону *Карадак* и у петодневном боју разбијали терористе у ширим рејонима Орлана и Злаша. У свим акцијама садејствовале су и јединице Нишког корпуса, које су ангажовале снаге у матичној зони, обезбеђивале државну границу према Републици Македонији и спречавале терористичке активности у Пчињском округу.

Антитерористичка операција успешно је завршена крајем априла потпуном поразом терористичких снага, због чега је опасност од терористичких акција почетком маја била знатно мања. У складу са том чињеницом, Врховна команда Војске Југославије донела је 9. маја одлуку о враћању дела јединица војске и полиције са Космета. На Космету су се даље налазиле одбрамбене снаге које су биле спремне и способне да изврше све задатке у одбрани интегритета земље и спрече сваку нову појаву оживљавања терористичких банди. И заиста, до краја рата припадници Треће армије извели су још неколико мањих противтерористичких акција, којима су ефикасно спречили ширење тероризма на Космету. У том делу треба поменути операције на сламању терориста у Ђурђевом Дољу, ширем рејону Радоњичког језера, Качиколу, Руњево, Стагову, Бајгори, Овчарево и Обрињу. Крајем маја Приштински корпус успешно је извео и неколико већих и синхронизованих офанзивних акција с циљем потпуног уништења терористичких снага.

Чињеница да се на Космету током агресије налазило око 20.000 припадника терористичке ОВК, организованих у осам оперативних група, недвосмислено потврђује тежину задатка који су имале јединице Треће армије у извођењу противтерористичке операције, али и њихов неспорни успех у тој акцији. НАТО је полагао велику наду у албанске терористе. Према њиховим проценама, непрекидним дејствима из ваздушног простора на борбени распоред Приштинског корпуса требало је омогућити терористичкој ОВК да нападима са земље разбије саставе војске и полиције, да оствари контролу над већим делом Косова и Метохије и да појачаним офанзивним дејствима на подручју Пећи, Ђаковице и Призрена створи копнене коридоре према југословенско-албанској граници, како би из Албаније на Космет ушло још око 15.000 терориста. Највећа грешка у тим плановима била је у томе што су могућности албанских терориста увелико прецењене и што се терористичка ОВК у сукобу са здруженим саставима Треће армије и МУП-а показала као немоћна. ■